

Pohl'ady

Z OBSAHU:

Rozlúčka s Gabrielou Gärtnerovou –
Vaškovičovou str. 2

Rozhovor s Adrianou Macháčovou str. 4-7

„Literárne revy“ Dada Nagya vo Viedni –
ako hosť: Magda Vášaryová str.10-11

Štúdio L+S vo Viedni:
Malé manželské zločiny str. 14-15

Ingrid Žalneva:
Slovenské drotárstvo str. 18-19

Jana Gregor:
Spomienka na Josepha Haydna –
200 rokov od úmrtia hudobného génia str. 20-23

Aurel Stodola:
Otec konštruovania parných turbín str. 30-31

Christian Lettner:
Obama trifft den guten Soldaten Švejk
auf der Weltbühne/ Na javisku dejín stretol Obama
dobrého vojaka Švejka str. 36-39

Edith Veith:
Aj na Slovensku sa robí svetová veda –
portrét slovenského vedca Roberta Mistríka str. 40-41

Vlado Mlynár:
Práva menšín v rakúskej ústave/
Volksgruppenrecht in Österreich str. 47

Slovenský inštitút vo Viedni usporiadal na záver minulého roka výstavu majstrovských prác slovenských umeleckých drotárov. Pri pohľade na krásne predmety zhotovené z drôtu človek len s ťažkou uverí, že kedysi sa drotárske remeslo zameriávalo najmä opravovanie starých hrncov a najpredávanejším výrobkom boli pasce na myši... Zamyslenie z pera Ingrid Žalnevy nad pradávny slovenským remeslom na prahu 21. storočia

ROZLÚČKA SO SLOVENSKOU SPISOVATEĽKOU Z VIEDNE

LYSÉ SPOMIENKY

*Lysé vrchy,
lysé aleje,
lysé chodníky,
lysé kamene,
ešte aj storočný mach
z nich vymizol.*

*Lysé potoky,
lysé ryby v nich,
ukryté pod
lysými kameňmi
ako lysé spomienky
na jediný,
a predsa často
lysý život.*

GABRIELA GÄRTNEROVÁ- VAŠKOVIČOVÁ (1.10.1944 - 6.4.2009)

Pri správe o smrti pani Vaškovičovej, ako sme ju všetci v spolku volali, sa mi v prvom rade objavil výraz trpiacej ženy, ktorá to v živote nemala ľahké – a ako protiklad jej krásne uhladené písmo. Čítať jej rukopis bolo o to vzácnejšie, že tak zriedka dostávame listy od našich najvernejších dopisovateľov písané rukou.

Neustále nám pripomínala, že tu ako národnostná skupina máme svoje miesto, koľko významných Slovákov vo Viedni žilo a pracovalo, a tým prispelo k intelektuálnemu rozvoju hlavného mesta monarchie. Cez ňu som začala chápať veci, ktorým ma nikdy nikto neučil a ktoré ten, kto sa nepozrie ponad okraj taniera, ako sa v Rakúsku hovorí, ani spoznať alebo pochopiť nemôže. Gabriele Gärtnerovej-Vaškovičovej ležali naozaj na srdci starosti a radosti Slo-

vákov žijúcich v Rakúsku. Jej poézia a próza citlivo odzrkadľovali pocity človeka odtrhnutého od svojich koreňov a zároveň dodávali silu a posilňovali vôľu budovať na vlastných národných základoch a nesnažiť sa pošliapať vlastnú identitu falošnou integráciou. Len tí, ktorí prežili väčšinu svojho života v cudzine, vedia autorke potvrdiť, že vzdať sa vlastnej národnej identity, zanedbať svoje korene a nevracať sa k nim, vedie človeka do slepej uličky.

Slovenská poetka a prozaička Gabriela Gärtnerová-Vaškovičová sa narodila 1. októbra 1944 v Spišskej Starej Vsi. Študovala na Strednej ekonomickej škole v Čadci a po štúdiu (1963 –1964) pôsobila ako učiteľka v Novej Bystrici. Od roku 1964 do roku 1987 pracovala ako úradníčka vo Východoslovenských železniarňach v Košiciach. V roku 1987 sa vysťahovala do Rakúska a až do svojej smrti žila vo Viedni.

Od študentských čias sa venovala básnickej tvorbe, debutovala však až v roku 1995

útlou básnickou zbierkou Jesenný prílív a vzápätí vydala ďalšiu zbierku Jóbove dni žijem. V knihe básní Cesta púšťou nekončí (2002) prevládali prírodná lyrika, nostalgia za domovom, autobiografické a duchovne ladené verše. Tieto motívy stvárnila aj v ďalších zbierkach – Ticho pred búrkou a Milenec s obrúčkou. Štvornohý humor bol názov jej zbierky básničiek a riekaniek pre deti (1997). Vlastné neľahké životné peripetie priblížila v prózach Pane, dokonaj za nás (1999) a Večná dráha slnka (2000). Jej posledná knižka vyšla pod názvom Povesti o kráľovi Tatiere v roku 2001. Ako slovenská poetka a prozaička bola zaradená do publikácie Literárneho informačného centra v Bratislave Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia (2008, s. 47).

Gabriela Gärtnerová-Vaškovičová sa s nami nelúčila, ostala tu s nami jej poézia, zrkadlo jej duše. Zrkadlo do ktorého sa vždy radi a s pietou pozrieme.

Češť jej pamiatke!

PROJEKT
„GRENZWENDE“
 GEFÖRDERT
 VON KULTURKONTAKT AUSTRIA

„GRENZEN FLIESSEN INEINANDER“

1989 – 2009

VOR 20 JAHREN FIEL DER EISERNE VORHANG

Von 1949 bis 1989 bildete der Eiserne Vorhang entlang der burgenländischen Grenze eine kaum überwindbare Barriere aus Stacheldraht, Wachtürmen, Minenfeldern zwischen Völkern und Ländern.

Mit furchtbaren wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Folgen hatte das Burgenland durch diese „Todesgrenze“ fertig zu werden.

Seit 1989 ist die burgenländische Grenze zu den Nachbarstaaten wieder durchlässig, fließend, wie sie auch früher in den Jahren 1921 bis 1949 waren.

20 Jahre danach wurde ein Brunnen zum Thema „Grenzwende“ auf dem Schulareal der UNESCO-HS Kittsee errichtet.

Er ist eine Projektarbeit der SchülerInnen der 4. HS Klassen. Sie haben ihn geplant und die Figuren aus Scherbenmosaik gestaltet. Mit Unterstützung von Sponsoren und Helfern beim Bauen, wurde dieser Brunnen der ganz anderen Art als ein sichtbares Zeichen für die „ineinander fließenden Grenzen“ im Juni 2009 errichtet und am 3. Juli 2009 feierlich seiner Bestimmung übergeben.

Hannelore Jäggle

Milí čitatelia Pohľadov,

Sú obdobia, keď sa každý problém zdá malicherný a riešiteľný. Ale sú obdobia, keď robíme z komára slona a máme pocit, že jeden problém nabaľuje na seba ďalší.

Ako sa hovorí, keď bolo koze dobre, išla tancovať na ľad... Kapitalizmus je ako naša ľudská podstata, veď ho aj ľudia prevádzkujú. Horšie je, keď obrazne povedané, už na tom ľade stojíme a bojíme sa pohnúť. Veď sa môže niekde preboriť, môžeme sa tak šmyknúť, že si ublížime. To, čo bolo nedávno kalkulovaným rizikom, zrazu sa stane niečím neprekonateľným, máme pocit, že máme zviazané nohy, ruky, zvierá nám hrdlo... A v tejto situácii sa začne nabaľovať jeden problém na druhý. Dlhoo na tom ľade stojíme, začína nám byť zima. Začneme sa triasť, drkocú nám zuby, stúpa nám teplota... Rozbolí nás hlava, celé telo, ochorieme. Aj keď nás medzitým už niekto dobrotivý dal z toho ľadu do postele, premeškáme nejaký dôležitý termín, ktorý sa nám z momentálneho krízového pohľadu zdá ešte dôležitejší a naša neúčast' na tomto stretnutí obrovskou katastrofou z nedozernými následkami. Nespíme dobre, potíme sa, zúfame, prestávame jesť...

Takýto pocit mám z celej dnešnej krízy. Stojíme na ľade a bojíme sa pohnúť. A keď sa dlho nepohneme, budeme mať problém, najmä nech sa pohnú tí, ktorým sme dali dôveru a zachránili ich pád... Prepáčte, milí čitatelia, ale nedalo mi. Nedalo mi nezamyslieť sa aj v našom časopise nad tým, čo každodenne prežívame a s čím sa každodenne stretávame, o čom všetci hovoríme, čomu dnes všetci čelíme.

Nakoniec na to aj tak doplatí kultúra – alebo najmä kultúra, ktorá potrebuje svojich sponzorov, svojich mecénov. Vďaka nim vychádza nové číslo nášho časopisu, vďaka nim si môžete prečítať o zaujímavých ľuďoch a zaujímavých udalostiach. Ďakujem tímu prispievateľov, ktorý sa postupne rozrástol a stabilizoval. Ďakujem aj mnohým uchádzačom o inzerované miesto v minulých Pohľadoch, je obsadené a už sme sa pustili aj do práce. Veď len tak sa z toho ľadu opäť dostaneme.

Krásne leto vám želá

Ingrid Konrad

Práca na zastupiteľstvách materských krajín v zahraničí je poslaním. Reprezentácia vlastnej krajiny v cudzine by mala byť pre človeka v diplomatických službách samozrejmosťou, nie vždy je však srdcovou záležitosťou.

Adriana Macháčová sa v diplomatických kruhoch pohybuje so samozrejmosťou, ktorá nie je každému vlastná, a svoju rodnú krajinu reprezentuje s láskou, čo zanecháva stopy.

S touto pozoruhodnou ženou sa zhovárala Ingrid Žalneva.

ADRIANA MACHÁČOVÁ

„...moje najkrajšie zážitky sa spájajú s Rakúskom“

Kedysi niekto povedal, že najdôležitejšou osobou na veľvyslanectve je manželka veľvyslanca, potom kuchár a až na treťom mieste je sám veľvyslanec. Súhlasíte s týmto názorom?

(Smiech) To som ešte nepočula... Ale nemyslím si, že práve manželka zostáva prvé miesto. Najdôležitejšie je určite celkové pracovné prostredie, a k jeho pohode možno svojou troškou, ale naozaj len troškou prispievam aj ja tým, že sa manželovi snažím vytvárať priestor na jeho plnú realizáciu.

Váš manžel je veľvyslanec a stály predstaviteľ Slovenskej republiky pri OSN a iných medzinárodných organizáciách vo Viedni. Ako sa odlišuje vaše postavenie od postavenia manželky bilaterálneho veľvyslanca?

Podľa môjho názoru podstatný rozdiel neexistuje. Možno častejšie prichádzam do styku s manželkami diplomatov naozaj z celého sveta, veď v OSN je až 192 krajín a všetci tu žijú spoločne ako v jednom meste. Pre manželky pracovníkov medzinárodných

organizácií je tam veľa možností, ako aktívne využiť voľný čas, napr. môžem si prísť s nimi zacvičiť jogu, brušné tance, zúčastniť sa niektorého z jazykových kurzov, dokonca sa ponúka aj kurz maľovania, alebo si možno nezáväzne podebatovať pri šálke kávy. Takto som si tu našla priateľky zo všetkých kontinentov.

Stará sa Ministerstvo zahraničných vecí Rakúska nejakým spôsobom aj o manželky diplomatov, ktorí pôsobia vo Viedni?

Asi pred desiatimi rokmi vznikol z iniciatívy vtedajšej ministerky zahraničných vecí pani Benity Ferrero-Waldnerovej klub Welcome to Austria, ktorého členkou som aj ja. Prostredníctvom širokej palety programov poskytujeme manželkám diplomatov a pracovníkov medzinárodných organizácií možnosti na oboznámenie sa so životom v Rakúsku a s jeho kultúrou. Podľa tradície je prezidentom klubu minister zahraničia. V tomto roku prijal túto čestnú funkciu aj terajší minister Dr. Michael Spindelegger, a to aj napriek tomu, že je muž, a Welcome to Austria je takmer čisto dámskou spoločnosťou.

Keďže Slovensko je susedná krajina, predpokladám, že sa tieto dámy zaujímajú aj o našu históriu a súčasné dianie?

Áno, často sa stretávam – či už v rámci Welcome to Austria alebo OSN – s požiadavkou, aby som priblížila život na Slovensku, našu minulosť a súčasnosť, alebo odporučila zaujímavé miesta, ktoré sa oplatí vidieť. Na jeseň 2007 sme organizovali výlet katamaránom Twin City Liner do Bratislavy zameraný na prehliadku jej historického centra. Vtedy som sa obávala, že nenaplníme rezervované miesta. Opak bol však pravdou. Pre veľký záujem sme výlet už dvakrát opakovali. V tejto súvislosti musím vyzdvihnúť prínos známeho slovenského historika Štefana Holčíka. Jeho zaujímavé rozprávanie prítomné dámy tak vtiahlo do dejov histórie starej Bratislavy, že odvtedy mnohé z nich navštevujú jeho prednášky aj v Slovenskom inštitúte.

Manželky vienských diplomatov na poznávacom výlete v Bratislave

Pristavme sa pri OSN. Ako sa dá v takej silnej konkurencii, pri takom množstve krajín zviditeľniť Slovensko?

Pri OSN existuje podobná spoločnosť pre manželky diplomatov a pracovníkov medzinárodných organizácií – United Nations Women's Guild (UNWG). Okrem iných aktivít sa členky každý mesiac stretávajú na tzv. Welcoming Coffee, kde sa obvykle venuje väčší priestor niektorej z členských krajín OSN. Aj na našej stálej misii sme pre členky takto pripravili prezentáciu Slovenska s prednáškou a filmom o jeho histórii a súčasnosti. Atmosféru spríjemnili folklórne tance v podaní pána Ondrika a jeho piatich detí, ktorý pracuje v bezpečnostnej službe OSN. Samozrejme nechýbalo občerstvenie z našej tradičnej kuchyne. V spolupráci s pani Počúchovou, manželkou českého veľvyslanca pri OSN, sme zorganizovali zbierku plesových a spoločenských šiat, ktoré sme ponúkli na predaj a celý výťažok z tejto akcie išiel do charitatívneho fondu UNWG. Bolo to zaujímavé najmä tým, že v ponuke vyše 200 šiat a doplnkov sa dali nájsť nielen šaty, ktoré tancovali na vienských Opernbáloch, ale aj exotické šaty z Japonska, Číny a Afriky. Na pôde UNWG existuje veľa príležitostí, ako predstaviť našu krajinu, jej folklór a tradície – s veľkým úspechom sa stretli aj workshopy na zdobenie medovníčkov či veľkonočných kraslíc. Keďže mám veľmi rada módu, mojím snom bolo vždy

zorganizovať módnú prehliadku našich dizajnérov. Verím, že sa raz k tomuto projektu vrátim... A aby som nezapudla, ešte je tu najrozsiahlejšia každoročná akcia – vo Viedni veľmi populárny vianočný bazár UNWG, ktorého súčasťou býva aj slovenský stánok.

Môžete nám trochu priblížiť toto podujatie?

Poslaním UNWG je pomáhať deťom na celom svete, najmä tým, ktoré trpia hladom alebo žijú vo veľmi chudobných podmienkach. Bazár je vlastne vyvrcholením celoročných charitatívnych akcií UNWG. Navštevníci v priebehu niekoľkých hodín „prechádzajú“ z jedného kontinentu do druhého, z jednej krajiny do druhej. Celkove je zastúpených vyše 60 krajín, ktoré ponúkajú svoje špeciality zabalené v úhľadných balíčkoch – koreniny, čaje, pudinky, chutney, marmelády, víno, rôzne iné národné nápoje, parfumy, šperky, šatky, kávové súpravy a iné umelecko-remeselné výrobky. K najkrajším patrí stánok s exotickými kvetmi z Južnej Afriky. V ďalších priestoroch sú umiestnené reštauračné stánky s národnými kulinárskymi pochútkami. Ochutnať možno argentínske steaky, holandské haringy, nemecké pivo či juhoamerický rum. Všetko to umocňuje prehliadka zaujímavých tvárí žien rôznych kultúr, náboženstiev i farieb pleti, odetých v národných krojoch. Nechýba tomboľa, ani medzinárodný kultúrny program. Je to vlastne taká „prechádzka okolo sveta“ za jeden deň.

Adriana Macháčová s manželom Jurajom Macháčom, veľvyslancom SR pri OSN

Za vášho pôsobenia sa ho po prvýkrát aktívne zúčastnilo aj Slovensko. Ako prebiehala organizácia slovenského stánku na tejto akcii?

Keďže bazár je vynikajúca príležitosť na prezentáciu a propagáciu Slovenska a slovenských výrobkov pred medzinárodnou komunitou, chcela som, aby sme aj my v tomto projekte získali stabilné miesto. Po prvýkrát to bolo naozaj veľmi náročné, druhýkrát som už zúročila získané kontakty. Navštevovala som osobne rôzne podniky s cieľom získať ich výrobky a propagačné materiály. Nie vždy som bola úspešná. Preto o to väčšia vďaka patrí tým, ktorí nás neodmietli a na bazár poskytli svoje výrobky alebo sponzorské dary. Našu krajinu reprezentovali hlavne keramické a umelecké diela z majoliky, výnimočné sklárske výrobky od firmy Rona, značkové vína od firmy Villa Vino Rača, taktiež vynikajúce pívá Zlatý bažant a Stein. V slovenskom stánku mohli návštevníci nájsť aj krehké vianočné medovníčky, výborný včelí med, voňavé sviečky, karpatskú medovinu, ako aj tradičné slovenské suveníry z dreva, šúpolia, hlíny a modrotlačé. Organizácia by nebola možná bez spolupráce pracovníkov našej misie a iba ťažko by som ju celú zvládla bez inšpiratívnych podnetov a pomoci pani Ingrid Žalnevý, manželky diplomata OBSE. Aj touto cestou sa im všetkým chcem ešte raz úprimne poďakovať.

Bol o naše výrobky záujem?

Mimoriadne! Mali sme sa čo obracať, keďže tu každoročne zavíta asi 25 tisíc návštevníkov! Ako prvá sa rozchytala

modranská keramika, medovníčky, naše tradičné výrobky a, samozrejme, pivo. Náš stánok odovzdal do spoločnej bazárovej pokladnice takmer 2 000 eur, čo je obrovský úspech vzhľadom na veľkosť krajiny, ako je Slovensko. Navyše, prispeli sme aj hodnotnými cenami do tomboly (týždenný pobyt na Liptove, výlet loďou do Bratislavy). Detský folklórny súbor Rozmarín zožal zase úspech v rámci kultúrneho programu. Okrem toho naše krásne kroje boli doslova magnetom pre fotoaparáty. Môj kroj mám od jednej „cetky“ z dedinky Veľký Folkmár na východnom Slovensku, kde dodnes ešte žije moja babička.

Od cetky?

Áno, takto sa hovorí tetkám na Spiši.

Čo sa robí so získanou sumou a ako sa sleduje, či sa finančné prostriedky naozaj použili tam, kde treba?

Celý výnos z bazára je určený na detské charity. Pravidlá na získanie finančných prostriedkov sa prísne dodržiavajú. Pri UNWG je vytvorený špeciálny výbor, v ktorom sú členky zo všetkých svetadielov. Každoročne dostávajú vyše 200 žiadostí, každú jednu starostlivo prehodnotia a napokon vyberú projekty – ich počet samozrejme závisí od množstva financií, ktoré sú k dispozícii, maximálne sa na jeden projekt môže poskytnúť 7000 eur – a tieto musí ešte odsúhlasiť celé valné zhromaždenie UNWG. Aj tu má Slovensko zastúpenie, pretože v tomto výbore pracovala aj manželka slovenského diplomata UNIDO pani Demková. Samozrejme, že spätná väzba je veľmi

dôležitá, sledujú sa projekty, ich napĺňanie aj v ďalšom období, pokiaľ je to možné, niektoré členky pri svojich cestách kontrolujú využitie prostriedkov priamo na mieste.

Môžu o finančnú podporu požiadať aj inštitúcie zo Slovenska?

Teoreticky áno. Je však otázne, či by v takej „silnej konkurencii“ uspeli. My si iba ťažko vieme predstaviť, v akých pomeroch žijú ešte aj dnes deti v niektorých častiach sveta. Keď musia deň čo deň prekonávať dlhé kilometre za pitnou vodou alebo sa prehrabávať v smetiskách s nádejou, že nájdu niečo, čo si budú môcť vymeniť za kúsok chleba. Viem od niektorých členiek spomínaného výberového výboru, že im pri čítaní projektov často tečú slzy a neraz sa nevedia vyrovnáť s tým, že nedokážu pomôcť ešte účinnejšie. Aj pri slávnostnej ceremónii odovzdávania financií, kde sme prostredníctvom filmov, obrázkov a ústnych svedectiev konfrontovaní s touto skutočnosťou, sa iba málo žien dokáže ubrániť svojim emóciám.

Vo Viedni nie ste ako manželka slovenského diplomata po prvýkrát...

Áno. Pred 17 rokmi tu môj manžel rozbiehal svoju diplomatickú kariéru a teraz po rokoch sa sem vrátil ako veľvyslanec.

Aký je váš najkrajší zážitok v Rakúsku?

Paradoxné je, že práve tie moje najkrajšie zážitky sa naozaj spájajú s Rakúskom. Tu ma manžel požiadal o ruku, tu prišiel na svet náš syn Maxim, urobil svoje prvé kroky a dokonca povedal aj svoje prvé zrozumiteľné slovo. Samozrejme „tata“.

Vídať vás aj na podujatiach nášho Spolku...

Áno. Aj keď nemám domov ďaleko, vždy sa rada zúčastním podujatí, ktoré organizujú. Výborná slovenská atmosféra mi dovolí pookriať a oddýchnuť si. Najradšej navštevujem divadelné predstavenia a stretnutia s umelcami. S manželom sme sa výborne zabavili na plesoch viedenských Slovákov. Je dobré, že tu niečo také existuje, každý si môže vybrať zo širokej ponuky programov, a takto si osviežiť spomienky na domov a zároveň si udržiavať kontakt s rodným jazykom.

Ako väčšina manželiek diplomatov ste sa vzdali svojej vlastnej kariéry. Bolo pre vás toto rozhodnutie ťažké? Nelutujete to?

(Smiech). Pravdaže bolo, rozhodovala som sa ťažko. V tom čase bola pre mňa kariéra učiteľky rovnako atraktívna ako začínajúca kariéra diplomata. Tiež som túžila po uznaní. S odstupom času to vidím inak. Mohla som sa naplno venovať rodine a rozvíjať aj svoj koníček. Rada píšem poviedky o ženách a pre ženy a verím, že raz uzrú svetlo sveta. A či som nelutovala? Určite nie, veď vždy to môžem zmeniť, ale viem, že môj manžel si veľmi váži môj prístup k rodine, je rád, že sa o všetko postarám a on sa môže naplno venovať svojej práci.

Čím vás obohatil pobyt v metropole Rakúska?

Iné je prísť do Rakúska na výlet a úplne iné je tu žiť. Určite ma to zmenilo a obohatilo. Spoznala som tu výnimočných ľudí z rôznych kultúr sveta. Naučila som sa viac všimáť si veci okolo seba, dbať na reprezentáciu a prostredie okolo nás. A samozrejme neponáhľať sa a usmievať. Na Slovensku to ešte stále ľuďom akosi nejde.

Máte jedného syna. Ako on znáša neustále sťahovanie, opúšťanie kamarátov?

Deti diplomatov to majú ťažké. Na jednej strane majú možnosť naučiť sa perfektne nový jazyk, spoznávať iné krajiny, ale na druhej strane to prináša aj množstvo negatívnych zmien. Napr. malé deti si ťažšie zvykajú na novú učiteľku a nový kolektív. Našťastie náš syn si zvykol bez ťažkostí, berie to ako fakt.

Teraz je síce vo veku, keď sa utvárajú trvalé priateľstvá, ale blízkosť Bratislavy to veľmi zjednodušuje. Verím, že si tieto vzťahy uchová.

Vráťme sa k osobe kuchára na veľvyslanectve. Aké máte skúsenosti, chutia zahraničným hosťom slovenské špeciality?

Áno. Radi prichádzajú na naše recepcie a hľadajú halušky, strapačky, či pečené klobásky. A keďže tu vždy boli vynikajúci kuchári, tak aj týmto jednoduchým voňavým jedlám vedeli vdýchnuť krásu. Naša slovenská bryndza a korbáčiky dokážu rovnako nadchnúť fajšmekrov ako tie najznámejšie francúzske syry, a maková štrúdľa na našich podujatiach hravo porazí aj vychýrené viedenské múčniky.

Aké sú vaše plány do budúcnosti?

V tomto roku sa vraciame domov na Slovensko, čiže mojou prvoradou úlohou bude obnoviť teplo nášho slovenského domova. A potom sa chcem, a teraz už naozaj, sústrediť na vydanie mojich poviedok. Dúfam, že sa mi to podarí. Tak mi, prosím, držte palce. Dúfam, že som to „nezakríkla“.

Myslíte si, že aj na Slovensku sa budete ďalej venovať charitatívnej činnosti?

Určite áno. Napĺňa ma to. Keď cítite ten hrejivý pocit z pomoci trpiacim deťom, stáivate sa závislí – v dobrom slova zmysle.

Ďakujem vám za rozhovor a želim vám veľa zdravia a úspechy vo všetkých vašich aktivitách.

**UNITED NATIONS
WOMEN'S GUILD
UNWG**

Táto dobrovoľná organizácia vznikla roku 1967 vo Viedni. Jej úlohou je vytvárať možnosti nadväzovania priateľských vzťahov medzi príslušníkmi rôznych národov a kultúr, ale najmä organizovať rôzne charitatívne činnosti zamerané na pomoc deťom na celom svete. Členkami sa môžu stať pracovníčky alebo manželky pracovníkov OSN, stálych misíí a iných medzinárodných organizácií. V súčasnosti má UNWG 550 členiek z vyše 100 krajín.

Charitatívna pomoc sa sústreďuje najmä na vzdelávacie a zdravotné programy, a to bez ohľadu na farbu pleti, etnický pôvod, pohlavie alebo náboženstvo detí. Pomoc je určená deťom do 15 rokov (v prípade postihnutých detí do 21), ktoré majú obmedzenú možnosť získať vzdelanie, nemajú prístup k pitnej vode, deťom s vážnymi zdravotnými problémami, deťom, ktoré vyrastajú na ulici, sirotám, obetiam katastrof či deťom žijúcim v extrémne chudobných podmienkach. Po celý rok organizuje UNWG najrozličnejšie programy pre svoje členky a často i pre pracovníkov OSN, z ktorých výťažok putuje na charitatívne projekty. Vo vstupnej hale v budove OSN sa nachádza aj stály stánok UNWG, kde sa po celý rok predávajú najrozličnejšie remeselné a darčkové predmety z rôznych kútov sveta. Okrem toho členky zbierajú knihy, známky a mince, tie sa tiež predávajú na spomínané účely. Najrozsiahljším podujatím je Medzinárodný bazár UNWG, ktorý sa koná vždy na záver roka v priestoroch Austria Center vo Viedni. V minulom roku sa takto získalo 246 000 eur, ktoré sa rozdelili do 43 projektov. To znamená, že z tieto prostriedky pomôžu približne 11 000 deťom na celom svete.

Podrobnejšie informácie o jednotlivých projektoch, formulár prihlášky, ako aj podmienky na výber projektu nájdete na webovej stránke: <http://www.iaea.org/unwg/index.html>

Jana Gregor

BUDOVA ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV VO VIEDNI

Organizácia spojených národov vo Viedni je po New Yorku a Ženeve tretím zo štyroch hlavných sídiel OSN, štvrté je od roku 1996 Nairobi.

Viedeň sa stala sídlom OSN v roku 1973 z iniciatívy vtedajšieho spolkového kancelára Bruna Kreiskeho. Návrh rakúskeho architekta Johanna Stabera zriadiť UNO-City na severnom výbežku Dunaja sa začal realizovať v tom istom roku, stavba bola ukončená v roku 1979. Komplex budov sa rozprestiera na 17 hektároch, najvyššia má 28 poschodí, siahajú do výšky 102 metrov. Jednotlivé budovy sú postavené tak, aby si netienili.

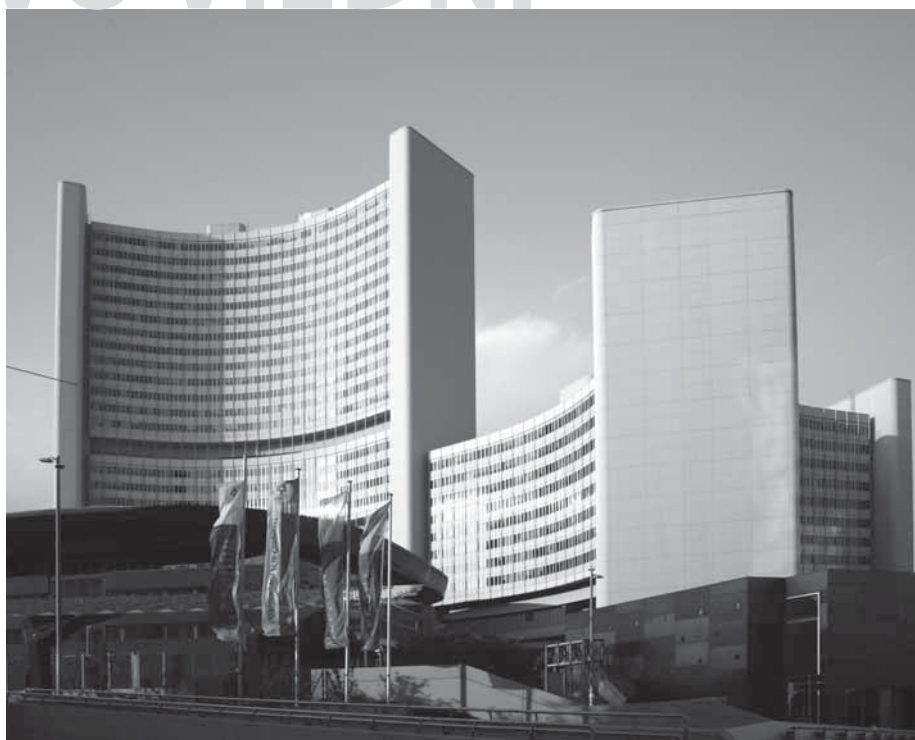
Medzinárodné Centrum vo Viedni (VIC Vienna International Center) je zariadené ako menšie mesto. Nechýba tu lekár, materská škôlka pre deti, obchody, reštaurácie. V centre pracuje vyše štyritisíc zamestnancov z celého sveta, úradným jazykom je angličtina.

V pracovných dňoch je možné absolvovať prehliadku aj v slovenskom jazyku. Pred vstupom do návštevníckeho centra musíte z bezpečnostných dôvodov prejsť kontrolou detektormi, až keď získate identifikačnú kartu, môžete so sprievodom príslušného zamestnanca vstúpiť do medzinárodného priestoru – do sídla OSN. Poverená slovenská sprievodkyňa vás prevedie po častiach prístupných pre návštevníkov so zaujímavými výstavnými exponátmi. Väčšinou sú to umelecké diela – dary jednotlivých krajín, ale aj modely vesmírnych rakiet alebo dokonca kúsok nefalšovanej horniny z povrchu mesiaca. V jednej z vitrín je vystavená Nobelova cena, ktorú získalo OSN za šírenie mieru vo svete. Azda najzaujímavejšie je sledovať zo sektora pre tlmočníkov, komisárov a novinárov rokovaciu sálu a počúvať neuveriteľné, ale skutočné príbehy. Práca simultánných prekladateľov si naozaj vyžaduje obdiv. Mala som možnosť priamo v ich kabínkach naživo prežívať scénu z filmu režiséra Sydneyho Pollacka *Tlmočnica* s Nicole Kidman v úlohe tlmočnice OSN.

Vo viedenskom medzinárodnom centre sa nachádzajú mnohé úrady a organizačné jednotky OSN:

Komisia OSN pre medzinárodné obchodné právo (UNICTRAL)

Organizácia Spojených národov pre priemyselný rozvoj (UNIDO)

Autorka fotografie: Jana Gregor

Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu (IAEA) – Prípravná komisia pre Organizáciu Zmluvy o všeobecnej zákeze jadrových skúšok (CTBTO PrepCom)

Jednou z nich je aj Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu (MAAE). Minulý rok navštívil túto nezávislú medzivládnu organizáciu založenú na vede a technológii biskup Tomáš Galis spolu s kňazmi z Nitrianskej, Bratislavskej a Žilinskej diecézy. Bolo to po prvýkrát v histórii, čo privítali takúto delegáciu. Náместník generálneho riaditeľa pre jadrovú bezpečnosť a fyzickú ochranu Japonca T. Taniguchi sa veľmi potešil záujmu duchovenstva o jadrovú bezpečnosť vo svete. Priznal, že veda a výskum sa musia opäť vrátiť k základnej filozofii človeka a ľudstva. Celú agentúru potom „slovenským pútnikom“ predstavil

vedúci sekcie prevádzkovej bezpečnosti slovenský občan Miroslav Lipár.

V sídle OSN pracuje **Úrad pre vesmírne záležitosti (UNOOSA)**, ktorý sa zaoberá mierovým využitím vesmíru, ale splnil napríklad aj česko-slovenský sen školákov z Kopřivnic a Tvrdošína o vzájomnom stretnutí práve na pôde OSN ako vyvrcholenie twinningového projektu s názvom „Vesmír v škole, škola vo vesmíre“.

Slovensko úspešne spolupracuje s **Úradom OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC)**. Na tohtoročnej konferencii o novej koncepcii celosvetového boja proti zneužívaniu drog v nasledujúcom desaťročí zastupoval Slovenskú republiku vicepremiér pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny Dušan Čaplovič.

Slovenská republika v centre **OSN vo Viedni** prebrala od Srbska predsedníctvo v Medzinárodnej komisii pre ochranu Dunaja (ICPDR) na rok 2009.

Vedúci stálej misie Slovenskej republiky pri OSN vo Viedni je od roku 2005 Juraj Macháč.

Pramene: www.unis.unvienna.org,
www.unodc.org, www.pluska.sk,
www.fakty.sk

<http://vesmir-etwinning.blogspot.com>
Mgr. Stanislav Stolárik www.fara.sk/lednickarovne

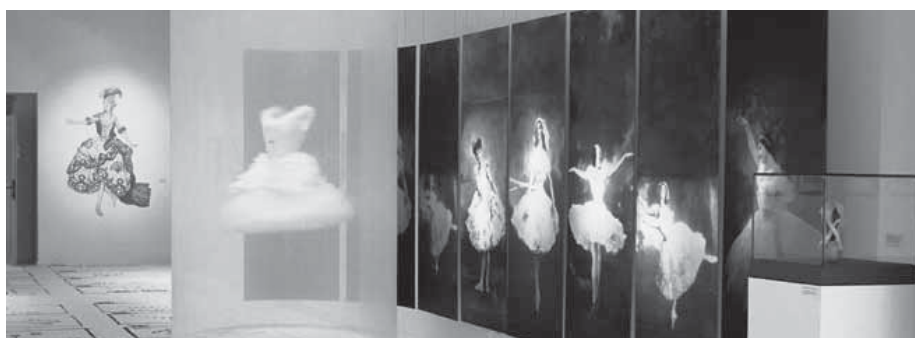

CEZHraničný REGIÓN CENTROPE

OBJAVOVANIE BLÍZKEHO A EŠTE STÁLE NEPOZNANÉHO

Cezhraničný stredoeurópsky región Centroppe vznikol roku 2003 podpisom dohody o spolupráci, a to na základe iniciatívy predstaviteľov nasledovných miest a regiónov: Bratislavský a Trnavský kraj, spolkové krajiny Viedeň, Dolné Rakúsko a Burgenland, Győr-Moson-Sopron-Vás a Južná Morava. Cieľom je uskutočňovanie spoločných aktivít v rôznych oblastiach za účelom zblíženia týchto regiónov a odstraňovanie hraníc na všetkých úrovniach (viac na <http://centrope.info>).

Kedže medzičasom sa aktivity v rámci tohto regiónu rozrástli a sú veľmi rôznorodé, nasledujúce riadky sú určené ako upútavka na objavovanie kultúrneho diania v regióne Centroppe.

K2-Kultúra v regióne Centroppe

Širší záber informácií o kultúrnom dianí v regióne Centroppe prináša internetový portál <http://www.k2centrope.com> v kombinácii so štvrťročne vydávaným časopisom „k kultur in Centroppe“ (zdarma sa dá objednať na uvedenom portáli). Tento zaujímavý prehľad zabezpečuje predovšetkým mesto Viedeň a spolková krajina Dolné Rakúsko, ktoré sú zároveň hlavnými iniciátormi spolupráce v rámci regiónu Centroppe. V minulosti bol prehľad pripravovaný práve pre Dolné Rakúsko a Viedeň, ale na základe dopytu sa rozrástol. Časopis a internetový portál sú k dispozícii dvojjazyčne, a to v nemčine a angličtine. Nájdete v nich aktuálny prehľad a komentáre o kultúrnom programe v regióne Centroppe, o filme, divadle, hudbe, literatúre, fotografii, výstavách, koncertoch, festivaloch a iných podujatiach. Na stránkach sa zoznámite so state-of-art design, ako aj novými umelcami, galériami alebo kultúrnymi inštitúciami.

Víno a architektúra v regióne Centroppe

Cestu plnú zážitkov v regióne Centroppe pre tých, ktorí majú záujem objavovať novú architektúru spojenú s pôžitkom a zážitkom poznávanie kvalitných produktov vínnej révy, ponúka publikácia Víno a architektúra. Aké zaujímavosti nám odhalí? Také netradičné priestory, ako sú pivničné labyrinty v piesku či

historické kláštory s mohutnými klenbami až po moderne poňaté vinotéky. Každý z týchto priestorov nesie pečať rôznorodých prírodných, historických, politických, geografických a kultúrnych vplyvov v tomto geografickom priestore. Informácie sú pripravené vo forme internetového sprievodcu na <http://route.centrope.info> a brožúry, ktorú si môžete zadarmo objednať a stiahnuť na portáli <http://centrope.info>. Brožúra je dostupná v nemeckom, slovenskom, českom a maďarskom jazyku. Rovnako tu nájdete aj informácie o zaujímavostiach súvisiacich s vínom, ako aj návrhy na turistiku a rôzne podujatia. Prepojenie na európsku architektonickú databázu nextroom vás uvedie do prostredia fundovaných informácií o architektúre.

Prajeme vám príjemné objavovanie nepoznaného blízkeho regiónu, fascinujúceho cezhraničného priestoru, čo vám umožní lepšie spoznať spoločné a rozdielne črty jednotlivých jeho častí, ako aj ľudí v ňom žijúcich. Vždy je stále čo objavovať.

Zuzana Lettner

„LITERÁRNE REVY“ DADA NAGYA VO VIEDNI

Magda Vášáryová
host' Dada Nagya
na Otto-Bauer-Gasse

Reláciu Literárna revue o nových knihách na pulkoch slovenských kníhkupectiev si každú nedeľu popoludní môžete vypočuť na frekvencii Slovenského rozhlasu. Moderátorom relácie je slovenský Reich-Ranicki Dado Nagy. Jeho príjemne znejúci hlas zaujme nielen fanúšikov relácie, ale aj náhodných poslucháčov, ktorí nemajú zvláštny vzťah ku knihám a literatúre.

Aj vo Viedni v Rakúsko-slovenskom kultúrnom spolku má s podujatím s parafrázovaným názvom „Literárne revy“ Dado Nagy už svojich fanúšikov. Tí sa tešia nielen na knižné novinky, ale aj na zaujímavých hostí, ktorých si k nám pravidelne každoročne pozýva.

Tento rok prijala pozvanie známa slovenská herečka, diplomatka, poslankyňa

Národnej rady Slovenskej republiky a najnovšie aj spisovateľka Magda Vášáryová.

Večer otvoril a našich hostí na scénu uviedol predseda Slovenskej menšinovej rady v Rakúsku a podpredseda RSKS Vlado Mlynár. Potom sa už ujal slova Dado Nagy a predstavil nám niekoľko nových slovenských kníh a ich autorov. Poslucháčov veľmi zaujala kniha

Dušana Šimka Gubbio. Dušan Šimko je Slovák žijúci vo Švajčiarsku, kde pôsobí ako docent na Univerzite v Bazileji. Jeho kniha prináša šesť príbehov odohrávajúcich sa v rôznych historických obdobiach na rôznych miestach Európy. Jej postavy sa pohybujú rovnako suverénne po Zürichu, Bazileji, Viedni alebo Novom Sade, ako obývajú Prahu či Košice. A hoci postavy a dobové kulisy

Autor príspevku Jozef Macura zastúpil mužskú časť publika a podakoval sa aj za všetkých za pútavý večer

sa menia, niečo zostáva: vždy, aspoň na pozadí, je tu niekto, kto sleduje, snorí, hlási či udáva. Šesť príbehov knihy Gubbio spája večná téma udavačstva, konfidentstva, kolaborácie a zrady.

Magda Vášáryová: „Som klasická žena...“

Ťažiskom večera bola literárna tvorba známej slovenskej osobnosti Magdy Vášáryovej. Ako jej prvú knihu nám Dado Nagy predstavil Krátke listy jednému mestu, v ktorej sa autorka venuje spomienkam na svoje rodné mesto – Banskú Štiavnicu. Svoj hold rodnému mestu spláca Magda Vášáryová aj aktívne. V rámci mimovládnej organizácie Via Cultura, ktorej je spoluzakladateľka, prevzala patronát nad historickým skvostom mesta – štiavnickou Kalvároiu a takisto prispieva na záchranu drevených kostolíkov na východnom Slovensku.

O časocho jej diplomatickej misie v Poľsku vyšla v roku 2008 kniha Polnočný sused. Už názov knihy prezrádza, že Magda Vášáryová sa na pôsobenie v tejto krajine veľmi dobre pripravila. Jej zásadou je, že každý veľvyslanec by mal ovládať jazyk krajiny, v ktorej pôsobí. „Polnoc“ v poľštine znamená sever, a tak názov knihy by mohol rovnako znieť aj „Severný sused“ a nie ako polnočný – neskoro domov chodiaci sused.

Hoci slovenský a poľský jazyk má veľa spoločného, predsa len vidno, že v bežnej komunikácii môže dôjsť k omylom a trápny situáciám, ktoré si diplomat jednoducho nemôže dovoliť. Na ilustráciu nám z knižky prečítala práve tú pasáž, ktorá hovorí o tom, čo všetko môže neznanosť jazyka spôsobiť – historicky dnes znejúce skôr komicky boli vtedy veľmi vážne, dokonca ohrozujúce reputáciu veľvyslanectva.

Magda Vášáryová by mohla byť diplomatkou vo viacerých krajinách, ak by sa ako kritérium brala jej jazyková

vybavenosť. Ovláda viacero svetových jazykov, hovorí plynule po nemecky, anglicky, rusky, poľsky, srbsky, chorvátsky a francúzsky.

Pani Magda ešte stále hrá divadlo: v Senici, v nárečí – v záhoráčtine, v ochotníckom divadle, ktoré sama podporuje.

Spomenula nám aj to, ako ukončila svoju 19-ročnú divadelnú kariéru.

Dado Nagy v rozhovore s viedenskými Slovenkami

Posledný-krát hrala v predstavení Samovrah (s M. Labudom) už ako nová slovenská veľvyslankyňa v Rakúsku a po predstavení jej prišiel zablahoželať na javisko s obrovskou kyticou aj vtedajší rakúsky predseda vlády Alois Mock a ona ju prebrala po poslednej scéne hry – v nočnej košeli.

„Ak nevieš, ako sa máš správať, správaj sa slušne“ – je podtitul ďalšej knihy Magdy Vášáryovej, na ktorú nás Dado Nagy upozornil. Kniha ma názov Buďme poriadni a nájdete v nej nielen návod, ako sa správať a čo hovoriť v danej situácii, ale aj tipy, ako sa určite nesprávaj v spoločnosti, doma, na ulici a čo všetko vás môže prezradiť skôr, ako prvý raz otvoríte ústa. Kniha nemoralizuje, len prezentuje vycibrený vkus, aký patrí k dobrej spoločenskej úrovni. Je určená tým, ktorí chcú na sebe pracovať, lebo „maličkosti robia celok výnimočným“ ako hovoria klasici a jedna z kapitol v tejto knihe.

V tento večer sme sa od Magdy Vášáryovej dozvedeli nielen o jej knihách, ale prezradila nám aj niečo zo svojho súkromia. Zaspomínala si na svoje detstvo v rodnom meste, na svojich rodičov. Jej

otec bol profesorom slovenského jazyka a literatúry. Od svojej mamy - pôvodom Nemky - dostala do vienká perfektnú znalosť nemčiny, ktorú neskôr plne využila na poste veľvyslankyne ČSFR v Rakúsku. Prezradila nám tiež, že Vášáryovci sú matematická rodina a že aj počas prestávok pri natáčaní filmov rada riešila zložité matematické príklady, na čo jej hereckí kolegovia reagovali len uznanlivým krútením hlavy. Zúčastnila sa na matema-

tických olympiádach a vraj na všetkých, na ktorých bola, aj vyhrala. Samu seba nazvala klasickou ženou, čo znie síce skromne, ale za tým stojí, že rada hrá na klavíri, rada varí, štrikuje a dokonca paličkuje čipky.

V roku 1999 Magda Vášáryová kandidovala ako prvá žena na post prezidenta Slovenskej republiky. Zaspomínala si aj na toto rušné obdobie a možno aj práve to ju povzbudilo napísať Hlavička štátu – veselú a nenáročnú knihu o tom, o čom tento úrad vlastne je.

Literárny večer v Rakúsko-slovenskom kultúrnom spolku vo Viedni sa pretiahol hlboko do noci. Naši hostia však boli neúnavní a po besede prišli medzi nás. Mohli sme si zakúpiť knihy, ktorých žiaľ bolo málo a nestačili pokryť veľký záujem prítomných. Hoci všetky jej knihy nájdete aj v kníhkupectvách na Slovensku, jedno v nich vám bude iste chýbať – osobné venovanie autorky.

Zdroje: <http://www.abcknihy.sk/Kniha/gubbio-2102303.aspx>

Autori fotografií:
Cyril Cepissak, Jozef Macura

MAGDA VÁŠÁRYOVÁ

POLNOČNÝ SUSED

Kniha Magdy Vášáryovej je o známom-neznámom Poľsku, o jeho histórii a súčasnosti, o umení a kultúre, o jazyku a o ľuďoch, s ktorými sa autorka stretla počas svojho diplomatického pôsobenia na poste veľvyslankyne SR v rokoch 2000 – 2005. Magda Vášáryová nás s humorom a elegantným štýlom dobrej hostiteľky zasväcuje do svojich pozorovaní a zážitkov z „polnočnej krajiny“, a to nielen z pozície skúsenej diplomatky, ale aj ako súkromná osoba. Jej cieľom nie sú vyčerpávajúce analýzy slovensko-poľských vzťahov, ale pútavý pohľad na nášho blízkeho, avšak v mnohom neznámeho severného suseda.

„Neberte túto knihu od Magdy Vášáryovej do rúk! Ak sa jej chytíte, už ju nepustíte, pokiaľ ju nedočítate!“

Milan Ježovica

„Polnočný sused je podaná ruka. (...) Rád čítam podané ruky, z ktorých sa veľa dozviem. O druhých, ale aj o sebe – ako v tomto prípade. Veľa som sa dozvedel o veľkých i malých dejinách, ktoré mali vplyv aj na mňa. A ešte niečo veľmi dôležité: rád čítam podané ruky, ktoré nie sú podané suchopárne, ale šarmantne.“

Tomáš Janovic

ÚRYVOK Z KNIHY:

„V roku 2001 som s mojím priateľom Michałom Jagiełom, riaditeľom varšavskej Národnej knižnice, otvárala výstavu Slowacja znana i nieznaná.

Bol to dobre zvolený titul. Dnešná generácia Poliakov vie o nás veľmi málo, ak nechcem rovno povedať, že nič. Ale budme úprimní: Čo my vieme o tejto „polnočnej“ krajine? Prečo polnočnej? Je tam stále tma? Nie, ale keď chcú Poliaci povedať sever, povedú pólnoc (vyslov púvnoc). Pólnoc a południe je po poľsky náš sever a juh. Dodnes si musím dať pozor, aby som to povedala správne, hoci hovorím po poľsky od roku 1969. Ako si môžeme porozumieť, keď sa pri pomenovaní svetových strán my, Slovač, musíme pripozastaviť, ako sa to vlastne povie... Preto ten polnočný sused v názve ako symbol blízkosti a zároveň tajomných peripetií, ktoré musíme prekonať, aby sme si s Poliakmi rozumeli.

Vzťahy medzi Slovenskom a Poľskom, Československom a Rzeczpospolitą, Horným Uhorskom a Haličou by bolo možné zakresliť do sinusoidy. Chvíľu sa nepoznáme, chvíľu sa potrebujeme, chvíľu sa používame, chvíľu zneužívame. Hore-dolu, hore-dolu, občas na nule.

Nemáme jedinou poriadnu politologickú knihu venovanú slovensko-poľským vzťahom. A materiál by bolo nazbieraného dosť. Najmä Slovensko-poľskou komisiou pre humanitné vedy pod vedením profesora Hvišča pre edíciu Kontakty a mladým historikom Jurajom Marušiakom, zatiaľ len v rukopise. Na poľskej strane vyšla v roku 2005 kniha Michała Jagieła *Słowacy w polskich oczach*, sedemsto nesmierne zaujímavých strán z poľských archívov o nás.

To je všetko. Dodnes nie je dokončený ani veľký poľsko-slovenský slovník, ktorý zostal v majetku jednej žiarlivej panej. Preto sa nemôžem venovať len piatim rokom, ktoré som strávila v Poľsku ako veľvyslankyňa Slovenskej republiky, ale v kapitolách o histórii sa pokúsím aspoň okrajovo vysvetliť komplikované dejiny, samozrejme bez nároku na vyčerpávajúcu analýzu.

(...)

ZAKÁZANÉ STRÁNKY

Viem, že niektorí čakáte najmä na túto kapitolu. Ale hneď na začiatku musím upozorniť, že slovo szukać nebude uvádzané ani v tejto, ani v inej verzii, pretože to je problém medzi češtinou a poľštinou, s nami Slovákmí to nemá nič spoločné, bez ohľadu na to, že tomu rozumieme.

My máme s Poliakmi iné slovné puľapki, ktoré sú o to horšie, že o nich nevieme, a preto považujem za svoju povinnosť, v rámci podpory dobrých vzťahov medzi Poliakmi a Slovákmí, na ne upozorniť.

V roku 1990 som bola pozvaná pánom veľvyslancom Poľskej republiky vo Viedni W. Bartoszewským na slávnostnú večeru pri príležitosti návštevy významných hostí. Za stolom sedeli páni Mazowiecki, Geremek, Michnik, z cudzincov som tam bola iba ja. Toasty boli oduševnené, ako sa na rok 1990 patrilo. Ja som si prichystala malý toast v poľštine, ktorý som zakončila slovenským „Dobrá chuť!“ Namiesto potlesku sa rozhostilo ticho. Geremek sklonil hlavu do taniera, Mazowiecki očervenel a Zosia Bartoszewska sa rozosmiala. Chvíľu trvalo, kým sa zábava obnovila. „Čo také som povedala?“ spýtala som sa jej pri odchode. „Potom ti poviem,“ zasmiala sa. Trvalo dva týždne, kým som to z nej vymámila. Poliaci majú to isté slovo, teda *chuć*, ale znamená *chtić*, vašeň. Povedala som im teda „Dobry chcić!“ Môžem za to, že si Poliaci presadili, že *chuć* bude *chtić*? Preto vás dôrazne žiadam, nikdy nehovorte v Poľsku „Dobrá chuť“. Radšej mlčte!

Vyhýbajte sa aj všetkým spojeniam s pedálom, či v aute, alebo na klavíri. Pedal je slangové slovo pre označenie mužov zaujímavých sa výlučne o svoje pohlavie, teda teplých, ako hovoríme potocznie, nie v potoku, ale v bežnej reči, my na Slovensku.

Pri obchodných rokovaniach nehovorte, že najdôležitejší bude odbyť výrobkov, lebo obchod neuzavriete. Odbyť je totiž otvor v zadku a náš odbyť je po poľsky *zbyt*. ■

Magdaléna Vášáryová sa narodila 26. augusta 1948 v Banskej Štiavnici. Študovala Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, no po štúdiu pôsobila skoro dvadsať rokov ako filmová a divadelná herečka, najskôr v Divadle na Korze, neskôr na Novej scéne a v Slovenskom národnom divadle.

Po zamatovej revolúcii pôsobila do roku 1993 ako veľvyslankyňa Československej federatívnej republiky v Rakúsku. Založila a do roku 2000 aj viedla Slovenskú spoločnosť pre zahraničnú politiku (SFPA) v Bratislave. V roku 2000 nastúpila na post veľvyslankyne Slovenskej republiky v Poľsku. Po návrate z Varšavy v roku 2005 pôsobila ako štátna tajomníčka Ministerstva zahraničných vecí SR a od roku 2006 ako poslankyňa Národnej rady SR za SDKÚ-DS. Pracuje vo Výbore NR SR pre kultúru a médiá a vo Výbore NR SR pre európske záležitosti.

V roku 2007 založila Nadáciu VIA CULTURA a pôsobí ako predsedníčka Správnej rady nadácie.

Magda Vášáryová je vydatá, má dve dcéry.

Zdroje:
sprac. Ingrid Konrad
<http://www.kalligram.sk>
<http://blog.aktualne.centrum.sk/blogy/magdalena-vasaryova>

OLŠIAKOVCI VO VIEDNI

Vo štvrtok 5. marca 2009 sa potešili kultúrnemu večeru v RSKS predovšetkým priaznivci ľudovej hudby. Našími hosťami boli vynikajúci hudobníci z Banskej Bystrice – bratia Olšiakovci. Mnohým z nás sú dobre známi z tradičného Plesu viedenských Slovákov. V slávnostnej sále hotela SAS Radisson na viedenskej Ringstrasse nás pravou slovenskou ľudozvučnou hudbou zabávali po celú noc až do skorých ranných hodín...

Už vtedy skrsla myšlienka pozvať týchto výnimočných umelcov v rámci našich klubových hudobných večerov na Otto-Bauer-Gasse a predstaviť ich tak širokému okruhu priateľov Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku.

Už vtedy skrsla myšlienka pozvať týchto výnimočných umelcov v rámci našich klubových hudobných večerov na Otto-Bauer-Gasse a predstaviť ich tak širokému okruhu priateľov Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku.

Ak si v tento večer niekto povedal, že ľudová hudba nie je práve jeho hudobným štýlom a rozhodol sa do spolku neprísť, tak sa v jednom určite veľmi zmýlil. V tento večer sme mali nielen možnosť vypočuť si mnoho krásnych ľudových

piesní z našej domoviny, ale aj skladby významných svetových autorov, ako J. Strauss, A. Chačaturjan, N. Rimskij-Korsakov a W. A. Mozart.

Dušou hudobného telesa je Milan Olšiak. Rodák z Lučenca sa hudbe venuje prakticky celý život. Ak tvrdil, že jeho záľubou je okrem iného aj cestovanie, potom si určite zvolil to najlepšie zamestnanie. Ako koncertný majster s hudbou precestoval takmer celý svet.

V našom spolku sa Milan Olšiak predstavil aj ako husľový sólista, a tak sme aspoň na chvíľu zažívali rovnako veľké hudobné vytrženie ako tisíce divákov v operných sálach a filharmóniách od Londýna až po Viedeň. Neutíchajúci

potlesk a spontánne výkriky Bravo! si Milan Olšiak vyslúžil, keď nám zahrál „hity“ ako Let čmeliaka alebo Chačaturjanov Šabľový tanec. Spolu s ním sa na pódiu RSKS predstavili kontrabasista Martin Krakovský a harmonikár Martin Olšiak.

Po koncerte prišli umelci medzi nás do sály a ponúkli nám na predaj svoje aktuálne CD. Prejavmi uznania, živým záujmom a nekonečnými gratuláciami k úžasnému koncertu zo strany publika boli určite príjemne prekvapení. Olšiakovci to patrične aj ocenili a svoje CD vôbec nepredávali, ale ako dobrým priateľom aj s podpismi – na pamiatku rozdávali... ■

Milan Lasica

(1940, Zvolen)

Dramatik, prozaik, textár, herec, režisér, humorista a moderátor. Vyštudoval dramaturgiu na divadelnej fakulte Vysoké školy múzických umení v Bratislave.

Milan Lasica je neodmysliteľne spätý so svojim hereckým partnerom Júliusom Satinským, s ktorým vystupoval napríklad v predstaveniach Večer pre dvoch (premiéra 1966), Ako vzniká sliepka (1971), Výrobca šťastia (1985) či Náš priateľ René (1991); v televízii realizovali programy Bumerang a Ktosi je za dverami. Spoločne vydali niekoľko kníh a s hudobným skladateľom Jaroslavom Filipom natočili tri LP platne – Bolo nás jedenásť (1981), S vetrom o preteky (1982) a My (do tanca a na počúvanie, 1987).

V súčasnosti je riaditeľom bratislavského divadla Štúdio L+S.

Lasica si zahral taktiež v niekoľkých celovečerných filmoch, pod ktorými sú podpísaní českí režiséri. A práve s nimi sú spojené jeho najlepšie filmové príležitosti. Prvým z českých filmárov, ktorý oslovil dvojicu Lasica-Satinský, bol Juraj Herz (Sladké hry minulého leta, 1969). Roky 70. priniesli epizódnu rolu v Hodinářově svatební cestě korálovým mořem a najmä detský film Nekonečná – nevystupovat v režii Radima Cvrčka.

Vzápätí sa ponuky z českej strany začali len tak hrnúť – Buldoci a třešně (réžia Juraj Herz, 1981), Srdečný pozdrav ze zeměkoule (réžia Oldřich Lipský, 1982), Tři veteráni (réžia Oldřich Lipský, 1983), Vážení přátelé, ano (réžia Dušan Klein, 1989), Saturnin (réžia Jiří Věřčák, 1994), Výchova dívek v Čechách (réžia Petr Koliha, 1997), Pasti, pasti, pastičky (réžia Věra Chytilová, 1998) a Hanele (réžia Karel Kachyňa, 1999).

Na jar tohto roku sa do programovej ponuky rakúskych kín dostala úspešná čierna komédia režiséra Jiřího Menzla (držiteľa Oscara) na motívy románu Bohumila Hrabala Obsluhoval jsem anglického krále, kde si Lasica zahral úlohu profesora.

Štúdio L+S

**MALÉ MANŽELSKÉ
ZLOČINY**

Autor fotografií © Ctibor Bachratý

Program Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku vždy potvrdzuje profesionalitu výberu. Divadelné predstavenia, ktoré usporadúva a medzičasom sa stali mimoriadne obľúbené, toto tvrdenie ešte umocňujú. Právom sú hodnotené ako crème de la crème z ponuky slovenských javiskových foriem. V marci tohto roku ho obohatilo predstavenie divadla Štúdio L+S. Zájazdové vystúpenie slovenských hercov vo viedenskom divadle Freie Bühne nám vo vynikajúcom podaní Milana Lasicu a Marty Sládečkovej rozohralo excelentnú ukážku manželského spolužitia z pohľadu súčasného francúzskeho dramatika Erica-Emmanuela Schmitta.

Eric-Emmanuel Schmitt, ktorý sa v priebehu desiatich rokov stal jedným z najčítanejších a najuvádzanejších autorov, začal písať divadelné hry po rokoch štúdií a neskoršom pedagogickým pôsobení na prestížnych francúzskych školách. Do povedomia verejnosti sa dostal cyklom príbehov o náboženstvách. Jeho Cyklus neviditeľného zaznamenal obrovský úspech, jednu z týchto

kníh o súfizme Pán Ibrahim a kvety Koránu spopularizoval aj film nakrútený podľa nej v hlavnej úlohe s Omarom Sharifom, ktorý za ňu v roku 2004 získal Cenu Césara.

E. E. Schmitt je nositeľom viacerých cien, za celoživotné dielo mu roku 2001 udelila Francúzska akadémia cenu Grand Prix du Théâtre. Podnetom

napísať hru *Malé manželské zločiny* bola pre Schmitta snaha vytvoriť dielo o láske, ktorá pretrváva. Laurence Benoit v *La Nation* o tejto hre napísal: „V manželskom spoložití sme často svedkami zápasu, v ktorom sa neustále strieda brutálna realita a nežné scény, časté výsluchy a priznania. V Schmittovej hre sme vtiahnutí do intimity modernej liberálnej dvojice, ktorá hlása toleranciu medzi partnermi a snaží sa

nám svojším spôsobom priblížiť krízu, do ktorej sa táto manželská dvojica dostala.“

Úlohy manželov sa bravúrne zhostili Marta Sládečková a Milan Lasica a rozohrali nám fascinujúci obraz manželstva s jeho žiarlivosťou, pokrytectvom, egoizmom a zaslepením na jednej strane a na druhej s nezabudnuteľnými spomienkami, zviazanosťou, humorom a nehou.

Samozrejme, že možnosť uvidieť vo Viedni takú osobnosť slovenskej divadelnej scény, akou je Milan Lasica, v tandeme s obľúbenou Martou Sládečkovou, si nechcelo nechať ujsť veľa priaznivcov slovenskej Tálie vo Viedni. Tí, ktorým sa nakoniec lístky podarilo dostať, boli odmenení nezabudnuteľným zážitkom a herci boli za svoj výkon odmenení standing ovation. ■

Marta Sládečková

(1958, Trenčín)

Herečka Marta Sládečková začíala svoju kariéru v roku 1981 v Divadle SNP v Martine, kde do roku 1987 stvárnila množstvo postáv. V rokoch 1978 – 1993 pôsobila v Divadle Andreja Bagara. Na nitrianskych divadelných doskách sa predstavila v hre *E. O' Neialla Smútok pristane Elektre*, za postavu Lavínie bola ocenená Cenou J. Borodáča. Hrala tiež v muzikálovej inscenácii *A. Dumasa Dáma s kaméliami*, v hre *Ľubomíra Feldeka Utekajte, slečna Nitouche* stvárnila hlavnú úlohu. V roku 1993 jej kroky smerovali do Divadla Astorka Korzo '90. Tu ju diváci mali možnosť vidieť ako Luciu v *Hlave medúzy* od B. Viana (režisérom bol Milan Lasica), ako Portia sa predstavila v Shakespearovom *Kupcovi benátskom*, Jelenu Andrejevnu si zahrala v Čechovovej hre *Ujo Váňa*.

V minulosti hosťovala na Novej scéne v Bratislave v inscenácii *Šiesti v pyžame a Osem žien*. V štúdiu L+S to bola inscenácia *Život na trikrát*.

Spolupracovala aj s televíziou, hrala v televíznych inscenáciách *A čo ja, miláčik*, *Veľká rošáda*, *Škvrnny na slnku*, *Chaos*. Účinkovala tiež v desiatkach celovečerných slovenských filmov, okrem iných *Pomocník*, *Hody*, *Obyčajný špás*, *Pozemský nepokoj*, *Dva lidi v ZOO*. Zo seriálov to bola *Škola detektívky*, *Veľké srdce* či *Koniec veľkých prázdnin*. V poslednom období sa predstavila v úspešných seriáloch televízie *Markíza Susedia* a *Priateľky*, kde si zahrala spolu so Zuzanou Tlučkovou a úchvatnou Máriou Kráľovičovou.

Zdroj: www.litcentrum.sk

Autori dvojstránky:
Jozef Macura a Ingrid Konrad

Divadlo Štúdio S

ŠTÚDIO S sa prihlásilo na bratislavskej divadelnej scéne do života 12. mája 1982 ako umelecká scéna Slovkoncertu (odtiaľ to S v názve – no sami pracovníci divadla ho ticho, no programovo považovali za skratku pre satiru).

Zrodilo sa ako agentúrne divadlo, čiže ako scéna bez stáleho hereckého súboru i režiséra. Hercov angažovalo na jednotlivé predstavenia, prípadne pozývalo hosťovať súbory s inscenáciami, ktoré ladili s profilom divadla. Paralelne s tým sa uvádzali hudobné programy. Od začiatku sa Štúdio S orientovalo na malé české divadlá a avantgardné súbory, repertoár obohacovali o to najlepšie z českých scén. Vlastne už tu možno nájsť prvé korene, z akých po rokoch vyrástol dnešný vysoko cenený festival ČESKÉ DIVADLO.

Už po niekoľkých mesiacoch sa na doskách Štúdia S objavila dvojica Milan Lasica a Július Satinský v pôvodnej televíznej skladačke *Nikto nie je za dverami* (2. 11. 1982). Postupne tu uviedli premiéry svojich najvýznamnejších hier: *Deň radosti* (12. 4. 1986), *Náš priateľ René* (8. 11. 1991), ako aj výber zo starších dialógov *Jubileum* (12. 12. 1990). Milan Lasica a Július Satinský osudovo ovplyvnili podobu Štúdia S svojím humorom a nezameniteľnou poetikou.

V apríli 1999 sa Štúdio S ako prvé divadlo privatizovalo a aj pod novým názvom potvrdilo to, čo tu fakticky bolo už niekoľko rokov – zmenilo sa na ŠTÚDIO L+S.

ČAŠA PLNÁ LÁSKY

*„Čaša plná lásky, nehy, návratov
i rozhodov,
čaša plná odpovedí na otázky, keď
znavený opieram sa
do schodov.
Pred tvoj prah si klakám
a klopem zvnútra duše.
Čaša plná lásky,
dosť je v nej aj pre vás.“*

Takto znejú úvodné slová básnickej zbierky herca, scenáristu, režiséra a básnika Milana Tumu. Členom nášho spolku ho netreba osobitne predstavovať. Nebol u nás prvýkrát. Možno si niektorí ešte spomínajú na jeho historicko-vzdelávacie pásmo *Sol' slovienskeho chleba* – pútavý návrat do minulosti, v ktorom nám priblížil dejiny od starých Slovanov z čias Samovej ríše a Veľkej Moravy až po našu súčasnosť.

V spolkovej miestnosti vo Viedni sa nám 7. mája 2009 predstavil básnikou zbierkou *Čaša plná lásky*. Na úvod kultúrneho večera sa konal slávnostný akt krstu knižky. Rýchlo a spontánne sa našla aj krstná mama – Jožka Solár. Svojej úlohy sa ujala s takým zápalom, že ak sa splní len čiastočne to, čo knihe do vienka priala, bude to znamenať pre ňu a básnika neobyčajný úspech...

Kniha sa krstila nie čašou plnou vína, ale „vodopádom“ hroznových bobúľ. Autor Milan Tuma to odôvodnil slovami: „Nerád polievam knihy vínom!“

Potom sa ujal slova sám básnik a prečítal nám jednu zo svojich Sonát o láske. Všetky básne nazýva sonáty a všetky majú spoločného menovateľa: láska k žene, láska k ľuďom. To prezrádza aj venovanie knižky: venoval ju všetkým vzácnym ženám, ktoré mal rád, a všetkým dobrým priateľom.

Slávnostnú atmosféru dopĺňala hudobná časť programu. O tú sa postarali koncertná umelkyňa Dagmar Dubeňová a prof. Elena Sadloňová zo žilinského konzervatória.

Bolo nevšedným zážitkom počúvať striedavo básnické slovo v podaní Milana Tumu, krásne piesne popredných hudobných skladateľov v interpretácii sopranistky Eleny Sadloňovej a nezabudnuteľné klavírne sóla Dagmar Dubeňovej. Klávesy nášho spolkového pianu možno ešte nikdy nezneli tak nádherne ako v tento večer. Na programe boli diela skladateľov M. Schneidra-Trnavského, F. Broža, J. Zimmera, R. Schumana, F. Liszta, F. Chopina a J. Brahmsa.

Po prestavení prišli umelci medzi nás a my sme ich víтали čašami plnými vína, ale ani „čaše“ plné lásky a priateľstva v ten večer nikomu nechýbali... ■

ŠOFÉR SLEČNY DAISY

Jeden aprílový večer sa spolková miestnosť na Otto-Bauer-Gasse opäť premenila na divadelnú sálu. Už po tretíkrát k nám zavítalo Divadlo J. G. Tajovského zo Zvolena. Zvolenčania sa nám už predstavili hrami Lásky Georgea Washingtona a dojímavou hrou o živote osude speváčky Edith Piaf Smrť v ružovom. Tentoraz uviedli na našom improvizovanom javisku hru amerického autora Alfreda Uhryho Šofér slečny Daisy.

Alfred Uhry je známy nielen ako prozaik a muzikálový libretista, ale aj ako autor vtipných paródií. Hra Šofér slečny Daisy bola jeho prvá nemuzikálová hra, ktorá získala množstvo významných ocenení a dokonca aj tú najvyššiu – Pulitzerovu cenu.

Dielo poznáme nielen z televíznych obrazoviek, ale aj z filmu režiséra Bruce Beresforda Driving Miss Daisy z roku 1989, ktorý bol aj vďaka vynikajúcim hereckým výkonom jeho hlavných predstaviteľov Morgana Freemana, ktorý stvárnil postavu černošského šoféra, a slečny Daisy, ktorú stvárnila Jessica Tandy, ovenčený štyrmi Oskarmi.

Ťažko si bolo prestaviť, ako sa zvolenským hercom a predovšetkým kulisárom podarí umiestniť scénu v spolkovvej miestnosti na ploche niekoľkých štvorcových metrov. Vyriešili to formou labyrintov stien, ktorým herci prichádzali a znova odchádzali zo scény.

Postavu šoféra Hoka Caleburna vynikajúco zahral Vladimír Rohoň, ktorý je členom Divadla J. G. Tajovského už od roku 1974. Aj v tejto hre dokázal svoj

talent – cit pre improvizáciu a komunikáciu s publikom. Za svoj herecký výkon v tejto inscenácii udelili Vladimírovi Rohoňovi Cenu Jozefa Kronera za rok 2006.

Postavu slečny Daisy Werthanovej stvárnila vitálna Magda Matrtajová. Herečka zvládla bravúrne túto skutočne náročnú rolu o tolerancii a vzájomnom porozumení medzi ľuďmi na prvý pohľad takými diametrálne odlišnými.

Citlivý príbeh hry sa odohráva v 50. rokoch minulého storočia. Daisy pre vysoký vek a opakované dopravné priestupky zoberú vodičský preukaz, a preto jej syn Boolie najme pre ňu osobného šoféra. Ona spočiatku akúkoľvek pomoc zásadne odmieta, ale viac ako dvadsať rokov ich spoločného života zmení svojráznu dámu a zhovievavého šoféra Hoka na skutočných priateľov.

Je zaujímavé, že hra mala premiéru 22. apríla 2006, v deň, keď Magda Matrtajová oslávila svoje 72. narodeniny. Určite prekvapením pre herečku, ale aj pre nás prítomných divákov na viedenskej premiére bolo, že na záver hry jej

pripravili hereckí kolegovia slávnostné blahoželanie k jej 75. narodeninám. My diváci sme sa pripojili ku gratulácii dlhotrvajúcim potleskom.

Boolieho, starostlivého syna slečny Daisy, stvárnil Jozef Novotný. Svoju hereckú kariéru začal na doskách Divadla J. Záborského v Prešove. Vo Zvolene pôsobí od roku 1998 a stvárnil tu rôznorodé postavy slovenskej i svetovej dramatiky. Boolie je podnikateľ, ktorý má čoraz viac pracovných povinností a stále menej času pre svoju matku. Jeho vzťah k nej je už skôr povinnosťou a práve preto si najme Hoka nielen ako osobného šoféra, ale predovšetkým ako jej životného spoločníka.

Hra je plná zaujímavých odtienkov medziľudských vzťahov, konfliktov vychádzajúcich nielen z rasového rozdielu, ale aj z odlišného sociálneho prostredia, odkiaľ konflikty často pochádzajú.

Dej hry sa postupne citlivo vyvíja cez situácie vzájomného zblížovania a vrcholí veľmi dojímavou záverečnou scénou, keď Daisy uznáva, že Hoke bol a zostal po celý život jej jediným skutočným a najoddanejším priateľom. ■

SLOVENSKÉ DROTÁRSTVO

Slovenský inštitút vo Viedni usporiadal na záver minulého roka výstavu majstrovských prác slovenských umeleckých drotárov. Pri pohľade na krásne predmety zhotovené z drôtu človek len sťažka uverí, že kedysi sa drotárske remeslo zameriavalo najmä na opravovanie starých hrncov a najpredávanejším výrobkom boli pasce na myši... Zamyslenie nad pradávny slovenským remeslom na prahu 21. storočia.

Fotografie - archiv autorky

„Hrnce drótovať!“

Drotárske remeslo sa na území Slovenska začalo rozvíjať v 18. storočí. Najstaršia písomná zmienka pochádza z roku 1714, keď sa v súdnom spise uvádza osoba Juraja Drotárika z Turzovky-Kornice. Gazdinky poznali „svojho“ drotára podľa mena, celý rok čakali, kým sa v ich dedine ozve známe: „Hrnce drótovať!“ V tomto počiatočnom období bol jediným pracovným materiálom drôt. Pomocou neho drotári opravovali puknutý hlinený riad, najskôr pukliny spevňovali – „haftovali“ drôtenými svorkami, neskôr sa naučili, pri väčšom poškodení, celé nádoby „odrôtovať“ - opliesť ich mäkkým, tzv. prepáleným drôtom. Pri opravovaní predmetov z ušľachtilejších materiálov, akými v tom čase boli porcelán a sklo, používali jemnejší mosadzný alebo meďený drôt. Keď sa v polovici 19. storočia rozšírilo používanie plechového a smaltového riadu, začali drotári pracovať aj s plechom, diery v hrncoch plátali plieškami „flekovaním“ alebo nitovaním. Niekedy museli vymeniť celé poškodené časti. Postupne, aby si privyrobili, začali vyrábať aj iné úžitkové predmety, najmä šparáky do fajok, podložky pod hrnce a žehličky, vešiaky, košíky, pekáče, formičky na vykrajovanie pečiva, a hlavne „strunovačky“, „chlapačky“ či „dierovačky“ – pasce na myši.

Džarkovia

S dospelými mužmi putovali do sveta aj 10 – 14-roční chlapci, ktorých nazývali džarkovia. Títo chlapci nevedeli ani čítať ani písať, svet sa im stal skutočnou školou, spoznávali cudzie kraje, ich kultúru, reč a spôsoby. Z tohto hľadiska sa malí drotári stali predsa len vzdelanejšími než ich domáci rovesníci, ktorí poznali len prácu doma na poli. Chlapci sa priučili drotárske remeslu a obchodníckej šikovnosti, keď obchádzali domy a snažili sa predáť svoje výrobky. Ich postavenie však nebolo závideniahodné. Odlúčení od svojich rodín trpeli chudobou a osamelosťou. Od starého drotára sa im neraz dostávalo viac bitky než chleba. Ani dospelí muži to nemali ľahké, a tak niektorí z nich utápali svoje trápenie v alkohole. To tiež prispelo k tomu, že mnohí stotožňovali podomového drotára s postavou bedára.

Slovenskí drotári na vandovke

Spočiatku odchádzali muži len na sezónnu vandrovku, neskôr sa ich pobyt mimo domova predlžil na celý rok. Podľa tradície, aby sa im necnelo až tak veľmi za blízkymi, nesmeli sa pri odchode obzrieť za domovom. V lete prespávali na stohoch slamy, v stodolách, drevárňach a šopách, v zime im poskytovali prístrešok maštale. Oblečení chodili v charakteristickom

odeve, v ruke palicu, cez plece prehodenu koženú kapsu, v ktorej nosili svoje pracovné nástroje – šidlo, kliešte a kladivko. Neskôr, keď sa ich sortiment rozšíril, na čo potrebovali viac nástrojov, nosili na chrbte drevenú krošňu. Drôt mávali stočený na ramene, menšie kotúče si zavesili na remeň kapsy alebo obtočili okolo zápästia. Vzácnejší medený drôt nosili zastrčený v klobúku. Keďže zárobky boli malé, často pomáhali aj pri zbere úrody alebo strážili ovocné záhrady. Pokým mali robotu, zdržiavali sa na jednom mieste. Keď už nebolo čo opravovať, pobrali sa ďalej, do ďalšej dediny či mesta. Aby sa vyhlo sporom a nedorozumeniam, platilo nepísané pravidlo, že drotári z rovnakých obcí vandrovali vždy do tých istých oblastí. Takto preputovali celé kraje, prekročili hranice Rakúsko-Uhorska, dostali sa do Čiech, Maďarska, Poľska, až po Litvu, do Nemecka, Francúzska, Švajčiarska, Ruska, ďalej na Balkán, dokonca sa dostali až do Strednej Ázie a na Sibír. Slovenských drotárov poznali aj za oceánom, na Blízkom východe a v Severnej Afrike.

19. storočie

Najväčší rozmach zaznamenalo drotárstvo v 19. storočí, niektorí autori to dokonca označujú za prvý hospodársky zážrak v dejinách Slovenska, keď bolo vo svete okolo 10 000 drotárov zo 156 osád, dedín a miest stredného Považia. Túto oblasť od Púchova po Žilinu s celými Kysucami pomenoval spisovateľ Anton Bielek Drotária. Najviac sa vo svete rozšírili drotári z Veľkého Rovného. Svoju výrobu museli často prispôbovať potrebám príslušnej krajiny, napr. v Nemecku sa vyrábali viac podnosy pod džbány a drôtené kofy, v Rusku išli zase viac na odbyt klietky pre vtáky. Sortiment sa neustále rozširoval a obohacoval, pribudli drôtené kostry na tienidlá lúčok, mreže na okná a brány, misy, vazy, plechové cedidlá, strúhadlá, lieviky, lampáše, sväteničky, hračky... Drôtené predmety boli obľúbené, pretože boli lacné a praktické, pôsobili ľahko, vzdušne a veľmi dekoratívne. V polovici 19. storočia prerástla

vandrovka u mnohých drotárov v trvalé vysta-hovalectvo, a to aj do zámoria – USA, Kanady, Brazílie, Argentíny a Austrálie. Podnikavejší jednotlivci si založili

dielne, ktoré zamestnávali 4 – 10 drotárov a džarkov. Neskôr vznikali i väčšie, najväčšiu dielňu so strojárskeým zariadením založili Štefan Hunčík a Imrich Krutošík v Moskve pred 1. svetovou vojnou. Pracovalo v nej 400 robotníkov, z čoho drotári tvorili jednu tretinu. Najznámejším drotárom bol Jozef Holánik-Bakeľ z obce Dlhé Pole, ktorý založil dielňu vo Varšave a za svoje výrobky získal niekoľko zlatých

a strieborných medailí na svetových výstavách v Paríži, Ríme a Rostove na Done. Štefan Hunčík z Vysokej nad Kysucou v roku 1903 získal zlatú medailu na výstave v Londýne. Hunčíkovci tiež patrili k najväčším výrobcam samovarov. Jeho krajan Štefan Čerňan sa usadil v Amerike, pôvodne bol tiež drotárom, ale dnes je skôr známejší ako starý otec astronauta E. A. Cernana.

Rozvoj drotárskeho remesla zastavila 1. svetová vojna. Nové politické usporiadanie sveta, ale najmä nástup nových materiálov, predovšetkým plastov, znamenal úpadok tejto výroby. Po 2. svetovej vojne drotárstvo vo svojej klasickej podobe úplne zaniklo. Záujem znovu ožil až v 60. rokoch, ale o skutočnom boome možno hovoriť až v období po roku 1990. Kedysi hlavný zdroj príjmov v hospodársky i sociálne zaostalých oblastiach severo-západného a severo-východného Slovenska sa stal neoddeliteľnou súčasťou slovenskej ľudovej kultúry, plnohodnotným remeslom a rešpektovanou podnikateľskou činnosťou. Drôt si našiel svoje uplatnenie nielen v umeleckom remesle, ale aj v šperkárstve a výtvarnom umení. V Považskom múzeu v Žiline je registrovaných do 70 remeselných výrobcov a výtvarníkov, ktorí pracujú s týmto materiálom. Najpočetnejšiu skupinu tvoria tí, ktorí sa zaoberajú opletaním hlinených nádob, keramiky, skla a veľkonočných kraslíc.

Kedysi bolo drotárstvo výlučne mužské povolanie, dnes sa práci s drôtom venujú úspešne aj ženy, ide hlavne o výrobu drobných dekoratívnych predmetov a šperkov, pričom drôt kombinujú s kamienkami, mušličkami, sklom, korálikmi, drevom alebo kožou. Základom výroby je ohýbanie a viazanie drôtu, pričom sa celý výrobok často doslova upletie z drôtu. Aj keď drôt nepatrí ku klasickým remeselným materiálom, nachádza čoraz všestrannejšie využitie. Podstatnou mierou sa o prezentáciu drotárskych výrobkov pričínili aj rôzne slovenské folklórne festivaly a trhy. Záujem narastá nielen u domácich, ale aj u zahraničných návštevníkov, ktorí vyhľadávajú niečo originálne a autentické. A drotárstvo – tento typický slovenský fenomén – tieto atribúty určite spĺňa.

Zdroje: www.uluv.sk, www.drotaria.sk
Vojtech Majling: *Ludové remeslá na Slovensku*

VÝTVARNÉ DIMENZIE DROTÁRSTVA

26. novembra 2008 bola v priestoroch Slovenského inštitútu otvorená výstava *Výtvarné dimenzie drotárstva* venovaná možnostiam využitia tradičného ručného spracovania drôtu a pôvodnej techniky v súčasnom umeleckom remesle, dizajne a výtvarnom umení.

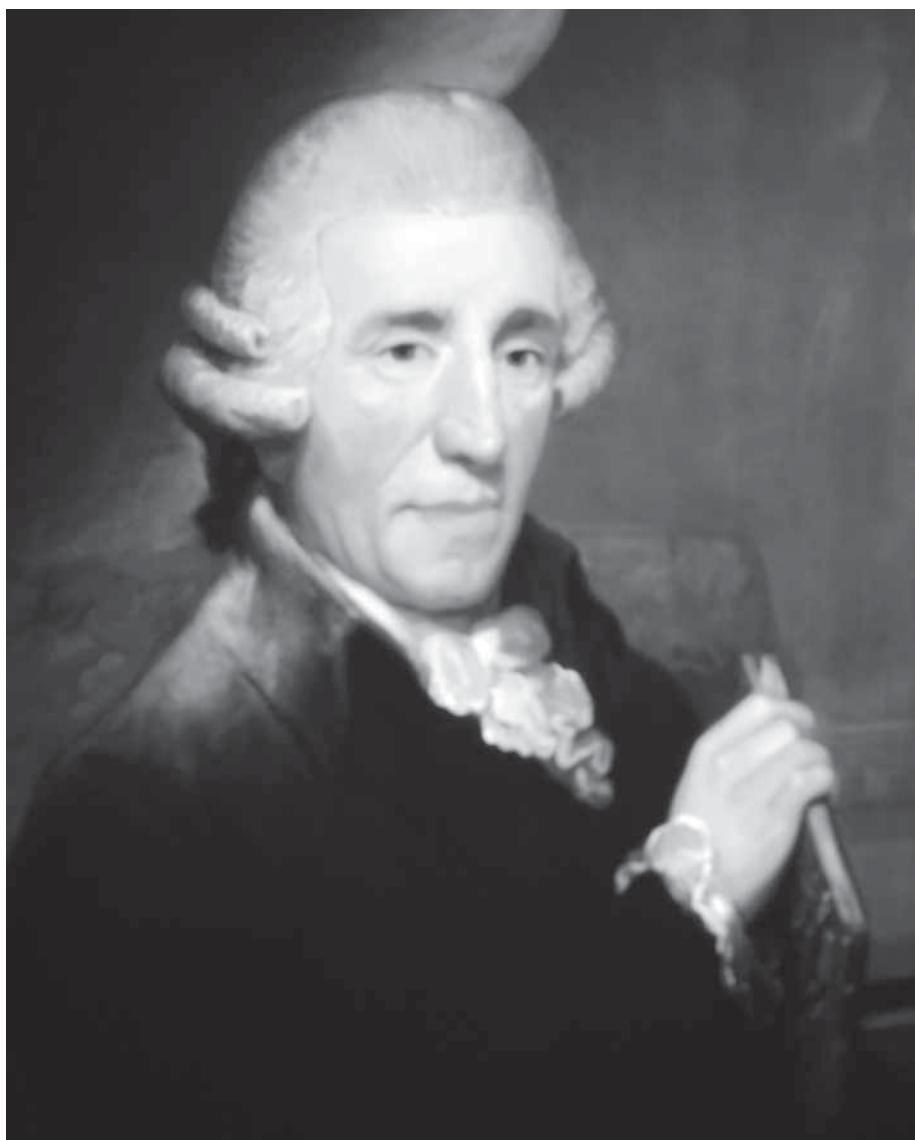

Na výstave sa predstavilo 20 popredných súčasných slovenských umelcov, ktorí nadviazali na staré drotárske postupy, ale väčšina z nich sa časom odklonila od kopírovania starých vzorov a začala výraznejšie uplatňovať svoj originálny autorský rukopis. Návštevníci mali možnosť vidieť úžitkové predmety, interiérové doplnky a šperky, napr. od Ladislava Jurovateho st., Šimona Mišurdu, Slava Pecúcha, Dany Krajčovej, Eleny Károvej, Jozefa Keráka, Ladislava Mikulíka, Jozefa Zollera a iných umelcov. Pestrá paleta a krása ich výrobkov je zárukou, že sa drotárske techniky nestratia, ale zachovávajú sa aj pre budúce generácie. Ak ste výstavu nevideli a téma drotárstva vás zaujala, pri najbližšej návšteve Slovenska môžete navštíviť Považské múzeum v Žiline (www.pmza.sk), Stálu expozíciu drotárstva v obci Dlhé Pole alebo Obecné múzeum vo Veľkom Rovnom.

SPOMIENKA NA JOSEPHA HAYDNA

200 ROKOV OD ÚMRTIA HUDOBNÉHO GÉNIA

16. novembra roku 1772 koncertoval hudobný skladateľ Joseph Haydn (1732 – 1809) v Grassalkovichovom, dnešnom prezidentskom paláci v Bratislave na oslave usporiadanej pre najobľúbenejšiu dcéru Marie Terézie Máriu Kristínu a Alberta Sasko-Tešínskeho. Gróf Grassalkovich, rodák z Mojmíroviec, bol predsedom Uhorskej dvornej komory a jedným z poradcov najznámejšej panovníčky Rakúsko-Uhorskej monarchie Márie Terézie.

Július Satinský opisuje túto udalosť takto: „Anton Grassalkovich vo svojom prepychovo zariadenom paláci rád organizoval plesy na najvyššej úrovni. Orchester mu požičiaval gróf Esterházy a bol to orchester, ktorý v tom čase dirigoval Joseph Haydn! Pamätný ples sa konal na počesť dcéry Márie Terézie - Kristíny. Práve sa vydala za Alberta a mama im namiesto bytu dala bratislavský hrad. Na ples bola pozvaná aj ďalšia dcéra Márie Terézie budúca francúzska kráľovná Mária Antoinetta, ale Európa bola taká zasnežená, že Mária Antoinetta zostala radšej v Schönbrunne a čítala si knihu...“

Humor nesmie nikde chýbať, zmysel pre humor mal aj Haydn, tvrdia dnešní interpreti jeho hudby. Mimochodom Esterházyovci vlastnili v Prešporoku, ako sa vtedy Bratislave po slovensky hovorilo, v Kapitulskej ulici veľký palác, (dnes je z neho ruina, rekonštrukcia na luxusné apartmány je v pláne) niektoré pramene uvádzajú, že v ňom Haydn tiež koncertoval.

PO STOPÁCH JOSEPHA HAYDNA

Životopisci sa znova a znova pokúšajú aktualizovať biografiu Josepha Haydna, kníhkupectvá a múzeá ich ponúkajú obzvlášť v tomto spomienkovom

roku v nových vydaniach. Pripomeňme si niektoré významné udalosti zo života tohto hudobného génia.

Joseph Haydn sa narodil len pár kilometrov západne od Bratislavy, v dedinke Rohrau, vtedy na rakúskom-uhorskom pohraničí v rodine chudobného kolára Matúša Haydna. Mama bola kuchárkou grófa Harracha. Rodičia Josepha Haydna mali hudobné nadanie, otec hral na harfe a mama ho spevom sprevádzala. Hoci to rodičom ťažko padlo, chceli to najlepšie pre dieťa a preto Josepha už ako päťročného priviedli k príbuznému do Hainburgu, ktorý bol riaditeľom školy a dával mu hodiny hudby. Keď „Sepper!“ (tak ho v detstve volali), dovŕšil osem rokov stal sa členom chlapčenského zboru v Dóme svätého Štefana vo Viedni, neskôr ho nasledovali jeho bratia Michael a Johann. Joseph bol druhé najstaršie z dvanástich detí a takto si už ako chlapec sám zarábala na živobytie. Býval v dome postavenom v terajšom strede námestia sv. Štefana (už je dávno zburaný) s ostatnými chlapcami z chóru, no po tom, čo jednému z nich odstrihol vrkoč, ale samozrejme hlavným dôvodom bola mutácia hlasu, musel konvikt opustiť. Našiel si veľmi skromné ubytovanie v chladnom podkroví na Michalskom námestí a neskôr v Michalskom dome na dnešnom Kohlmarkte (vtedy uhoľný trh) susediacom s kostolom svätého Michala. Na prechádzke Viedňou nás na to upozorňuje pamätná tabuľa. Starosti o prežitie pominuli, keď dostal v roku 1757 prvú ponuku na zamestnanie vo funkcii kapelníka u grófa Morzina, presťahoval sa teda do Lukavice pri Plzni a tam aj napísal prvú symfóniu D dur Lukavickú.

V čase, keď mal isté miesto kapelníka, sa rozhodol oženiť. Najmladšia dcéra parochniara, do ktorej sa zalúbil, odišla do kláštora, Joseph sa potom v Dóme sv. Štefana oženil s jej najstaršou sestrou Mariou Annou Aloisiou Keller. Zoznámil sa s ňou v jej rodičovskom dome na ulici Landstraße vo Viedni. Manželka nemala pochopenie pre jeho hudbu, Haydn hovorieval, že jej je jedno, či má muža obuvníka alebo umelca, podľa neho provokovala hádky. Iným mužom vraj radil: „Ak žena, ktorú ľúbiš odíde do kláštora, nevezmi si v žiadnom prípade jej sestru ako náhradu.“ Manželstvo zostalo bezdetné, trvalo 40 rokov. V roku 1800 Haydn ovdovel, ale už predtým nachádzal útechu u speváčky s talianskym menom Luigia Polzelli. Na dvore Esterházyovcov sa stretával s talianskymi umelcami, ale vo svojej vlasti to boli predovšetkým Nemci, Maďari, Chorváti, Slováci, Rómovia a Sinti.

30 ROKOV V SLUŽBÁCH ESTERHÁZYOVCOV

V roku 1761 Haydn podpísal zmluvu, ktorou sa zaväzuje pracovať vo funkcii vicekapelmajstra pre rodinu Esterházyovcov v Eisenstadte. Eisenstadt bol súčasťou Uhorska, Esterházyovci patrili v tej dobe k najmocnejším rakúsko-uhorským šľachtickým rodinám a štedrým mecenášom umenia, Joseph Haydn bol už po roku prvým kapelníkom a zostal v službách Esterházyovcov 30 rokov. Zámok v Eisenstadte mal vlastný dvor a aj kapelu, ktorá smelo konkurovala tej na cisárskom dvore vo Viedni. Aj Mária Terézia Haydna Esterházyovcom „zaviedla“ a vždy vďačne prijala pozvanie na koncert do slávneho „Haydnovho“ sálu pŕšiacieho sa výnimočnou akustikou.

Josephovi sa síce otvorila cesta k sláve a bohatstvu, ale vždy nemohol slobodne podľa vlastnej vôle komponovať. Jeho existenciu za Mikuláša I. Esterházyho môžeme prirovnať k životu v zlatej klietke. Mal predpísané chodiť v služobníckej livreji, nosiť napudrovanú parochňu a neustále byť pripravený so svojim orchestrom na vystúpenia pre kniežaciu rodinu a ich hostí v ktorúkoľvek nočnú, či dennú hodinu. Musel písať skladby na objednávku, Mikuláš I. Esterházy prímením „milujúci nádheru“ (Prachtliebende) požadoval vždy niečo nové, dokonca to písomne prikazoval. Haydn napísal pre neho 126 kompozícií pre Barytónové trio. Celkom skomponoval za života 800 kompozícií.

S kniežatom Esterházyom veľa cestoval medzi Eisenstadtom, letnou rezidenciou v Esterháze, Viedňou a občas Prešpokom.

HAYDNOVO MESTO – EISENSTADT

„Haydnovo mesto“ ako sa v súčasnosti Eisenstadt hrdo nazýva, usporiadalo na počesť Haydna výstavu pod názvom „Fenomén Haydn“, inštalovanú na 4 rôz-

nych miestach v Esterházyho zámku, v jeho dome (Haydn-Haus), v diecéznom (Diozösenmuseum) a v krajinnom múzeu (Landesmuseum) Burgenlandu.

Na zámku Eisenstadt dokumentuje život Haydna multimediálna a netradične prezentovaná výstava „Haydn Explosiv“, ktorou chceli kurátori poukázať na explozívnu dynamiku jeho kariéry - od kapelníka až po skladateľa svetového mena. V Haydnovej sále zámku odznelo a ešte odznej veľa Haydnových koncertov počas celého roka 2009. V „Haydnovom roku“ uvádza Eisenstadt jeho všetkých 107 symfónií, usporiadatelia tomu hovoria mamutí projekt.

Na počesť Haydna bola vyšľachtená a pomenovaná aj orchidea, ktorú vo februári pokrstili počas Medzinárodnej výstavy orchideí v Eisenstadte. Dokonca jedno z akostných burgenlandských vín, z esterházyovských viníc dostalo názov Joseph Haydn. V cukrárnach mesta predávajú miestnu špecialitu Haydnove rolky, mne chuťou pripomenuli slovenské medovníčky zjemnené marmeládou a oblievané čokoládou.

MAĎARSKÉ VERSAILLES – ESTERHÁZA (FERTÖD)

Na zámok Esterháza nazývaný aj maďarské Versailles v obci Fertöd pri Nezierskom jazere prichádzal Haydn počas letných mesiacov. Tam sa Haydnovi dostalo spoločenského uznania, mohol angažovať nových hudobníkov, kúpiť nové nástroje, Esterháza bola akoby jeho laboratórium tónov (Klanglaboratorium). Zámok mal dokonca vlastný operný súbor a divadlo, ktoré bolo slávnostne uvedené do činnosti v roku 1768 premiérou Haydnovej opery „Lo Speziale“. Z opery však po vyhorení nič nezostalo, zámok je rekonštruovaný, výlet do maďarského Fertödu sa oplatí, ale na rozľahlý park momentálne už asi financie nestačia.

Jedna z opier, ktoré pre operný súbor Haydn napísal „Opustený ostrov“, mala pri príležitosti 200. výročia úmrtia skladateľa 29. a 31. mája premiéru v historickej budove Slovenského národného divadla v Bratislave. Partnerom projektu bola Súkromná nadácia Esterházyovcov.

HAYDN VO VIEDNI A V LONDÝNE – HUDOBNOH HOLLYWOODE 18. STOROČIA

Viedenský palác Esterházy, kde bol Haydn častým hosťom, stojí po viacerých prestavbách ešte dnes na Wallnerstraße, Naglergasse v 1. obvode. Kaplnka paláca bola tiež pôsobiskom Josepha Haydna. K palácu patrí aj v roku 1808 otvorená pivnica „Esterházykeller“.

Po smrti Mikuláša I. Esterházyho v roku 1790 následník Paul Anton II. orchester a operný súbor prepustil, jediný Haydn dostáva sľúbenú gázu, odchádza do Viedne a na konci toho istého roka do Anglicka. Jeho odpoveď na otázku, prečo tam ide, veď nevie po anglicky, bola: „Mojej

reči rozumie celý svet...“ zostala navždy v pamäti Viedencanov. Ale po príchode do Londýna sa za krátku dobu naučil plynule anglicky. Londýn bol považovaný koncom 18. storočia za hudobný Hollywood a Haydn si na obidvoch jeho cestách Londýnčanov úplne podmanil. Po návrate do Viedne chvíľu učil aj Ludwiga van Beethovena.

Cisársku hymnu „Gott erhalte Franz den Kaiser“ (Zachovaj, Bože, cisára Františka“), je to melódia súčasnej nemeckej štátnej hymny, napísal vo Viedni v dome na námestí Neuer Markt za Haydna „Mehlmarkt“, ktorý stál na mieste už neexistujúceho domu „Hoföbsterliches Haus“ pamätná tabuľa je dnes na dome číslo dva. Na mieste hotela Ambassador bol zábavný podnik „Mehlgrube, v ktorom sa tiež Haydn ešte ako mladý umelec predstavil Viedenskému publiku.

Viedeň nezaostáva za Eisenstadtom a Esterházo v rôznorodosti programu pri príležitosti Haydnovho jubilea. V Národnej knižnici pripravili výstavu jeho rukopisov. Vstupenky na koncerty s jeho skladbami predávajú na každom kroku aj študenti v dobových kostýmoch. Nielen nedeľné sväté omše sú celebrované so sprievodom Haydnovej hudby, v Dóme sv. Štefana, kostole sv. Michaela alebo v ďal-

ších vyše 100 viedenských chrámoch. Kostol Piaristov pripravil pravidelné koncertné večery v chráme kombinované so slávnostným menu po predstavení podávanom v piaristickej pivnici. Návštevník dostane pri vstupe dobový klobúk, možno práve z obdobia, keď Haydn žil.

PAPA HAYDN – „VYNÁLEZCA“ SLÁČIKOVÉHO KVARTETA, KLAVÍRNEJ SONÁTY ČI KLASICKEJ SYMFÓNIE

Joseph Haydn sa označuje ako otec klasickej symfónie a sláčikového kvarteta. Skutočne oslovovali známeho komponistu jeho služobníci, členovia orchestra aj iní majstri, ktorí mu tým chceli vzdať úctu „Papa Haydn“. Dokonca jeho vlastný papagáj, ktorého si doniesol z Anglicka mu opakoval: „Komm Haydn Papa zu deinem Paper!“

Dvanásť rokov, až do smrti, býva v dome v Gumpendorfe v ulici neskôr pomenovanej Haydngasse, za jeho života „Kleine Steingasse“. V tom dome napísal „Ročné obdobia“ často na kolenách prosil Pána Boha o silu, aby mohol dokončiť vrcholné dielo svojho zrelého veku: „Stvorenie“.

27. marca 1808 sa Haydn v novej aule univerzity (dnes sídlo akadémie vied) na bývalom univerzitnom námestí dožil poslednej veľkej slávnosti. Pri príležitosti jeho 76. narodenín bolo uvedené Oratorium „Stvorenie“ (Schöpfung). Starého muža vyniesli do slávnostnej sály, bolo to pre neho ťažké posledné vystúpenie. Medzi hosťami bol jeho žiak Ludwig van Beethoven, tiež mu prišiel zdať úctu a netušil, že bude v budúcnosti v tej istej miestnosti aplaudovať publikum jemu, hoci to rozozná len podľa gestikulácie divákov, lebo už nebude počuť.

HAYDNOVE POSLEDNÉ DNI

Joseph Haydn si na sklonku života doma denne hrával cisársku hymnu, aj keď už nemohol vstať, dal sa preniesť na nosidlách ku klavíru, aby si ju ešte pár dní pred smrťou mohol zahrať. Viedeň obsadili Napoleonské vojská, dom zasiahla guľa z kanónu francúzskych vojsk, ale Napoleon bol Haydnov

obdivovateľ a k jeho domu dal postaviť čestné stráže, až kým Haydn 31. mája 1809 vo veku 77 rokov opustil tento svet. V dlhom pohrebnom sprievode bola celá francúzska generalita. Pochovaný bol na najbližšom komunálnom cintoríne „Hundstürmer Friedhof“ (dnes Haydnov park, Vieden Meidling). V roku 1820 si knieža Mikuláš II. Esterházy spomenul na genialitu bývalého služobníka rodiny, dal exhumovať telesné pozostatky hudobného skladateľa aby ich mohol pietne uložiť v Eisenstadte. Po otvorení

sarkofágu však chýbala komponistova lebka. Vyšetrovaním sa postupne odhalil komplot vyznávačov „vyššej rasy“. Tajomník Esterházyho Joseph Carl Rosenbaum pár dní po pohrebe podplatil hrobára a dvoch viedenských úradníkov, aby tajne otvorili hrob a vzali lebku. Pretože vtedajší úkryt lebky bol neznámy, Haydnove pozostatky previezli do pútnického kostola Bergkirche na kalvárii v Eisenstadte bez nej. Lebka putovala po viacerých miestach, kým sa v roku 1895 dostala do vlastníctva „Spoločnosti priateľov hudby“, v ktorých múzeu vo Viedni bola až do roku 1953. Po tom ako už raz vrátenie relikvie v poslednej minúte zlyhalo, mohli byť Haydnove pozostatky v roku 1954 zjednotené opäť s jeho lebkou. Sochár Gustinus Ambrosi mal tú česť vložiť ju do sarkofágu, a tým konečne po 145 rokoch vrátiť pokoj duši Josepha Haydna.

HAYDNOV TESTAMENT

Haydnov majetok v čase písania testamentu bol obrovský, presahoval sumu 50 000 guldenov (dnešný prepočet 1 gulden cca 25 eur). Haydn však nikdy nezabudol v akých podmienkach sa narodil a vo svojom teste si okrem remeselníkov, ktorí mu slúžili spomenul aj na Slovanov. Peniaze mali dostať štyri dcéry parochniara Sommerfelda z Prešporku a až 1000 guldenov určil pre Katarínu Čechovú, prešporskú komornú kňažnej Grassalkovich.

Pramene:

DDr. Anna Ehrlich: Kulturmagazin der Wiener Fremdenführer 2009

Dr. Wolfgang Kuzmits,

Katharina Machtinger:

Schloss Esterházy Eisenstadt

Nástenné texty vo viedenskom

múzeu Haydnhaus

Pavol Urbi: Aktuálne.sk

www.haydnfestspiele.at

ZBERATEĽSTVO JE VÁŠEŇ

„Najradšej mám nepálske zelené čaje, cejlónsky čierny, alebo čínsky a japonský polofermentovaný oolong... Pijem zásadne len čistý čaj bez prísad. Čaj, čierny alebo zelený, čo znamená sypaný, zaliaty čaj a nič v ňom. Nechutia mi vrecúškové škodlivé syntetické voňavky s prísadami v čaji. Cukor, sirup, citrón, med a rum v čaji pijú len laici...“

Anton Szalo

Zberateľstvo je ošiaľ, niekto ho získa v detstve, niekto až neskôr. Patrím ku generácii, ktorá mala možnosť popri škole vysedať na rôznych záujmových krúžkoch už na základnej škole. Ako každý žiak som skúšal zbierať, čo sa dalo, boli to farebné známky, rôzne obaly, zápalkové škatuľky, servítky, pohľadnice, herbár a pod. Na otázku, čo zbieram, by vám vedeli odpovedať moje dcéry. Tie hovoria takto: „Tatino, ty skôr každému povedz, čo nezberáš a bude to rýchlejšie.“

Odborné zberateľstvo ma očarilo až na vysokej škole. Mal som spolužiaka, s ktorým sme prepadli pitíu čaju, nie však tomu bylinkovému, ani vrecúškovému, ale sypanému, kupovali sme si ho vtedy v Tuzexe v Bratislave a v Žiline. Boli to výborné cejlónske a indické čaje, mal som vyše 150 krásnych plechoviek. Pre nedostatok priestoru som ich daroval priateľovi, tiež zberateľovi, do Bratislavy. Na zlepšenie pohody sme k čajovému obradu pridali fajčenie fajky, dodnes mám veľa krásnej literatúry o fajkách a zbierku 33 fajok. Po päťdesiatke som fajčenie akosi opustil, zdravie je len jedno, hoci fajka – to je láska naveky. Ale to nie je dnes moja téma...

Ostal mi čaj a môžem hrdo povedať, že je to moja celoživotná láska. Keď sme ponocovali v skúškovom období, pomáhal mi čaj, niekomu káva. Mne káva krásne vonia, ale nikdy som nevpil, ani neviem prečo, jedinú šálku kávy. A tak sa môj zberateľský obzor vyprofiloval sám, podľa môjho životného štýlu. Raz som si povedal, veď tie čajové obaly z hygienicky porciovaných čajov majú niečo do seba. Keď sa v zime – za oknom mínus 10 stupňov – posadím do kresla, dám si šálku

kvalitného nepálskeho čaju, pustím krásnu muziku a prezerám svoju voňavú zbierku, tak sa naozaj vyžívam nad týmto dizajnerským umením.

Svetové potravinárske firmy zápasia so spotrebiteľom, vymýšľajú rôzne triky, názvy, obaly, pastvu na oči, tak je to aj v tomto čajovom odbore. Mnoho ľudí kupuje výrobok kvôli obalu. Mňa vrecúškové čaje neoslovujú, páči sa mi ich pestrosť, grafika, tie pijem, až keď nemám inú možnosť, väčšinou na služobných cestách, návštevách. Doma pijem zásadne kvalitný sypaný čaj, klasické bylinkové čaje pijem až pri vysokých horúčkach. Za dobrý čaj som ochotný zaplatiť vysoké sumy. To nie je bláznovstvo, to je životný štýl. Niekto má miliónové autá, chodí na obedy do cudziny, luxusné dovolenky a ja si kupujem doma alebo v cudzine kvalitný čaj.

Vo svojej vyše 30-ročnej zbierke mám 7 000 vrecúšok z celého sveta, možno z každého kontinentu. Vrecúška ukladám do zásobníkov formátu A4, sú to v podstate priesvitné plastové fólie v zásobníkoch. Ukladám ich podľa firemných značiek do sérií. Kto ma pozná, vie o mne, že som nepísaný čajový a ryžový kráľ. Som totiž zvláštny Slováč. Ako rodák Žilinčan, pochádzam a žil som do 15 rokov v Rajci, môžem povedať echtovný Slováč, mám maďarské priezvisko, ale čaj a ryžu môžem mať aj o polnoci. Po skončení strednej a vysokej školy v Bratislave som vyhral konkurz, získal prácu a usadil

sa v Trnave, ktorú mám nadovšetko rád. Je to pekné, dynamické a mne vyhovujúce mesto. Mám tu viac priateľov ako v Rajci, slušnú prácu a hlavne, rodinné zázemie, je tu omnoho teplejšie, ako na strednom Slovensku, kde mi je už v októbri zima, a tak to trvá až do mája. Podľa mňa je Trnava malá (horúca) Kalifornia. Žijem tu 32 rokov a prirástla mi k srdcu.

ak by sa niekto pozeral na moju zbierku očami ekonóma, tak ho sklame. Nevie to vyčíslíť v korunách, ani v eurách. Skutočný zberateľ sa na celoživotný koníček nepozera cez peniaze, skôr by som povedal, koľko ma to stálo. Niekedy, keď som chcel získať do zbierky nejaké vrecúško, čo som ešte nemal, dal by som zaň čokoľvek, len aby mi ho predali. Tomu sa hovorí zberateľský fanatizmus. Prečo to zbieram? Lebo čaj je môj životabudič, sprevádza ma po celý život. Možno aj vďaka nemu mám stále mladistvý výzor, myslenie a svoje zuby...

na Slovensku mám určite najväčšiu zbierku a musím úprimne povedať, že ak by som ju stratil, alebo by mi zmizla, asi by ma trafil šľak. Nikto si ani nevie predstaviť, koľko je to prebdených nocí, korešpondencie, výmeny, ukladania a, žiaľ, aj peňazi.

Vďaka internetu môžem sledovať zberateľské dianie po celom svete. Svoju zbierku zveľaďujem hlavne na základe výmeny a korešpondencie so zberateľmi z Holandska, Česka, Poľska ale aj štátov USA, Ázie a Afriky. Som registrovaný v databáze zberateľov v Českej republike a je nás okolo 65. V Holandsku vydáva jedna nadšená zberateľka o zberateľstve čajových vrecúšok súkromný, veľmi kvalitný internetový časopis. V Českej republike sa dva až tri razy do roka konajú výmenné čajové burzy.

na Slovensku je tento druh zberateľstva ešte v plienkach. Podľa mojich informácií je nás na Slovensku okolo desať. Kto má so mnou chuť polemizovať, vymieňať si skúsenosti, zbierať alebo poskytnúť mi čajové vrecúška, ponúkam moju „čajovú“ adresu: szanton@trnavanet.sk, žiaľ pre nedostatok času ešte nemám webovú stránku. V prípade záujmu, ak mi chcete poslať čajové vrecúška, vymením za iný zberateľský materiál.

Čaj s vami, Tony – čajomilec

FOTOGRAFIA

Ľubica Macura

Pri fotografovaní sa často pobádame do úsmevu výrazom „úsmev číslo jeden“ alebo „dva“... Inokedy si pomáhame vyslovovaním slova, pri ktorom sú pery roztiahnuté ako pri úsmeve. Jednoducho tým sledujeme, aby sme mali na fotografii príjemný výraz. Zrkadlo, fotografia, respektíve dnes aj video sú formy, keď môžeme pozorovať sami seba. Naše oči nám neumožnia vidieť vlastnú tvár bez pomôcky.

Autorka fotografie: Ingrid Konrad

Keď si pozerám fotografie z podujatia, na ktorom sa zúčastnilo veľa ľudí, najskôr sa zahľadím na svoju fotku. Prečo to tak vlastne je? Je to egoizmus, alebo sa pozerám na človeka, ktorého som celý čas vôbec nevidela? Všetkých okolo seba som mala možnosť sledovať, pozorovať ich správanie, ako pôsobili na okolie, akú mali mimiku tváre, ako zapôsobili na mňa.

Jediného človeka, ak práve v miestnosti nebolo dosť zrkadiel, som nemala šancu sledovať. Ten človek som práve JA. Sama seba nevidím, nevidím, ako pôsobím na okolie. Môžem to iba cítiť, či som v spoločnosti vítaná, alebo som nová a musím sa prispôbovať, alebo sa necítim vôbec dobre a najradšej by som ihneď zutekala.

Sú tieto moje pocity pravdivé? Vytváram si ich sama? Keď ma niečo bolí, alebo mi niektoré oblečenie robí problém a ja sa nemôžem zmestiť do svojej kože. Kto je tu na vine? Spoloč-

nosť ľudí, v ktorej som sa práve ocitla, alebo sú to moje osobné problémy.

V každom prípade som to ja, kto sa nepoznám, ako pôsobím na iných. Niekedy sa musím spoľahnúť na priateľov, ktorí to so mnou myslia dobre a dokážu mi povedať okrem pozitívnej kritiky aj negatívnu. Som to práve ja, kto mnohokrát stavia na vlastných pocitoch, kto sa prispôbí, alebo neprispôbí danej situácii, kto vidí realitu úplne ináč ako všetci okolo mňa. Je to tak, sme každý iný? Každý máme svoju vlastnú realitu a svoj vlastný svet. Ak je to tak, tak potom musíme akceptovať každého takého, aký je, ako sa správa a v prípade blízkych priateľov riskovať aj kritiku, pretože možno práve túto situáciu si môže náš priateľ vysvetľovať ináč, ako sme ju pochopili my.

Prajem sebe i vám veľa dobrých priateľov, ktorí to s nami myslia dobre, ale pritom nás akceptujú takých, akí sme.

V rozhovore ste mali, milí čitatelia, možnosť sa zoznámiť s angažovanou Slovenkou po boku slovenského diplomata. Začítajte sa do poviedok tejto začínajúcej autorky. Jej pohľad na ľudí je láskavý ale zároveň bolestne úprimný. Nič nepredstiera, svojim hrdinom nič nedaruje, ale nenechá ich lamentiť nad rozliatym mliekom... Jej postavy sú nám od začiatku sympatické, sme na ich strane a držíme im do posledku palce. Veď sú ako my...

KOCÚRIK

Vyzliekla sa. Pred zrkadlom kriticky skúmala každý kúsok svojho tela. Bradu vystrčila dopredu, vypla sa, zatiahla brucho a oboma rukami si podoprela veľké, ťažké prsia. Nič. Žiadna zmena.

Presne takto si ho predstavovala.

Už dávno sa nevidela v zrkadle, radšej sa nechcela vidieť.

Z celej sily sa päsťami udrela do plných bokov. Priala si, aby bola štíhla a atraktívna. Samozrejme, že Zuzana jej vyfúkla povýšenie len preto, že vyzerá lepšie ako ona. Nevie pochopiť, ako v ich firme môžu zamieňať vysokú inteligenciu za nízku hmotnosť. Nikto neriešil, že dlhodobu dosahuje lepšie výsledky, celkové hodnotenie, že je tu dlhšie...

Ako keby hlavnou úlohou, ktorú bolo treba zvládnuť, je ŠTÍHLA LÍNIA!

Tereza sa zvalila na posteľ a usedavo sa rozplakala. Hlavu vtisla do vankúša, aby stlmila hlasné vzlyky. Nenávidela svoje telo. Vinila ho za súčasný pracovný neúspech, z nedostatku lásky a pozornosti. Vyskúšala už všetko. Diéty, hladovanie, preháňadlá a dokonca aj cvičenie. Záchvaty pažravosti striedala zapíjaním hladu. Vždy zlyhala. Mučila sa obvineniami a úzkosťou.

‘Terezka, nie je dôležité, ako vyzeráš, ale čo sa ti odráža v očiach. Si múdra a milá, ľudia ťa budú mať vždy radi,’ počula hlas svojej láskavej mamy.

Dlaňami si utrela tvár.

– Musím si zachovať zdravý rozum. No a čo, tak mám pár kíl navyše, predsa preto neupadnem do nejakej depresie. Veď to je jediný záznam, čo si píšem pod čiaru.

Zamyslela sa.

– Vlastne aj lásku...

Všetky jej priateľky mali už partnerov. Iba ona bola sama. Zavrela oči. Nahromadené slzy prenikli cez mihalnice a skotúľali sa do vlasov. Bála sa, či vôbec existuje reálna nádej, aby sa jej život nejako zmenil. Pozitívne.

– Mala by som si zaobstarať aspoň veľkého teplého kocúra. Takého, čo vidavam na balkóne oproti. Dala by som mu meno Oskar, moje slniečko. Túžil by sa ku mne, zohrieval by ma a mätko priadol. Pomohol by mi udržať si duševnú rovnováhu...

Ráno bolo milosrdnejšie. Tereza sa usmiala na svoj obraz v zrkadle. Pod vážnymi modrými očami lemovanými hnedými kučerami sa ukázali jemné vrásky.

– My, baby s číslom 85 D, prípadne aj C, máme aspoň dlhšiu trvanlivosť. Od hladu umrieme neskôr.

Zasmiala sa a odhalila pekné biele zuby.

– Raz budeme určite v trende, tak ako kedysi.

Zaumienila si, že viac sa už nebude zaoberať estetickými ideálmi a svoje porporcie sa naučí akceptovať. Vedela, že tento smútok nemá logické základy. Veď je mladá...

Prehrabala sa v skrini a demonštratívne, ako gesto dobrej vôle, si vybrala bėžovú sukňu. Opticky ju rozšíri, ale tá večne čierna jej aj tak nepomohla.

‘Predám perzské mačiatko, šedej farby, osemtyždňové, s hygienickými návykmi, len do dobrých rúk.’

Neverila, že je to také jednoduché. Hneď prvý inzerát, ktorý

našla, bol akoby adresovaný jej. Neváhala, vyfukala uvedené telefónne číslo. Cítila sa ako rodič, ktorý volá do pôrodnice, či sa už jeho bábätko narodilo. Teraz bude vlastne živiteľkou rodiny, zaradovala sa.

Informácie dostala rýchlo a stručne. Prijemný mužský hlas jej nadiktoval adresu, kde ju jej mačiatko čaká. Nemohla sa dočkať, kedy sa jej skončí pracovný čas. Netrzeplivo pozorovala hodiny na stene, nerada nechávala niekoho čakať...

Adresu našla ľahko, prekvapivo svižne vybehla na druhé poschodie a zazvonila.

Otvoril a v náručí držal malé strapaté kľbko.

Mechanicky prekročila prah.

„Viete, zabudol som sa vás opýtať, či nie ste náhodou alergická?“ hnedými očami ukázal diskkrétne na svoju náruč, ako keby mu mohla rozumieť.

„Ach, nie.“

„Ani váš partner?“

„Nemám žiadneho,“ povedala Tereza radostne. Samu ju to prekvapilo.

„Kúpil som ho mame a práve táto nečakaná skutočnosť nás prinútila, aby sme mu našli nový domov.“

„Tak ty si teda kocúrik?“

„No, už dlho mi tak nikto nepovedal... Ináč som Samo.“

Rozosmiali sa. Takým spriazneným smiechom.

„Som Tereza, ahoj!“

„Ahoj, Terezka, pod’ ďalej.“

Prešli dva týždne. Súvislé.

Vyzlečená pred zrkadlom kriticky skúmala každý kúsok svojho tela. Cítili sa krásna...

Pohľadila Oskarov hebučký kožuštek zakuklený v kresle a potichu vliezla späť pod paplón. Pritúlila sa k svojmu veľkému kocúrovi. Duše sa spoločne nadýchli.

„Dobrá noc, Samko,“ zašepkala. ■

MONIKA

Jana si opatrne sadla do kresla. Oboma rukami si chytila obrovské brucho. Zas narástlo. Do zrkadla sa už radšej nepozerala, nezvláda pohľad na svoj meniaci sa telesný výzor. Ešte horšia je tá nechcená nálada. Hanbí sa priznať, že nenávidí všetko okolo seba. Nie je schopná vytvoriť si ani puto k dieťaťu v tom jej veľkom tele.

– To všetko je Adamova vina! Večne sa niekde potíka, vraj pracuje, no určite... Mal by mi byť oporou. Rozhodí ma, kde zas trčí?

Myšlienky jej skákali v hlave. Trýznila ju predstava, že si sedí v tej svojej krčme a pozerá čašníčkam pod sukne. Mala pocit, že nezvláda rolu dospelého a nie je pripravený na spoločný život s ich dieťaťom. Koniec koncov ani ona.

Predtým mali ich dni zmysel a spád. Stále niečo podnikali, nadšene si plánovali budúcnosť, chodili na výlety a každý večer von. Tešili sa z maličkostí. Pomáhala mu zariaďovať ich reštauráciu, vybavovala papiere... a teraz tu sedí, neschopná pohnúť sa. Spočiatku ju ťahal von, naliehal, aby si niekam vyšli. Ale ona odmietala, nemala náladu. Žalúdok mala stále naruby, všade sa fajčilo a vôbec, všetko jej šlo už od prvých týždňov tehotenstva na nervy.

Adam pochopil, že nemá zmysel Janu nútiť, aby sa premožla a nejakou sa rozptýlila. Iba čo sa pohádali. Radšej ide sám. Aspoň ho neirituje jej nafučená tvár a pesimistická nálada.

Jana sa ťažkopádne postavila a prešla k oknu. Jej vlastný odraz v tabuli skla ju vylakal. Pateticky si prihladila masťnaté vlasy, o svoj zovňajšok už dávno nedbala.

Zahľadela sa na parkovisko pred domom. Bolo ako vždy preplnené. Všetci už boli na svojich gaučoch pred televíziou. Chcela by ovládať svojho manžela, donútiť ho, aby tu sedel s ňou a ľutoval ju v jej nemožnom stave.

Už sa jej nezvykne ani ozvať, aby sa jej popýtal, ako sa má, či niečo nepotrebuje. Večer je unavený a ráno má naponáhlo.

– A čo ja? Som unavená a vyčerpaná z nosenia toho bruška. Starám sa o celú domácnosť! Zaslúžila by som si aspoň trochu pochopenia a pozornosti!

Zaoberajúc sa svojimi myšlienkami sa rozhodla, že zavolá Kate.

Kedysi boli dobré kamarátky. Nebol deň, aby sa nestretli alebo si aspoň nezavolali. Už pár mesiacov ju však nemohla vystáť. Prestala jej dvíhať telefón a na zmeškané hovory či

správy nereagovala. Nemala záujem počúvať tie jej malicherné problémy.

Ale dnes by sa mohla aspoň trochu prezvedieť, kde sa zas túlajú Adamove topánky.

Uvedomovala si, že jej úmyselne uniká.

„Ježiši, Jani to snáď ani nie je možné,“ zapišťala Katarína do telefónu.

Jana s nechufou odtiahla mobil od ucha. „Ahoj, Katka, ako sa máš?“

„Čo ja, ty hovor, kedy to už bude?“

„Termín mám zhruba o dva týždne.“

„Ježiši, ja sa už tak teším!“

Janu táto reakcia zaskočila. Ona je mrzutá a nervózna. Veď by sa mala tešiť. Bude mať bábo, voňavé, ružové. V očiach sa jej zaleskli slzy a nežne si pohladila pupok. Veď ho predsa tak chceli.

Rýchlo sa vrátila do reality.

„Ty, Kati, nechcem sa baviť teraz o mne. Vieš, ide o Adama. Ja už neviem, ako ďalej...“

„Ehm, tak ty to už vieš? Božinku, Jani...“

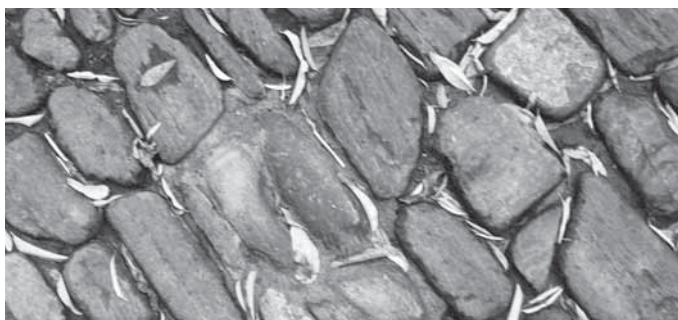
Jane vyrazilo dych. Dieťaťko v jej vnútri preplo špičky do dramatickej baletnej pózy ´pas de deux´ a z celej sily ju koplo. Pokúšala sa nadýchnuť. Rýchlo si sadla. Obliala ju horúčava, chcela niečo povedať, ale Katarína rapotala ďalej.

„Vieš, tá Monča je hrozná flandra. Kadekto ju už prášil. Isto aj môj Milan. Stále sa za Adamom vláči, už sa z nej všetci rehocú. Nesiahaj ti ani po členky...“

Jana ju už nepočúvala. Telefón jej vypadol z ruky. Všetko sa zrazu strácalo. Videla len milosrdnú tmú a cítila tú strašnú tupú a ťažkú bolesť v hrudi. Niečo nemotorné jej zasadlo na srdce a stláčalo ho v ukrutných rytmoch.

Ešte v ten večer porodila. Dievčatko.

Dala jej meno Monika, aby nikdy nezabudla... ■

VEČERA

Marta sa nenápadne prikradla k bráne paneláku a trpezlivo čakala, kým niekto nepôjde.

Konečne. Vklzla dovnútra a výťahom sa vyviezla na siedme poschodie. Teraz stačí zbehnúť pešo o jedno nižšie, prísť k dverám a načúvať.

Určite sa zas budú hádať, ako koniec koncov už toľkokrát. Tá hlupaňa, večne do toho chudáka zapára. Môže byť šťastná, že si ju vzal doktor. Ale ona nie, máli sa jej. Veď ja jej ukážem!

Prekvapilo ju ticho, teda okrem neúnavného fučania.

Smradľavý bastard, zas ma prezradí.

Pre prípad si pripravila ruku na zvonček a pritisla ucho na dvere.

„Ahoj mami,“ ozvalo sa jej za chrbtom. „Predpokladám, že zasa si išla náhodou okolo... neuveriteľné, nie je ti to už trápne?“

„A ty kde si bola? Nemala by si už variť večeru a starať sa o manžela, čo?“

Kristína nereagovala, nemohla už vystáť maniere svojej mamy. Otvorila dvere a pobozkala psa na ňufák.

„Fuj! Utekaj sa radšej pritulíť k manželovi, sprostáňa! Takto si ho veru dlho neudržíš. Vyzerá to tu ako v chlieve, určite si ani nenakúpila a bohvie kedy si naposledy varila.“ Marta dramaticky prešla prstom po nábytku a zatiahla nosom.

„Veľmi dobre vieš, že to nie je pravda. Upratujem a varím každý deň, ale ty si zas potrebuješ do mňa rypnúť, že.“

„Nepapuľuj, som tvoja matka a mám oči. A vôbec, kde je môj zatík?“ zatiahla melodicky.

Peter vyšiel z izby a pobavene sa usmieval. Nie preto, že vidí svoju svokru, ale rád počúva, ako masiruje svoju dcéru.

„Ahoj mami, dlho si tu nebola,“ privítal ju, uvedomujúc si, že i tak nepochopí jeho sarkazmus. Natrčil jej líce.

„Kristína, čo stojíš, zvitaj sa s manželom!“ bezohľadne postrčila svoju dcéru.

„Ty sa fakt nikdy nezaťažuješ úvahami o vhodnosti a primeranosti svojich slov, už to preháňaš, mama.“ Kristína vedela, že touto poznámkou vyvolá ďalší konflikt. Neplánovala to. Bola to momentálna reakcia. Pobrala sa radšej rýchlo do kuchyne, pripravená to dnes zvládnuť. Už dlhšie uvažuje o svojom nie príliš vydarenom manželstve. Chcela by byť zasa sama, túži po tom mať znovu pravdu. Rozhodnúť sa tak, ako to ona momentálne cíti. Už má plné zuby toho neúnavného ponižovania, pretvácky a prinucovania vyhovieť Petrovým potrebám. Tie jej nikdy nie sú dôležité.

Už nie som schopná ani pracovať, keby mal v sebe aspoň kúsok empatie. On nevidí moje utrpenie, nevidí, ako ma ničí jeho lahostajnosť? Hlavne že som na úžitok!

Utrla si stekajúce slzy a ocitla sa zoči-voči svojej mame.

„Len rev, rev, veď máš nad čím!“

„Mama, preboha, prestaň.“

„Nespomínaj tu Boha, ten ti nepomôže. Pozri, aká si lajdácka, povrchná, takéto hrubé šupy na zemiakoch! Veď toho chudáka privedieš na psí tridsiatok!“

„Prečo ma stále urážaš a dokonca bez zjavnej príčiny, to naozaj nevidíš na mne nič dobré?“ Kristína sa pozrela mame do očí. Snažila sa ovládať, zo všetkých síl potláčala slzy.

„Si neschopná a nespoľahlivá. Len sa pozri, iba teraz robíš večeru. Zlyhávaš po každej stránke, ako manželka a dokonca aj ako žena. Ani deti mu nevieš donosiť!“ bezohľadne dodala.

Kristína už stekali slzy. Zachytávala ich vyplazeným jazykom. Za tých päť rokov manželstva bola už trikrát tehotná. Najdlhšie štrnásť týždňov.

Marta dobre vedela, kde je Kristínin citlivý bod. Samu ju to bolelo, trochu. Bála sa, že si Peter nakoniec nájde inú. Nezniesla by takú potupu. To by sa tie jej neprajné susedky tešili, už by sa nemohla vychvaľovať zatkom.

„Dievčatá, čo sa to tu deje?“ s dôležitosťou v hlase a pocitom vlastnej jedinečnosti vošiel Peter do kuchyne. „Čo je, Kristínka,

zasa si prehnane sentimentálna? Rád by som už konečne jedol,“ panovačne dodal.

„Vidíš, stále ti to opakujem. Nemôžeš byť takáto labilná, načo ho stále dráždiš,“ neodpustila si Marta komentár.

„Mami, ty to nevidíš?“

„To sú iba bežné problémy.“

„Nie, trvá to už príliš dlho. Náš vzťah s Petrom už dávno vychladol. Už dávno sme si nepovedali nič pekné. Do bodky musím plniť všetky jeho požiadavky, stále ma len kritizuje a deptá. A ty tiež.“

„No veď je aj za čo!“

„Mama, prosím ňa, prestaň! Nestoj stále na jeho strane. Nevidíš, že som nešťastná?“

„Nebud' naivná, ani ja som nebola šťastná s tvojím otcom. A som tu. Vychovali sme ňa a užívali sme si úctu. Boli sme spolu dvadsaťpäť rokov,“ dodala s hrdosťou v hlase.

„Správne, boli, a nie žili. Z toho pätnásť rokov musel ocko užívať antidepresíva, aby mohol aspoň byť.“

„Ty tomu tak rozumieš. Máš výborného manžela, lekára! Byt, auto, tak sa prispôsob! Čo by iná za to dala!“

„To má byť rada na zvládnutie situácie? Ale ja takto nechcem žiť,“ povedala Kristína. Ani sama nevie, kde sa v nej nabralo toľko odvahy a pevného rozhodnutia. Začala prestierať na stôl.

Marta pozorovala svoju dcéru, jej vychudnuté telo, smutné oči. Samozrejme, už dávno si všimla, že tu niečo neklape.

Preto sem chodím skoro každý deň, aby som ich zocelila. Pripomínala im lásku a úctu. Veď oni sa spamätajú a raz mi budú vďační.

Pokúšala sa usmiať. No nešlo jej to.

Sadli si k stolu.

Peter zaujatý vlastnou fantáziou o moci a úspechu.

Marta plná pesimizmu.

Kristína so závisťou, žiarlivosťou a nepochopením lojálnosti svojej matky k Petrovi. Cítila, ako sa jej sťahuje hrdlo. Bola pevne rozhodnutá.

„Peter,“ nadýchla sa, aby potlačila strach a trasúci sa hlas. „Chcem sa rozvieť.“

Ticho v miestnosti sa dalo krájať.

Ako prvá sa spamätala Marta. Oči sa jej zúžili nenávisťou a lapala po dychu.

„Moje srdce, moje srdce,“ teatrálné rozhadzovala rukami. „Ty šibnutá hysterka, spamätaj sa! Čo to trepeš, chceš ma priviesť do hrobu?“

„Mama, toto sa týka iba Petra a mňa. Bola by som ti vďačná, keby si sa do toho nemiešala a nechala nás osamote, prosím,“ teraz povedala už rozhodným hlasom Kristína. Pozrela na Petra, čakala na jeho reakciu, na jeho povestný výbuch hnevu. Ale ten ako keby sa preberal z letargie. Otupene pozoroval scénu pred sebou. „Peter, počúvaš ma vôbec?“ naliehala Kristína.

„Pravdaže ňa počúva, chudáčik, nemá slov...“

„Mama, bud' taká láskavá a odíď!“ skočila jej Kristína do reči.

Marta sa zúrivo postavila: „Už ma tu viac nevidíte, a ty nie si viac moja dcéra, zapamätaj si to! Skončíš na psychiatrii, ale s mojou pomocou už nerátaj!“ Prepochoďovala bytom a tresla dvermi.

Peter si vzal ďalší kúsok večere, vložil si ho do úst a opovržlivo sa pozrel na Kristínu.

„V poriadku, ako myslíš,“ vytušil, že tentoraz už svoju pravdu nepresadí. „Hneď zajtra podám žiadosť o rozvod,“ taktizoval. Musí z tejto situácie vyjsť ako víťaz. „Predpokladám, že čo najskôr odídeš. Nemusím ti, dúfam, pripomínať, že byt je môj.“ Vstal. Nevedel, čo ďalej. Takýto podraz nečakal. Mal Kristínu svojím spôsobom rád, vyhovovala mu. Pekná, pracovitá a hlavne poslušná.

Necítil ľútosť, iba ľahostajnosť. Uškrnul sa: – Bude mi chýbať slúžka.

Kristína sa nadýchla: „Áno, odídem a ďakujem ti, Peter.“ Po tvári sa jej kotúľali slzy, padali jej do lona na zložené ruky. Cítila úľavu. Vedela, že dnes sa konečne dobre vyspí a zajtra začne odznova.

Vzala Lupiho na ruky, pritlačila si nos k jeho mokrému ňufáčiku: „A ty si zasa môj.“ ■

Autorka fotografií: Ingrid Konrad

AUREL STODOLA

Keď Aurel Stodola oslavoval sedemdesiatku, slová uznania mu prejavili najmúdrejší tohto sveta.

Medzi nimi aj Albert Einstein. Napísal o ňom, že ho charakterizuje „neustála túžba po poznaní a mimoriadna jasnosť myslenia“. Stodola pochádzal z významného slovenského rodu, ktorý preslávil nielen on, ale i jeho bratia. Zaujímavé je, že každý v inej oblasti. Právnik Emil bol politikom, Kornel spolumasiteľ rodinného garbiarskeho podniku, národohospodárom, Jozef podnikateľom.

Vynikajúci študent Aurel

Ako chlapec bol mimoriadne bystrý, a tak ho poslali na štúdiá. Najprv na nemecké školy v Kežmarku a Levoči, potom na maďarskú strednú školu do Košíc, kde zmaturoval s vyznamenaním. Oblúbil si najmä matematiku a zaoberal sa ňou i cez prázdniny. Takisto úspešne pokračoval v štúdiu na polytechnike v Budapešti. Preto mu udelili štipendium a mohol zavŕšiť vzdelávanie na Vysokej škole technickej v Zürichu. Záverečné skúšky zložil s vyznamenaním.

„Toto je moja pomsta vojne.“

Prešiel viacerými zamestnaniami. Popri štúdiu pracoval na technike v Charlottenburgu v Nemecku, neskôr v Paríži vo firme Hermann-Lachapelle, potom pôsobil ako strojný inžinier v Strojárni uhorských štátnych železníc v Budapešti. Šesť rokov bol konštruktérom v strojárskom závode v Prahe, kde robil výpočty parných strojov, vodných turbín, kompresorov a vypracoval sa na uznávaného odborníka. Odtiaľ ho povolali prednášať na Vysokú školu technickú v Zürichu. Nevšedné schopnosti prejavil vo viacerých oblastiach,

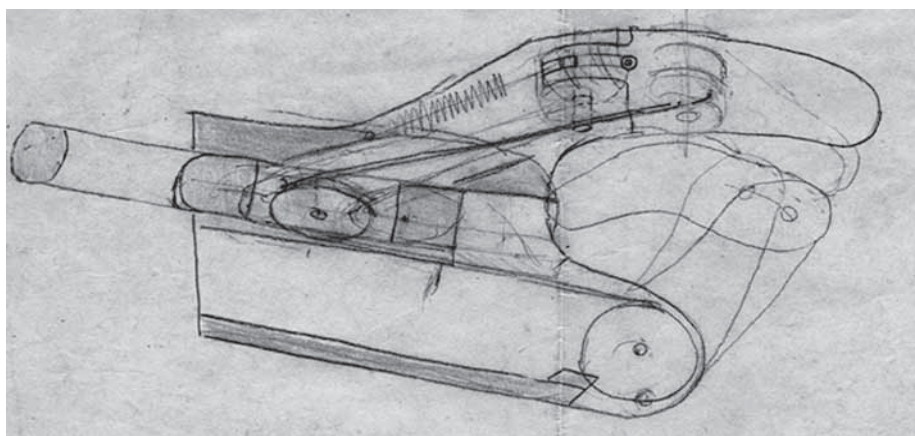
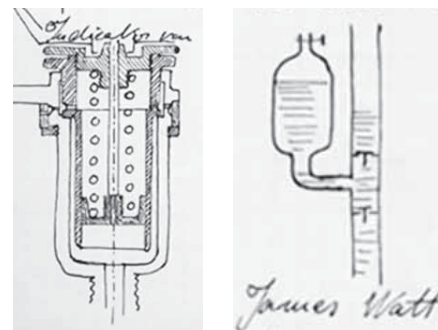

no najmä ako konštruktér a vynálezca. Projektovateľ a konštruovateľ parných a plynových turbín, aj preto ho nazvali „otcom parnej turbíny“. Prepracoval teóriu automatickej regulácie strojov. Zaoberal sa výskumom mechanickej ruky a podal patent na niekoľko druhov protéz. Vyhlásil o nich: „Toto je moja pomsta vojne.“

Turbína slúži lepšie

Vedci, konštruktéri, vynálezcovia sa celé desaťročia bezvýsledne pokúšali hospodárnejšie využívať tepelnú energiu pary. Napokon viacerí prišli na to, ako zostrojiť turbínu, čiže výkonnejší parný motor. Stodolu turbíny zaujali

OTEC KONŠTRUOVANIA PARNÝCH TURBÍN

a roky sa zaoberal ich zdokonaľovaním. Rozpracovával ich technicky i teoreticky. Položil vedecký základ projekcie i stavby parných a plynových turbín.

Prilákal študentov

Stodola bol i výborným organizátorom a učiteľom. V Zürichu založil strojárské laboratórium na vysokej úrovni. Vychoval stovky odborníkov. Ako filozof sa zamýšľal nad dôsledkami technického rozvoja pre civilizáciu. Vďaka tomuto získal najvyššie vyznamenania, veľa chvály a slávy. Stodolovi udelili niekoľko čestných doktorátov (v Hannoveri, Prahe, Brne, na filozofickej fakulte i na Vysokej škole technickej v Zürichu), bol členom korešpondentom Francúzskej akadémie vied. Najvyšším ocenením bola Zlatá medaila Jamesa Watta. Zo sprievodného listu k medaile: „Jeho Veličenstvo kráľ Juraj IV. ju udeľuje Vašej Excelencii za to, že ste vytvorili vedu o parnej a plynovej

turbíne, práve tak ako o odstredivom kompresore, čo je jedinečným činom v dejinách strojného inžinierstva.“ Nobelovu cenu získali ôsmi profesori zürišskej Vysokej školy technickej, no Wattovu medailu dostal Aurel Stodola ako jediný.

Z prejavu rektora Vysokej školy technickej v Zürichu na slávnostnom zhromaždení pri príležitosti Stodolových sedemdesiatin: „Je nesmiernym šťastím pre našu vlasť, že profesor, doktor, inžinier Aurel Stodola našiel u nás svoj nový domov a natrvalo si ho obľúbil. Rodom z ďalekej krajiny spod Tatier, stal sa čestným občanom nášho mesta a skoro štyridsať rokov pôsobil u nás ako univerzitný profesor, skvelý pedagóg a významný učenec a bádateľ vo svojom obore, ktorý privábil študentov z celej Európy, Ázie aj Ameriky...“

V súkromí nešťastný

Stodolovský rod bol odolný. Aurel, jeho bratia i rodičia sa v relatívnom zdraví dožili

vysokého veku. So zdravotnými problémami však zápasila Aurelova manželka i jeho dcéry. Obe dievčatá boli pod takmer ustavičným lekárskeym dozorom. Elenku, staršiu, liečili i na psychiatrii, napokon z nešťastnej lásky spáchala samovraždu. Zronená matka skončila najskôr na psychiatrii, neskôr na invalidnom vozíku.

Zo životopisu

11. máj 1859 narodený v Liptovskom Mikuláši v rodine garbiara

1877 – 1878 štúdium na polytechnickej škole v Budapešti a ďalšie tri roky v Zürichu

1883 – 1883 pôsobí ako strojní inžinier v Strojárni uhorských štátnych železníc v Budapešti

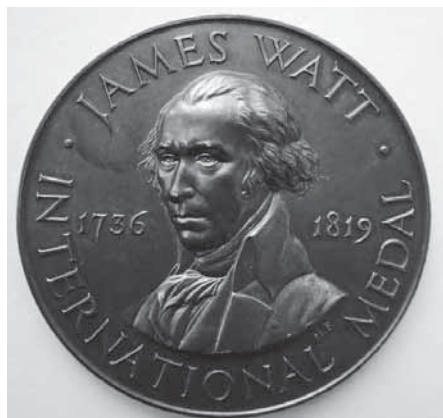
1886 – 1892 zamestnaný ako konštruktér v strojárskom závode Ruston a spol. v Prahe
1892 prijíma pozvanie na Vysokú školu technickú v Zürichu

1903 vydáva základné dielo o parných a plynových turbínach (Dampf- und Gasturbinen), kde zhrnul výsledky svojich bádání. Kniha vyšla v mnohých a rozšírených vydaniach i v prekladoch do iných jazykov.

1915 v spolupráci s chirurgom Ferdinandom Sauerbruchom skonštruoval umelú ruku

25. decembra 1942 zomiera v Zürichu. Jeho pozostatky boli v roku 1989 prevezené do rodného Liptovského Mikuláša.

Zdroj: Svihran, Pöss: Majstri ducha
Spracovala: mv, ik.

UKRADNUTÁ DETSKÁ DUŠA

Otcovia po rozvoде. Jedným je jedno, či budú ďalej vídať svoje dieťa, druhým, zodpovednejším to vonkoncom jedno nie je.

A je tu ešte jedna skupinka otcov. Tí sa s potomkom chcú stretávať, ale bráni im v tom jeho matka. A s ňou neraz aj súd.

Dodnes si vybavuje ten obrázok. Manželka po vzájomnej, bohviekoľkej hádke odchádza z domu, vedie šesťročného syna Mirka a ten, obzerajúc sa, máva mu späť. Otec ani malý netušili, že sa v tom okamihu skončil ich spoločný život a že ich rodina nikdy viac nebude bývať pod jednou strechou. Matka to už vtedy vedela. Predstierala, že syna energicky odvádza do škôlky, no v skutočnosti ho niesla k svojej mame. Definitívne. Po pár hodinách sa vrátila do bytu s bratom a sestrou, aby vypratala svoje a Mirkove veci. „Mirko je mimo Bratislavy, nedozvieš sa kde!“ znela mu posledná veta pred tým, ako sa zabuchli dvere.

Do boja o syna. Ani dnes po vyše dvadsiatich rokoch Bratislavčan Dušan Olle nevie zabudnúť na tie chvíle. „Nedá sa, veď som vtedy prišiel o vlastné dieťa.“ To, že manželka ukončila ich problematický vzťah, asi raz prísť muselo, ale že odniesla aj syna, pripadalo mu ako zlý sen. Vzala Mirka, ktorý je rovnako jej i jeho. Dokonca podľa Dušana lipol Mirko viditeľne viac na otcovi. V noci chodieval spávať do jeho postele, víkendy trávil spolu na turistike a keď býval chorý, zostával s ním otec doma rovnaký počet dní, ak nie viac než matka.

Dušan Olle začal po synovi okamžite pátrať. Telefón k svokre nič nevyriešil, na sociálnom odbore v treťom bratislavskom obvode nepochodil. Dodnes je presvedčený, že mu sociálna pracovníčka (dávno tam už nerobí) krivdila – vôbec sa nesažila spoznať situáciu z oboch strán – neskôr aj krivým svedectvom na súde. Povedal si však, že bojovať o Mirka mu za to stojí. Ani na sekundu nepripustil, že by ich mohli rozdeliť.

Týždeň po odchode manželka požiadala o rozvod a trvala na úplnom zákaze styku otca so synom. Neskôr pred súdom tvrdila, že manžel je psychopat a patrí

na psychiatriu, že môže synovi ublížiť, hoci sa to nikdy nestalo, alebo že ho po víkendoch nevráti.

Nevdojak sama dávala najavo, že otec má k synovi veľmi silný vzťah, aj syn k nemu. Ako právnička však dobre vedela, čo má robiť, aby sa rozvodové konanie ťahalo, aby znalecké posudky prichádzali od „tých správnych“ znalcov, aby v prvých mesiacoch nebol syn pod vplyvom otca.

Zavrnutý rodič. Nie náhodou sa hovorí, že ak sa jeden rodič rozhodne dieťa pripraviť o druhého, nič mu v tom nezabráni. Jednou z najdôležitejších zbraní sa stáva dieťa samo. Najmä ak mu napríklad matka, ktorej súd zveril výchovu, vtĺka do hlavy o otcovi samé zlé veci, proti čomu sa otec nemôže brániť, lebo stretnutia s potomkom matka zneumožňuje. Odtiaľ je už iba krôčik, aby sa z takto postihnutého tatka stal takzvaný zavrnutý rodič.

Po prvýkrát tento problém pomenoval už pred dvadsiatimi rokmi americký psychológ Richard Gardner. Za príčinu označil správanie partnera, ktorému súd zveril po rozvoде potomka, ale on v očiach dieťaťa urobil z druhého rodiča naničhodníka a nenávidenú osobu. Podľa Gardnera patria také prípady do rúk špecialistu. Aby sa choré vzťahy vyliečili, dieťa sa má začať stretávať aj s „nenávideným“ rodičom, samozrejme, pod dohľadom psychológa.

Pomalé súdy? Rozvod Olleovcov trval desať mesiacov. Po celý čas otec Mirka nevidel. Aj po rozvoде, hoci súd určil kontakt so synom na každý druhý víkend, dovolila bývalá žena prvé stretnutie až po mesiaci a pol.

„Žasol som nad zmenou Mirkovho správania. Odcudzil sa mi,“ pripomína otec to, čoho sa aj najviac obával. „Najhoršie je, že čas sa už nedá vrátiť.“

Odborníci vedia, prečo pri rozvoде, kde ide o dieťa, hrá čas dvojnásobnú úlohu. Preto v iných štátoch súdy riešia tieto prípady zrýchlene. Navyše sledujú, či rodič po rozvoде „seká dobrotu“ a nezatajuje dieťa pred bývalým partnerom. Podľa britského súdneho znalca Kevina Browna, ktorý aj u nás neraz prednášal o rodinnej problematike, v Británii majú na spory o deti dvanásťmesačný limit. Zároveň je nemožné, aby napríklad matka rozsudok

nerespektovala a otcovi dieťa nedávala. Čakalo by ju väzenie.

U nás žiaden limit nemáme. „Nie som si istá, či je to správna cesta, ak by sa spor mal po roku useknúť,“ myslí si advokátka Iveta Rajtáková, ktorá na súde často obhajuje rozvedených mužov. „Hrozí veľké nebezpečenstvo, že rýchly súd rozhodne zle.“

Štvrtinový rodič. Ďalšie štyri roky trval Ollemu zápas o to, aby súd neobmedzil styky so synom na minimum. Sudkyňa dávala – a to bez udania dôvodov – za pravdu matke, ktorá chlapčeka odmietala požičovať otcovi. V jeho prospech zas zavážil názor súdnej znalkyne, ktorá tvrdila, že otcovský vzťah syn potrebuje. Olle mával za mlada isté psychické problémy, aby ich manželka nezneužila, sám žiadal psychologičku urobiť pre súd znalecký posudok. Nezistila „žiadnu zvýšenú pohotovosť k agresivitě“, ani „závažné okolnosti“, pre ktoré by sa otec nemohol stretávať so synom.

„No súd zo mňa aj tak spravil štvrtinového rodiča. Namiesto polovice letných prázdnin mi umožnil byť v lete so synom iba dva týždne. Bez dôvodu a bez ohľadu na to, že som to nebol ja, kto porušoval zákon,“ pripomína Olle. Zoškrtali mu aj víkendy, Mirka mohol dostať až od soboty od ôsmej. Všetky organizované turistické akcie, na ktoré spolu chodili, bývali po ôsmej už zmeškané.

Otec sa chcel okamžite odvolať, ale uvedomil si, že kým sa súd potiaha, syna opäť mesiace neuvidí. Tak sa neodvolal. „Takto ustupujú mnohí otcovia. V záujme dieťaťa. A kto prihliada na nás? Alimenty, tie áno, a na výchovu právo nemáme?“

Mirko je dnes už dospelý a zarába. S otcom sa stýka, i keď len občas. „Ani to by som nedosiahol, keby som nevydržal celé tie roky brániť sa proti zaujatej sudkyni. Totálne to zničilo moje zdravie,“ tvrdí Olle, ktorý trpí nespavosťou a je dlhodobo na liekoch.

Hlas mužov. Na Slovensku sa každý rok rozvedie asi sedemtisíc manželstiev s aspoň jedným maloletým potomkom. Podľa právnikov sa veľká väčšina vie viac či menej rozumne dohodnúť, čo s deťmi. Zvyšná asi štvrtina párov sú tie, ktoré sa o deti pohádajú a ich spory trvajú bežne tri, štyri i viac rokov.

Súdy ich deti prevažne zverujú ženským polovičkám, ale treba povedať, že

v súlade s väčšinovým chápaním roly matky v slovenskej rodine. Zdá sa teda, že so syndrómom zavrhnutého rodiča tu žijú desiatky ľudí, prevažne muži.

Nečudo, že v 90. rokoch sa začali dvíhať ich hlasy. Poukazovali na skostnatenú súdnu prax a zotrvačnú zaujatosť nejedného súdu voči otcom. Tieto doteraz tabuizované témy sa aspoň otvorili pred verejnosťou. Napríklad Únia mužov Slovenska sa snažila pomenovať krízu rodiny a ukázať, že muži miznú z výchovy. Pri Detskom fonde SR pôsobila istý čas „mužská“ iniciatíva, odhaľujúca slabé zákony a nemožnosť súdnej mašinérie, keď sa porušuje úradne nariadený styk otca s dieťaťom.

Zaujatosť. Aj tak sa máločo zmenilo a nespokojnosť otcov izolovaných od svojich ratolesť stúpa. Hovorí o tom i rastúci počet návrhov na súdoch na úpravu styku s deťmi.

„Tento problém je citeľný. Aj my máme telefonáty, keď partner po rozvoze nemôže mať s dieťaťom kontakt. Matky neraz špekulujú a cez dieťa vydiarajú,“ priznáva generálna sekretárka

Detského fondu SR Alena Synková. Zlý stav potvrdzuje i detský psychológ Štefan Matula: „Problém určite narastá, ale zvyšuje sa naň aj citlivosť mužov.“

Jednostranné nazeranie na tento problém sa občas vyčíta sudkyniam. „Medzi mojimi kolegyniami nemôžem potvrdiť prípady zaujatosti,“ hovorí podpredsedníčka Okresného súdu v Trnave Karmelita Horváthová. Pripustila však, že v minulosti bývali rozhodnutia súdov o pridelení detí v neprospech otcov. V posledných rokoch sa vraj takýto trend podarilo prelomiť a je aj snaha spory urýchliť. Ak sa otcom súdne rozhodnutie nepáči, podľa Horváthovej im nič nebráni, aby využili bezplatné odvolanie. „Ale s týmto sa nestretávame, takže zrejme to nie je až taký problém.“

Slabé zákony. Niektorí otcovia si však myslia, že to problém je. „Súd síce vynesie rozsudok, ale nie je schopný zabezpečiť jeho vykonateľnosť,“ hovorí Bratislavčan Peter M., ktorý sedem rokov zápasí, aby sa plnilo to, čo určil súd. S bývalou partnerkou si nerozumie, tá niektoré termíny dodrží, iné nie, cez prázdniny

mu zo dňa na deň zrušila dovolenku so synom. Ani tu psychologička styk s otcom nezakázala.

Tridsať mesiacov trvalo súdu v piatom bratislavskom obvode, kým udelil matke pokutu, že marí súdne rozhodnutie. „Pokuta bola smiešnych tisíc korún, ktoré zaplatí z mojich alimentov. A prepadnuté termíny, keď som nebol so synom, mi nikto nevráti.“ V posledných desiatich mesiacoch matka stretnutia už vôbec neumožňuje. Sudkyňa otcovi po viacerých beznádejných úkonoch tvrdí, že ďalšie páky, aby sa vymohlo právo, jej súd nemá. Zostáva ešte krajná možnosť, podať na partnerku trestné oznámenie, lebo neuposlúchla úrady. Peter M. ho podal.

Rôznorodí tatkovia. Zo slov expertov z rôznych oblastí vyplýva, že takzvaní zavrhnutí otcovia sú skupinou rôznorodých ľudí, ktorých neradno zovšeobecňovať. Navyše táto problematika sa neraz prelína i s problémom násillia v rodine. Podľa mimovládnych organizácií, ktoré sa zaoberajú týranými ženami, muži po rozvoze najprv žiadajú o zverenie detí do opateru, ale len čo sa k nej schýľuje, uskočia.

„Iba malé percento zavrhnutých otcov naozaj miluje svoje dieťa. Nielen rozprávajú, ale aj robia pre neho všetko potrebné. Pre mnohých je dieťa iba prostriedok, aby si naďalej udržiavali svoju moc nad bývalou partnerkou,“ vysvetľuje advokátka Rajtáková.

Psychológ Matula však konštatuje, že aj mnohé sociálne pracovníčky a laici v mimovládnych organizáciách narobia škody. Často tradične stránia matkám a neprekáča im vlastná jednostrannosť. Keďže sa nesnažia partnerov zmieriť, uniká im cieľ ich poslanie – deti. „Máme také prípady, že napríklad syn od matky ušiel k otcovi, matka sa obrátila na ženské mimovládky, kde si ju vzali do parády feministické odborníčky a urobili z nej obeť. Bez ohľadu na fakty. A z chlapa spravili hlupáka,“ dodáva Matula.

Je známe, že dieťa, ktoré zostane v kontakte s oboma rodičmi, dosahuje lepšie výsledky a napriek občasným zádrhom sú preňho obaja prínosom. Napriek tomu sa dvaja dospelí koľkokrát nedokážu dohodnúť. Pritom takmer nikdy to nie je vina iba jedného, ale oboch. Smutné je, že na to dopláca ten najslabší. Dieťa. ■

GRANDE DAME SLOVENSKEHO DIVADLA

SLOVENSKÁ HEREČKA EVA KRISTÍNOVÁ OSLÁVILA OKRÚHLE JUBILEUM

Piateho augusta oslávila známa slovenská herečka Eva Kristínová svoju osemdesiatku. Ako členka činohry Slovenského národného divadla stvárnila širokú škálu ženských postáv, od dievčenských, v Roku na dedine a Felice v Goldoniho Štyroch grobianoch, cez jej vari najmilšiu Evu v Stodolovej Bačovej žene a Shakespearovu Lady Macbeth až po Matku Guráž, dovedna vyše 80 postáv.

Narodila sa v Trenčíne 5. augusta 1928. Jej mladé roky boli silne poznačené ťažkým osudom jej otca, generála Jozefa Martina Kristína, odsúdeného na smrť nemeckým vojenským súdom, pretože ako veliteľ vojenského

okruhu v Trenčíne odmietol v roku 1939 vydať Nemcom vojenské sklady. Po vojne, v roku 1946, bol povýšený na brigádneho generála, ale keď v roku 1948 odmietol vstúpiť do komunistckej strany, degradovali ho a prepustili z armády. Mladá Eva prežívala blížiaci sa koniec vojny v Nemšovej, kde sa pridala k Slovenskému národnému povstaniu. Pôsobila ako dôležitá spojka.

V roku 1950 absolvovala dvadsaťjedenročná Eva Kristínová Odborný divadelný kurz v Bratislave. V rozhlase, v televízii a vo filme stvárnila odvtedy množstvo zaujímavých postáv. Eva Kristínová je známa a aj dnes činnou recitátorkou (aj v rozhlase a televízii), s obľubou sa venuje najmä slovenským baladám. Obdivuhodný je jej repertoár poézie, vie spamäti Hviezdoslava. Moja osobná spomienka: viezli sme Evu do Švajčiarska a na našu otázku, aký Hviezdoslav bol, nám počas cesty celým Vorarlberským tunelom (pol hodiny) recitovala z jeho posledných zbierok. Mnohí ju poznajú ako výbornú šansoniérku.

Osobný i profesionálny prínos Evy Kristínovej bol ocenený viacerými vyznamenaniami. Je nositeľkou Radu SNP II. triedy, Československej medaily Za chrabrosť a Československej vojenskej medaily Za zásluhy. Bola vyznamenaná Cenou mesta Bratislavy, menovaná zaslúžilou umelkyňou. V roku 2008 jej prezident Ivan Gašparovič prepožičal štátne vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra I. triedy.

K jubileu slovenskej herečky napísal Ján Čomaj knihu Spomienky herečky o živote a diele jednej z prvých dám slovenského divadla. V knihe nájde čitateľ množstvo krásnych obrazov zo slovenského divadla. Autor formou osobného rozprávania svojej hrdinky obsiahol jedno dramatické storočie Slovenska na osudoch jej rodičov a najmä na jej vlastnej životnej ceste.

Ku gratulantom sa pripájame aj my a želáme tejto vzácnej osobnosti slovenskej kultúry pevné zdravie.

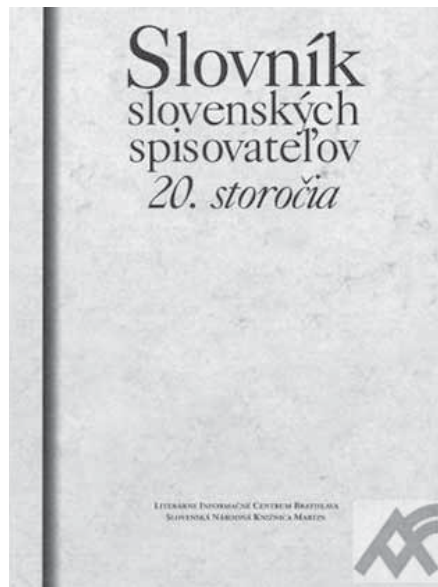
Do budúceho čísla pripravujeme s Evou Kristínovou rozhovor.

ZLOŽITÝ A ŤAŽKÝ PROCES VÝBERU

(NAD SLOVNÍKOM SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV 20. STOROČIA S AUTOROM PETROM CABADAJOM)

NOVÁ KNIHA NA SLOVENSKÝCH KNIŽNÝCH PULTOCH

Peter Cabadaj (1966) je manažérom kultúrnych, edičných a výstavných projektov Slovenskej národnej knižnice v Martine. Vydal niekoľko kníh fejtónov a humoresiek (*Keď sme v Terchovej budovali kapitalizmus*, 1992; *Kam sme to v Terchovej dobudovali?* 1994), cestopisov (*Odskočili sme si do Argentíny*, 1994 a.i.), básnickú zbierku *Môj psí tridsiatok* (1996), monografiu *Slovenské pivovarníctvo v toku času* (2000). Dlhodobejšie sa venuje tvorbe slovenských emigrantských a exilových autorov, napísal scenáre dokumentárnych filmov o Rudolfovi Dilongovi, Gorazdovi Zvonickom, Pavlovi Ušákovi Olivovi, Jánovi Frátrikovi a katolíckej moderne. Zostavil a vydal výbery z diela mnohých exilových autorov, napríklad Rudlfa Dilonga či Mikuláša Šprinca a tiež antológiu exilovej poézie *Pošlem domov srdca kúsok* (1997). Je autorom monografie *Slovenský literárny exil 1939 – 2000* (2002) a spolu s Augustínom Maťovčíkom a Pavlom Pareničkom autorsky pripravil druhé opravené a rozšírené vydanie *Slovníka slovenských spisovateľov 20. storočia* (Literárne informačné centrum a Slovenská národná knižnica 2008).

• Slovník je kolektívne dielo. Mali ste nejaký systém delenia hesiel? Nakoľko hrali úlohu vkusové preferencie?

– Pri koncipovaní hesiel sme ako základný rámec uplatnili abecedné hľadisko a každému autorovi bola pridelená na spracovanie určitá časť abecedy. Samozrejme, adekvátne sa zužitkovalo aj to, že každý z nás sa venuje istému obdobiu vývinu slovenskej literatúry, ja som napríklad spracoval takmer všetky heslá exilových a krajanských tvorcov.

• Rozsiahly projekt, akým slovník nesporne je, má nevyhnutne ďaleko k úplnosti a dokonalosti. Viacerí autori – i podľa v úvode zachytených kritérií – mi v publikácii chýbali. Proces výberu a zhromažďovania je jednoducho (alebo skôr zložito) ťažký.

– Dlhoročné skúsenosti hovoria, že k úplnosti a dokonalosti má ďaleko každé lexikografické dielo. Aj v našom slovníku nefigurujú niektoré mená. Ich nezaradenie má zväčša celkom prozaické príčiny: chýbajú základné biografické údaje, reflexia tvorby, diela niektorých sa v dôsledku absencie v evidencii ISBN dokonca ani nenachádzajú v knižniciach atď. Osobitnú kategóriu zas predstavuje početná enkláva príležitostne píšucich hercov, spevákov, moderátorov, výtvarníkov, politikov atď. Zaradenie týchto autorov by znamenalo nielen rozšírenie obsahu, ale najmä (až na niektoré výnimky, ktoré sú v slovníku) posunutie vnímania ume-

leckej literatúry a jej reflexie do čoraz krajnejších polôh. Z tohto hľadiska bol teda, v duchu vašej otázky, proces výberu a zhromažďovania autorov skôr zložito ťažký.

• Dostali ste sa v priebehu spracúvania materiálu aj k autorom, ktorí predtým neboli známi a ktorých ste objavili?

– V našom slovníku nájde záujemca priam celú galériu neznámych, zabudnutých alebo, ak chcete, aj ešte donedávna neobjavených autorov. Išlo o exilových a krajanských spisovateľov, v minulom režime proskribovaných tvorcov či literátov, ktorí trvale žijú mimo tradičných kultúrnych centier. V tejto súvislosti nemožno obísť ani heslá málo medializovaných príslušníkov mladšej a najmladšej generácie. Osobne som veľmi rád, že dôstojný priestor má v slovníku napríklad literárny vedec, kritik a slavista Klement Šimončič (nar. 1912), ktorý žije od roku 1939 v USA. Tento rodák z Dolnej Krupej je spoločne s M. Bakošom podpísaný pod programovú staťu zborníka *ÁNO a NIE* (1938), ktorá načrtla základné ideové a estetické zásady slovenského nadrealizmu. Mimochodom, ide o najstaršieho žijúceho autora v slovníku.

• Slovník je zaujímavý aj zo štatistického hľadiska. Mňa ako literárneho historika by zaujímalo, ktoré obdobia majú v slovníku najvýraznejšie kvantitatívne zastúpenie; inými slovami: rastie na Slovensku počet spisovateľov alebo klesá?

– V slovníku sa nachádza spolu 2856 básnikov, prozaikov, dramatikov, esejistov, spisovateľov pre deti a mládež, autorov memoárov a literatúry faktu, literárnych a kultúrnych historikov, vedcov a kritikov, prekladateľov, textárov, slavistov (ak im knižne vyšli minimálne dve literárne diela)... Oproti prvému vydaniu z roku 2001 pribudlo vyše 300 mien. Najvýraznejšie kvantitatívne zastúpenie majú medzivojnové roky (1918 – 1939) a obdobie po roku 1990. Posledné dve decéniá predstavujú z pohľadu našej spisby živý proces v slobodných podmienkach, čo zákonite spôsobuje, že paralelne s hodnotnou tvorbou sa stretávame i s dielami minimálnej literárnej kvality. Počet spisovateľov na Slovensku rastie, až mám obavu, či ich napokon nebude viac ako čitateľov...

Zdroj: www.litcentrum.sk, krátené

OBAMA TRIFFT DEN GUTEN SOLDATEN ŠVEJK AUF DER WELTBÜHNE

Am 5. April 2009 hielt Barack Obama in Prag seine erste Rede als US-Präsident vor einem größeren Publikum in Europa. Dieser Auftritt war der einzige für die Öffentlichkeit zugängliche während seiner ersten insgesamt achttägigen präsidentiellen Europa-Reise. Lesen sie exklusive Reportage für Pohlady vom Christian Lettner.

Als der Prag-Besuch Obamas in den Medien angekündigt wurde, kam eine große Neugier in mir auf. Dieses einzigartige Ereignis, einen amtierenden US-Präsidenten live als Person und nicht nur als "Breaking News" auf CNN zu erleben, wollte ich mir nicht entgehen lassen. So machte mich im Internet auf die Suche nach Details. Auf der Website der US-Botschaft in Prag hieß es: "Speech by President Barack Obama. Sunday, April 5. Hradčany Square, Prague 1. This event is free and open to the public. Tickets are NOT required. Gates open at 7am. Early arrival is encouraged". Zu einer frühen Anreise hat die Botschaft also ermuntert. Empfohlen, getan: Nach einer Zugfahrt von Bratislava nach Prag erreichte ich am Sonntag, 5. April 2009, um 5 Uhr früh einen der beiden für den Zugang zur Obama-Rede bestimmten Eingänge zum Hradčanské náměstí.

Hradschiner-Platz

Zu dieser Zeit befanden sich dort etwa 30 Personen inklusive einiger Polizisten hinter Absperrgittern. Unter den "Frühaufstehern" recht schnell zu identifizieren war eine größere Gruppe amerikanischer Jugendlicher, die die Mehrheit der zu dieser Zeit Wartenden stellte und von denen die meisten offensichtlich direkt aus dem Prager-Nachtleben heraus, die Höhen des Prager Burgbergs erklimmen haben. Nach

Fotos: Christian Lettner

zweieinhalb Stunden passierte ich die erste Polizeiabsperrung, um gleich danach, ähnlich wie am Flughafen, ohne metallische Gegenstände, die zwischenzeitlich in ein kleines Plastikkörbchen kamen, durch eine Sicherheitsschleuse zu gehen.

Geschafft – nun stand ich also am Platz vor der Prager Burg, der mir durch frühere Prag-Besuche schon vertraut war. Sonst finden auf dem Hradschiner-Platz auch Angelobungen von Soldaten statt. Heute aber war er die Bühne für den Präsidenten der Vereinigten Staaten von Amerika. Vor der Ankunft des "first couple" auf dem Hradschin bot die die Luboš Andršt Blues Band Unterhaltung für die vielen Wartenden.

Die Ankunft des Ehepaars Obama auf der Prager Burg wurde später mit dem Hissen des Sternenbanners am Dach

der Burg signalisiert. Das anschließende Empfangszeremoniell, das über eine Videowand verfolgt werden konnte, wurde durch den tschechischen Staatspräsidenten Václav Klaus begleitet und ging im Ehrenhof der Prager Burg über die Bühne. Bei der Ankunft der Obamas war der Jubel in der Menge schon beträchtlich. Danach zogen sich der US-Präsident gemeinsam mit Klaus, dem tschechischen Regierungschef und derzeitigen "EU-Präsidenten" Mirek Topolánek sowie einigen Regierungsmitgliedern zu Beratungen zurück. Topolánek war zu diesem Zeitpunkt bereits durch das Misstrauensvotum im tschechischen Parlament vom 24. März 2009 de facto in beiden Funktionen gestürzt worden, nachdem er seit seinem Amtsantritt Anfang 2007 bereits vier Misstrauensbekundungen des Parlaments erfolgreich abwehren konnte.

Um eine Verkürzung der Wartezeit auf die Obama-Rede bemühte sich als nächstes die Country- bzw. Bluegrass - Band Druhá tráva. Während der Pausen zwischen den Live-Bands war Musik aus Lautsprechern zu hören. Dabei konnte man sich in die Zeit des letzten US-Präsidentenwahlkampfes zurückgesetzt fühlen, als sogar zwei Mal der Obama-Wahlkampfesong "City of Blinding Lights" der irischen Musikgruppe U2 gespielt wurde.

Immerhin sollte meine persönliche Wartezeit vom Einlass bis zum Start der Rede fast drei Stunden betragen, die Gesamtwartezeit also in etwa fünfeinhalb Stunden. Während des Wartens fielen meine Blicke immer öfter auf die zahlreichen Scharfschützen, die auf Dächern und in Fenstern postiert waren. Ihre schwarzen Masken ließen nur einen kleinen Bereich des Gesichts frei, der zum Anlegen der Ferngläser diente. In diesen Momenten wurde mir bewusst, wie gefährlich dieser Ort der Anwesenheit des weltweit wichtigsten Politikers plötzlich werden könnte. Glücklicherweise verlief die ganze Veranstaltung ohne Zwischenfälle. Vereinzelt gab es auf dem Platz Manifestationen gegen die, im 90 Kilometer südwestlich von Prag gelegenen Brdy, geplante US-Radaranlage in Form von Transparenten und Luftballons mit entsprechenden Aufschriften. Während der Rede von Präsident Obama erklimmte ein Greenpeace-Aktivist, einige Meter neben mir, eine Laterne, auf der er, mit einem Transparent in der Hand, das ein Wende in der Klima- und Umweltpolitik einforderte, still stand. Direkt nach dem Abstieg von der Laterne am Schluss der Rede wurde dieser Mann von zwei Polizisten festgenommen.

„Yes, we can“

Um 10 Uhr 20 war es dann endlich soweit und Präsident Obama betrat mit seiner Frau – die in Tschechien natürlich Michelle Obamová genannt wird – das Podium und winkte der jubelnden Menge zu. Zwischen meinem Standort und dem Podium – die Distanz betrug etwa 60 Meter – entstand plötzlich ein Meer aus hin und her schwenkenden tschechischen und amerikanischen Fähnchen, die interessanterweise relativ kurz vor dem Beginn der Rede besonders im vorderen Bereich in der Menschenmenge verteilt wurden. Das Rednerpult, von dem Präsident Obama seine Rede hielt, war übrigens nicht direkt dem Publikum zugewandt, sondern im Blickfeld der vollbesetzten Medientribüne, die sich vor dem Erzbischöflichen Palais am Hradšchiner-Platz befand.

Trotz aller Sicherheitsvorkehrungen befanden sich in der Nähe Obamas während seiner Rede zwei Männer mit Bärten, einer mit einem Dolch in der Hand, der andere mit einer Keule. Diese beiden wurden aber niemandem gefährlich, weil es sich dabei um die ringenden Giganten beim Eingangstor zum Ehrenhofe der Prager Burg handelt. Diese Figuren stammen vom böhmischen k.k. Hofbildhauer Ignác František Platzer, der in Wien studierte und sich auch im Schlosspark von Schönbrunn mit einigen Statuen verewigte.

Die Rede Obamas dauerte eine knappe halbe Stunde und die Hauptbotschaft, von der die Medien am selben und nächsten Tag weltweit berichteten, war das Eintreten der neuen US-amerikanischen Administration für eine atomwaffenfreie Welt. Natürlich durfte auch in Prag der Wahlkampfeslogan Obamas "Yes, we can" in der Rede nicht fehlen. Beendet hat Obama seine Rede mit einem eindringlichen "Together we can do it"; "es": "unsere Vergangenheit ehren, indem wir uns für eine bessere Zukunft einsetzen, unsere Einigkeit gewinnen, Differenzen überwinden, die gemeinsame Verantwortung akzeptieren, Frieden und Wohlstand zu schaffen, so dass die Welt dann besser ist als wir sie vorgefunden haben", so der US-Präsident. Interessanterweise die Obamas Rede enthielt auch vielen Referenzen an Prag und die Geschichte der Tschechischen Republik bzw. der Tschechoslowakei, was vom Publikum mit viel Applaus aufgenommen wurde. Einige Themen seiner Rede handelte Obama vor dem Hintergrund der Ereignisse rund um die Samtene Revolution ab. Präsident Obama nahm auch Bezug auf Tomáš Garrigue Masaryk, der erste tschechoslowakische Staatspräsident 1918, dessen Statue sich

aus der Sicht Obamas links hinter seinem Rednerpult befand. In Obamas Heimatstadt Chicago sprach Masaryk im Jahr 1918 vor über 100.000 Menschen. Chicago war das Zentrum tschechischer und slowakischer Immigration in die USA und von dort aus bemühte sich Masaryk gemeinsam mit anderen Exil-Tschechen und -Slowaken um einen gemeinsamen Staat dieser beiden Völker, der nach dem Pittsburgher Abkommen, in dem die Grundlagen für den neuen Staat festgelegt wurden, am 28. Oktober 1918 auch Realität wurde.

„And now for something completely different“

Gleich im Anschluss an die Rede Obamas setzte Marschmusik aus den Lautsprechern ein, die ein ziemlich großes Kontrastprogramm zu den modernen Klängen darstellten, die als Einstimmung auf Obama zu hören waren. Eine erste Verwunderung wich aber bald dem Gefühl der Gewissheit, wo man sich gegenwärtig befand: Im Land des "guten Soldaten" Švejk, aus dessen Filmmusik die Ausklangsmusik der Obama-Rede 1:1 entnommen hätte sein können.

Eine etwas skurrile Wendung nahm das "Nachspiel" dann doch noch, als plötzlich das Thema "Liberty Bell" des US-amerikanischen Dirigenten und Marschmusik-Komponisten John Philip Sousa erklang, das als Eröffnungsmusik der Fernsehserie Monty Python's Flying Circus bekannt ist. "And now for something completely different", hieß es dann auch für den US-Präsidenten, der nach seiner Rede in Prag noch dem dortigen EU-USA-Gipfel seine Aufwartung machte, am nächsten Tag als Abschluss seiner Europa-Reise die Türkei besuchte und schließlich vor seiner Rückkehr in die USA einen Blitzbesuch bei US-Soldaten im Irak absolvierte. ■

NA JAVISKU DEJÍN STRETOL OBAMA DOBRÉHO VOJAKA ŠVEJKA

Barack Obama mal 5. apríla 2009 v Prahe svoj prvý verejný prejav v Európe ako prezident Spojených štátov amerických. Bolo to jediné vystúpenie prístupné pre verejnosť v rámci jeho prvej osemdňovej návštevy Európy. Čítajte exkluzívnu reportáž pre Pohľady z pera Christiana Lettnera.

Keď som sa z médií dozvedel o Obamovej návšteve Prahy, vzbudilo to vo mne veľkú zvedavosť. Nechcel som si dať ujsť túto jedinečnú príležitosť – uvidieť úradujúceho amerického prezidenta naživo a nie iba v CNN Breaking News. A tak som sa najskôr vydal na cestu internetovými zákutiami, aby som získal bližšie informácie. Na stránke americkej ambasády v Prahe bolo uvedené: „Speech by President Barack Obama. Sunday, April 5. Hradčany Square, Prague 1. This event is free and open to the public. Tickets are NOT required. Gates open at 7am. Early arrival is encouraged.“ Čo v preklade znamená: „Prejav prezidenta Baracka Obamu, nedeľa, 5. apríla 2009, Hradčianske námestie, Praha 1. Tento prejav je voľne prístupný pre verejnosť. Lístky NIĚ sú potrebné. Brány otvorené od siedmej hodiny rannej. Odporúča sa skorý príchod.“ Inými slovami, ambasáda teda nabádala: prídte dostatočne skoro. A tak som v nedeľu 5. apríla 2009 po ceste vlakom z Bratislavy do Prahy už o piatej ráno stál pred jedným z dvoch oficiálnych vstupov na Hradčianske námestie.

Hradčianske námestie

V tom čase sa tam nachádzalo len približne 30 ľudí vrátane policajtov za zábranami. Medzi týmito ranostajmi bola jasne identifikovateľná väčšia skupinka americkej mládeže, ktorá očividne

Fotografie: <http://aktualne.centrum.cz>

vystúpila na Pražský hrad priamo z náručia pražského nočného života. Po dva a polhodinovom čakaní som prešiel prvou policajnou zátarasou, aby som vzápätí, podobne ako na letisku, prešiel bezpečnostnými bránami monitorujúcimi kovové predmety. Tie nepovolené ostali v malých plastových nádobkách.

Po kontrole som sa ocitol na námestí pred Pražským hradom, ktoré som vďaka svojim predchádzajúcim návštevám dôverne poznal. Na tomto námestí sa konajú napríklad slávnostné sľuby vojakov. Dnes sa malo stať javiskom pre nového prezidenta Spojených štátov amerických. Pred príchodom „prvého páru“ Spojených štátov na Hradčany ponúkala zábavu pre čakajúcich hudobná skupina Luboša Andršta Blues Band.

Príchod manželského páru Obamovcov na Pražský hrad signalizovalo vztýčenie

americkej vlajky. Potom nasledovala privítacia ceremónia v priestoroch nádvorja hradu pod vedením českého prezidenta Václava Klauza, ktorú bolo možné sledovať na obrovskej obrazovke. Manželov Obamovcov vítal aj ohlušujúci jasot davu. Nasledovala porada amerického a českého prezidenta spolu s českým predsedom vlády a súčasným „EÚ-prezidentom“ Mirkom Topolánkom a niektorými členmi českej vlády. Zaujímavosťou bolo, že Topolánek bol už v tom čase na základe

vyslovenia nedôvery českého parlamentu z 24. marca 2009 de facto zbavený oboch funkcií. A to napriek tomu, že sa mu predtým podarilo až štyrikrát od svojho nástupu do úradu začiatkom roku 2007 odolať prejavom nedôvery v parlamente.

Publiku sa o krátenie času pred Obamovým prejavom postarala aj ďalšia česká country&blues skupina Druhá tráva. Počas prestávok medzi živými vystúpeniami hudobných skupín bolo počuť reprodukovánú hudbu, pričom mohol človek nadobudnúť pocit, že je svedkom poslednej predvolebnej americkej prezidentskej kampane, keďže hrali dokonca dva razy známu skladbu z Obamovho volebného boja City of Blinding Lights od írkej hudobnej skupiny U2.

Môj celkový čakací čas bol približne päť a pol hodiny, z toho takmer tri hodiny som strávil pri vstupe do vymedzeného priestoru na Hradčanoch. Zatiaľ som pozoroval ostrostrelcov, ktorí zaujali stanovišťa na strechách a v oknách okolitých budov. Ich čierne masky nezakrývali len malú časť tváre, na ktorú si muži prikladali chladný kov ďalekohľadov strelných zbraní. Pri pohľade

na týchto strelcov som si uvedomil, ako veľmi rýchlo by sa toto miesto za prítomnosti dôležitých svetových politikov mohlo stať nebezpečným. Našťastie ale celé podujatie prebehlo bez akýchkoľvek incidentov. Ojedinele bolo vidieť v čakajúcom dave transparenty a balóny, ktorými protestovali proti plánovanému umiestneniu amerických radarov v Brdoch, asi 90 km juhozápadne od Prahy. Počas prejavu prezidenta Obamu sa podarilo jednému aktivistovi

z Greenpeace vyliezť na laternu na námestí, a to len niekoľko metrov od mňa. Pokojný demonštrant mal celý čas prejavu v rukách transparent, ktorý žiadal zmenu v politike USA vo vzťahu k ovzdušiu a životnému prostrediu. Len čo po skončení prejavu zliezol zo svojho postu na laterne, zadržali ho dvaja policajti.

„Yes, we can“

Dvadsať minút po desiatej hodine sme sa konečne dočkali. Prezident Barack Obama spolu so svojou manželkou, ktorá je v Česku samozrejme premenovaná na pani Obamovú, vystúpili na pódium a zakývali jasajúcemu davu. V priestore, hlbokom asi 60 m, ktorý ma oddeľoval od pódia, sa v tomto okamihu vznieslo obrovské more povievajúcich českých a amerických vlajok, ktoré mimochodom rozdávali tesne pred začatím prejavu. Rečnicky pult, spoza ktorého prezident Spojených štátov amerických predniesol svoj prejav, nebol, ako by sa dalo očakávať, otočený smerom k čakajúcemu davu, ale smeroval k plne obsadenej tribúne určenej pre reprezentantov médií.

Napriek všetkým bezpečnostným opatreniam sa počas prejavu nachádzali v Obamovej blízkosti dvaja obrovskí bradatí muži, jeden z nich s dýkou v ruke a druhý s kyjakom. Ale títo muži neboli pre nikoho nebezpeční, nakoľko išlo o dvoch veľkých nemých gigantov v blízkosti vstupnej brány do nádvorja hradu. Tieto sochy pochádzajú z dielne českého kráľovského dvorného sochára Ignáca Františka Platzera, ktorý študoval vo Viedni a zvečnil sa prostredníctvom svojich sôch aj v zámockom parku v Schönbrunne.

Obamov prejav trval necelú pol hodinu. Hlavným posolstvom, na ktoré sa upriamila aj pozornosť médií, bolo zasadenie sa

novej americkej administratívy za svet bez atómových zbraní. Prirodzene v jeho prejave nesmel chýbať ani jeho volebný slogan „Yes, we can / Áno, my to zvládneme“. Prejav ukončil iným rýznym sloganom: „Together we can do it / Spolu to zvládneme.“ Tým bolo myslené „Našu minulosť si cití tým, že sa angažujeme za lepšiu budúcnosť, že sa zjednotíme, prekonáme rozdielnosti, budeme akceptovať spoločnú zodpovednosť, dosiahneme mier a blahobyt, aby bol svet lepší ako predtým“.

Obama vo svojom prejave spomenul Prahu a históriu Českej republiky, ako aj Československa, čo samozrejme vyvolalo nadšený potlesk všetkých prítomných. Dotkol sa aj pozadia udalostí Nežnej revolúcie. Spomenul aj Tomáša Garrigua Masaryka – prvého československého prezidenta v roku 1918, ktorého sochu bolo vidieť v pozadí rečnického pultu. Masaryka spomenul nový americký prezident aj v súvislosti so svojim rodným mestom Chicagom, keďže tam mal Masaryk v roku 1918 prejav pred viac ako stotisíc ľuďmi. Chicago bolo v tom čase centrom českých a slovenských emigrantov v USA a odtiaľ sa snažil Masaryk spolu s exilovými Čechmi a Slovákmi propagovať vznik spoločného štátu týchto dvoch národov, ktorého základy boli ukotvené v Pittzburskej dohode.

Ku koncu Obamovho prejavu sa na prekvapenie všetkých ozvala z ampliónov pochodová hudba. Výrazne kontrastovala s úvodným programom, čo vyvolalo nemalé počudovanie. Tento hudobný „výstrelok“ azda vysvetľuje len to, že sa nachádzame v krajine známeho hrdinu „dobrého vojaka Švejka“. Tá záverečná hudba k Obamovmu prejavu akoby bola prevzatá zo sfilmovanej podoby jeho dobrodružstiev. Ďalším prekvapením v záverečnom hudobnom repertoári bola skladba Zvon mieru od amerického dirigenta a skladateľa pochodovej hudby Johna Philipa Sousa, ktorá je zároveň známa ako úvodná skladba k televíznemu seriálu Monty Python's Flying Circus.

„And now for something completely different“

V tomto zmysle „a teraz niečo úplne iné“ pokračoval aj program amerického prezidenta po jeho prejave na Pražskom hrade. Najskôr sa objavil na americko-európskom summite, ktorý práve prebiehal v hlavnom meste Českej republiky. Na druhý deň, na záver jeho prvej európskej cesty navštívil Turecko. A pred návratom do Spojených štátov absolvoval ešte bleskovú návštevu amerických vojakov v Iraku.

Preklad: Zuzana Lettner, Ingrid Konrad

AJ NA SLOVENSKU SA ROBÍ

SVET

Koncom januára sa v Bratislave udeľovali najlepším slovenským vedcom ceny Hlava roka 2009.

Galaprogram slávnostného večera vysielala Slovenská televízia a ceny laureátom odovzdali podpredseda vlády

Slovenskej republiky Dušan Čaplovič a slovenský eurokomisár Ján Figel.

Na návrh odbornej poroty v zložení prof. RNDr. Marta Kollárová, DrSc.,

prof. Ing. Anton Puškár, PhD.,

prof. Ing. Ján Bujňák, CSc.,

prof. Ing. Ladislav Jurišica, PhD.,

prof. Ing. Stanislav Kmeť, CSc.,

Ing. Jozef Mikulec, PhD.,

doc. RNDr. Ján Pekár, PhD.,

prevzal Cenu Hlava roka 2009

za najvýznamnejšiu inováciu

Dr. Ing. Robert Mistrík za prácu

Objav prelomovej metódy

určovania onkomarkerov,

metabolitov liečiv a iných

dôležitých látok.

Cena je dotovaná sumou

5 000 eur a Robert Mistrík

ju venoval Detskej fakultnej

nemocnici v Bratislave

na nákup prístroja

pre zisťovanie metabolických

porúch novonarodených detí.

Rodák z Banskej Bystrice

Robert Mistrík je rodákom z Banskej Bystrice, v tomto meste sa začala aj jeho úspešná vedecká púť. Tu získal prvé ceny v chemických olympiádach a po absolvovaní gymnázia Jozefa Gregora Tajovského v roku 1985 pokračoval v štúdiu na Chemicko-technologickej fakulte Slovenskej technickej univerzity v Bratislave, ktorú ukončil v roku 1991. Následne pokračoval v doktorandskom štúdiu na Chemickej fakulte Univerzity Viedeň, kde po obhajobe dizertačnej práce získal v roku 1994 titul doktora prírodných vied. Ďalšie dva roky potom pôsobil na postdoktorandskej stáži na Národnom inštitúte štandardov a technológií (NIST) v Gaithersburgu v štáte Maryland v USA. Po návrate na Slovensko založil v Bratislave v roku 1998 vlastnú firmu HighChem, ktorú dodnes vedie. Sám priznáva, že zlomovou udalosťou v jeho živote bola jedinečná možnosť študovať na viedenskej univerzite, ktorá mu otvorila dvere do veľkého vedeckého sveta.

Hmotnostná spektrometria

Celý svoj profesionálny život sa Dr. Mistrík venuje hmotnostnej spektrometrii, čiže analytickej metóde zisťovania

chemického zloženia látok. Technicky nevzdelaný človek môže mať trochu problém pochopiť, o čo vlastne pri tejto metóde ide. Zjednodušene možno povedať, že hmotnostný spektrometer je prístroj, do ktorého keď vložíte kvapalnú vzorku (napríklad džús, vodu z Dunaja alebo moč), dá vám odpoveď o obsahu a množstve, čo a koľko sa toho vo vzorke nachádza. Pretože táto metóda je technicky značne komplikovaná, vyžaduje si moderný softvér, ktorý umožňuje robiť spoľahlivé analýzy. Firma HighChem dodáva softvér do mnohých svetových kriminalistických laboratórií, farmaceutických firiem, univerzít, nemocníc, chemických tovární, všade tam, kde sa analyzujú chemické látky. Takmer neexistuje významná farmaceutická spoločnosť, ktorá by pri vývoji liekov nepoužívala softvér vyvinutý slovenskou firmou HighChem.

Patent na Americkej patentovej úrade

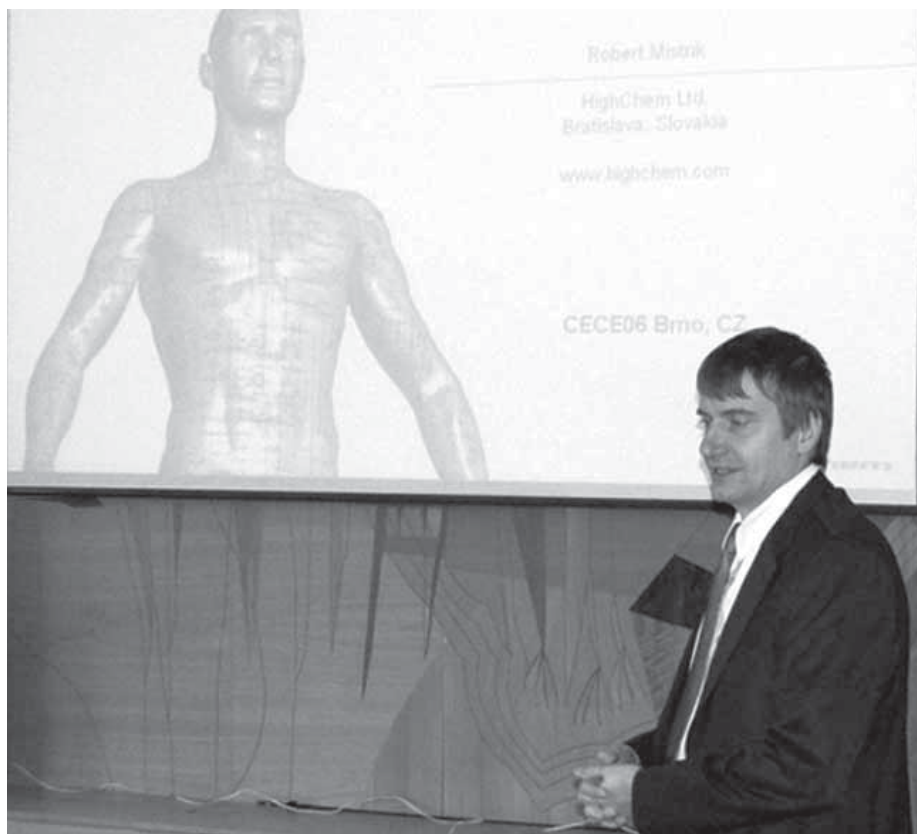
V roku 2004 objavil Robert Mistrík novú metódu štruktúrnej analýzy chemických látok, pomocou hmotnostnej spektrometrie, teda metódu zisťovania, čo konkrétne sa vo vzorke nachádza, ktorú si následne nechal patentovať na Americkej patentovej úrade. Touto metódou

OVÁ VEDA

možno nielen určovať metabolity liečiv vo farmaceutickom výskume, zisťovať identitu tzv. designer drugs v kriminalistike, ale možno ju použiť na zisťovanie neznámych chemických látok v krvi človeka.

Tento fakt zohral rozhodujúcu úlohu pri zapojení Dr. Mistríka a jeho firmy do medzinárodného konzorcia METACancer, ktoré si kladie za úlohu nájsť nové a spoľahlivé onkomarkery

Fotografie: z rodinného archívu

rakoviny prsníka. Konzorcium META-Cancer pozostáva z ďalších siedmich renomovaných inštitúcií, medzi ktorými je aj renomovaná nemocnica Charité Berlín, Cambridge University či University of California Davis.

Boj s časom – včasná diagnostika

Jedným z veľkých medicínskych problémov pri liečbe rakoviny je včasná diagnostika. Napriek veľkým pokrokom vo vývoji účinných liekov proti rakovine, včasná diagnostika je rozhodujúci faktor pre úspešný priebeh liečby. Vedci už dávnejšie zistili, že rakovinové bunky vylučujú do krvi typické chemické látky, ktoré možno potom analyzovať a na základe tejto informácie zistiť rakovinové bujnenie v tele. Tieto látky sa nazývajú onkomarkery, no ich diagnostická spoľahlivosť nie je veľmi vysoká, pretože v krvi človeka sa nachádzajú tisíce iných príbuzných látok v oveľa väčších koncentráciách, ktoré negatívne ovplyvňujú chemickú analýzu. Vedci preto hľadajú také chemické látky pochádzajúce z rakovinového tkaniva, ktoré by sa dali použiť ako spoľahlivý diagnostický nástroj. Konzorcium METACancer hľadá takzvané malé neproteínové molekuly, ktoré by vedeli spoľahlivejšie potvrdiť alebo vyvrátiť výskyt rakoviny. Tento výskum je rozložený na tri roky, momentálne sa končí prvý rok a vedci už stačili zanalyzovať takmer stovku vzoriek rakovinového tkaniva. Ostáva dúfať, že sa odborníkom podarí nájsť spoľahlivé onkomarkery rakoviny prsníka, a tým umožniť skoré diagnostikovanie tejto zákernej choroby, ktoré by znížilo utrpenie mnohých žien.

Okrem vedeckých úspechov Roberta Mistríka, ktoré boli ocenené cenou Hlava roka 2009, je jeho životný príbeh inšpirujúci aj z iného hľadiska. Ako jeden z mála sa dokáže vedou živiť aj bez štátnej podpory, bez domácich štátnych objednávok. Za 11 rokov existencie jeho firmy, ktorá zamestnáva štyroch vysokoškolsky vzdelaných ľudí, získali len jediný grant, inak pochádzajú ich príjmy výlučne z vlastných komerčných aktivít. Dokázal, že vyspelá veda nevyhnutne nepotrebuje štátnu podporu. ■

Milé detičky a milí rodičia,

prázdniny sa už začali, ale všetci máme pocit, že leto sa už skončilo. Aspoň každý o tom hovorí. A tak som sa nad tým zamyslela – ako to s letom teda je. Keď dospeláci nevedia, o čom hovoriť, hovoria o počasí. Počasie je obľúbená téma, lebo nikoho neurazíte, nikto neurazí vás, a tak sa vôbec nič nestane. A pritom je vlastne jedno, či prší alebo sneží, či svieti slnko alebo je zamračené...

Počasie má ale svoje muchy. Niekedy nasneží tak veľa, že tú kôpu snehu strechy neudržia a spadnú – a to ľudia nemajú radi. Niekedy naprší tak veľa, že je veľa vody tam, kde by nemala čo hľadať – a to ľudia tiež nemajú radi. Ľudia jednoducho nemajú radi, keď sa taká bezpečná konverzačná téma ako počasie zmení na nie veľmi príjemnú tému o ľudských starostiach a nešťastí. Keď v súvislosti s dažďom padnú slová, ako potopa, zaplavené kol'aje, ochromená doprava, keď v rodinnom dome je všade plno vody, len nie vo vani, začnú sa ľudia na počasie veľmi hnevať, i keď im to vlastne vôbec nepomôže. A aj vtedy sa stáva počasie stálou témou, a to nielen nevinných konverzácií.

Počasie, počasie, počasie – myslíme naň ráno, keď sa ideme obliekať, aby sme vykročili do nového dňa dobre vystrojení a zaspávame s poslednými správami o počasí (teda my dospeláci určite...).

Milé deti a milí rodičia, prečítajte si, čo podnikla naša Sova Sovička za posledného pol roka, a to za každého počasia. A pri čítaní Vám želim počasie podľa Vášho výberu.

Vaša Ina

Elena Mandík

AKO SA MALA PANI SOVA

Babyclub

Slovenský babyclub sa pravidelne stretával v dobrej spevavej nálade a Spievanky, spievanky sa tešili bohatej účasti rodičov a detí. Vďaka Ivete Gregor, ktorá tieto hodiny už tretí rok pripravuje, sme si v rámci Svetového týždňa rešpektu k pôrodu mohli vypočuť prednášku na témy týkajúce sa tehotenstva, pôrodu a dojčenia. A dozvedeli sme sa aj zaujímavosti o tehotenstve a pôrodnosti. Iste ani vy neviete, kto je to „Dula“ . Dula je starý grécky názov pre špeciálne vyškolenú ženu, ktorá poskytuje starostlivosť ženám počas tehotenstva, pôrodu, šestonedelia a dojčenia.

Babyclub si tiež užije letné prázdniny a od septembra bude pokračovať vo svojej činnosti, na spoločné chvíle pozýva všetky slovenské mamičky a detičky z Viedne a okolia.

Tradičné fašiangy

Aké by to boli fašiangy bez fašiangového bálu, maskovania, šminkovania, hier a tancu. A aby nechýbalo naozaj nič, tento rok zavítal do spolku aj naozajstný slovenský kúzelník, Peter Šesták z Bratislavy, ktorý deti rozveselil svojimi zábavnými kúskami.

Elá a Hop

Divadlo PIKI z Pezinka, alias Elá a Hop, alebo Katka a Ľubo Piktorovci so svojimi zábavnými a poučnými divadelnými príbehmi milujú deti nielen na Slovensku, ale aj v spolku SOVA. Takže sú u nás každý rok pravidelnými hosťami. Tentoraz sme si ich vychutnali v rozprávočke Keď mama nie je doma o tom, ako sa otec chystá na svadbu svojej dcéry.

Prichádza s obrovským svadobným darom – batohom plným spomienok na to, ako jeho dcéra vyrastala. Sú v ňom samé dôležité veci: prvé topánky aj posledné vysvedčenie, deravý mliečny zub, žuvačka, aby nezabudla, že bola dieťaťom a spolu s ňou bol dieťaťom aj on... Bolo to veľmi milé, veselé i dojemné predstavenie pre malých i veľkých.

A my sa už teraz tešíme, aké milé prekvapenie nám pripraví v septembri.

Betka-vševodka

Aj divadlo NELINE z Pezinka je u nás častým hosťom a pani Nela Dušová, ktorej manžel je výrobcom nádherných bábok, si pre deti i rodičov vymyslí vždy zaujímavý program. Minulý rok sme boli svedkami toho, ako sa Ukričaná Viktorka znormalizovala zásluhou známej tetky Betky Vševedky. Tento rok dostala tetka Betka nasledovný telegram: „Vážená tetka Betka-vševodka, stop. Na nášho syna sa sťažujú nonstop, stop. Treba mu dať jasné stop, stop. Čakáme pred dverami, stop. Vaši nešťastní rodičia, stop.”

Tak vzniklo pokračovanie Mravoučných príbehov tetky Betky pod názvom Postrach Samko. Ale zo Samka je zase

dobry, milý chalan. Milí rodičia, ak máte podobné problémy pri výchove detí, obráťte sa na tetku Betku a hneď máte po starostiach. Lebo ona, vážená tetka Betka Vševedka bezbolestne a expresne odstraňuje žalobabatídu, odvrávaniatídu, plüvancorózu, ba dokonca i kriklučozu-protivnulís. Na každý detský trik je Betka jednoducho odborník!

Na divadelnej návšteve v Bratislave

Podľa príslovia Keď nejde Mohamed k hore, musí prísť hora k Mohamedovi, vybrali sme sa my, malí i veľkí Sováci,

na Novú scénu do Bratislavy, aby nám neunikol nádherný umelecký zážitok z legendárnej ruskej rozprávky o krásnej, dobrotivej a pracovitej Nastenke a statočnom, ale samolúbom Ivanovi. Príbeh o láske, ktorá zdolá všetky prekážky na tomto svete, sa deckám veľmi páčil, a tak sme hneď vyskúšali inú rozprávku, tentoraz v Národnom divadle. Rozprávková hra s pesničkami Kocúr na kolieskových korčuliach upútala svojou aktuálnou témou: čo sú pravé životné hodnoty, vzťahy v rodine, prvá pusa, ozajstní kamoši...

V Národnom divadle v Bratislave sme sa stretli ešte dvakrát. Prvý raz na muzikáli Snehulienka, kde nás siedmi pretekári na kolobežkách rozosmiali svojimi šibalskými kúskami. Mali sme šťastie, že sme sledovali dvesté predstavenie tohto muzikálu. V hľadisku nechýbali také osobnosti, ako autori hudby, autori textov a choreografie: Vašo Patejdl, Boris Filan a Libor Vaculík. Po predstavení sa konala aj autogramiáda a deti si napokon domov odnášali i fotografie známych osobností a hercov.

Druhý raz sme si pozreli Popolvára, roztancované víly a princeznú, rozprávku, ako ináč, so šťastným koncom a víťazstvom lásky a dobra nad zlom.

Mária Podhradská a Richard Čanáky

Keďže sa našej milej Sovičke aj trochu hudby zachcelo, pozvali sme do Viedne známych slovenských pesničkárov, ktorí si spolu s rodičmi zaspomínali na pesničky z detstva a deti sa zahrali a zaspievali si dosýtosť. Aj toto podujatie patrí k veľmi úspešným, takže oboch hudobníkov uvidíme v spolku s programom pre deti znovu na jeseň.

Kultúry a muziky sme si teda naozaj dopriali dostatok. Aby sme pritom nezle-niveli, šikovné mamičky sa postarali o kreatívnu činnosť: Cilka Keršová, Mária Smejová, Indrid Žalneva a ďalšie. Deti si na Veľkú noc vyrobili krásnu veľkonočnú výzdobu, vymaľovali nádherné medovníčky pre mamičky a zmerali si dokonca aj svoje sily v šachovom turnaji.

Tábory, tábory...

Začiatok jari sme strávili v Tatranskej Lesnej v jarnom jazykovom a turistickom tábore. Tatry nás už ako pravidelných návštevníkov privítali teplým jarným slniečkom. Deti absolvovali s nadšením výlety na Štrbské pleso a Hrebienok. Ale najlepšie, ako tvrdia deti, je vždy kúpalisko, teda známy popradský Aquapark. Svoje kreatívne schopnosti ukázali naši malí účastníci tábora počas projektového dňa v popradskej škole, kde spolu s popradskými rovesníkmi vyrábali rôzne umelecké predmety. Predstavte si, že ich prišla snímať aj popradská lokálna televízia (pozri: www.tvpoprad.sk).

No a letný jazykový a tanečný tábor nám už pomaly otvára dvierka. Začiatkom júla sa záujemcovia o slovenský folklór stretnú v Banskej Bystrici, aby spoločne s deťmi z ďalších krajín Európy usilovne trénovali slovenské ľudové piesne a tance a zdokonalili svoje schopnosti. Tak teda hurá na prázdniny ... a na jeseň znova u nás, u Sovy vo Viedni... ■

Jana Gregor

VIEDENSKÝ HUDOBŇNÝ SPOLOK

WIENER

Hoci sú Koncertný dom a Hudobný spolok vo Viedni dve rozličné inštitúcie, patria neoddeliteľne spolu. Ved' čím by bola spoločnosť priateľov hudby bez nádhernej, akusticky perfektne vybavenej sály a čím by bola budova s koncertnou sálou bez hudobnej spoločnosti? Ich spoločným menovateľom je viedenský Hudobný spolok (Musikverein) s takmer dvestoročnou tradíciou.

Nie darmo sa hovorí, že Viedeň je hlavným mestom klasickej vážnej hudby. Už v roku 1812 bola založená Spoločnosť priateľov hudby. Tým sa inštitucionalizoval hudobný život v hlavnom meste monarchie. Pôvodne bola hlavnou úlohou tejto spoločnosti výučba hudby. V roku 1842 založil Otto Nicolai orchester Viedenských filharmonikov, ktorí až do roku 1870 koncertovali v starej budove na Tuchlauben. Práve v roku 1870 bola slávnostne otvorená koncertná budova, ktorú naplánoval v štýle prísneho historizmu architekt Teophil Hansen. Táto budova sa stala domovom Viedenskej filharmónie.

MEKKA PRE ZVUKOVÝCH TECHNIKOV Z CELÉHO SVETA

V superlatívoch opisovanej Veľkej sále Hudobného spolku, nazývanej aj „zlatá sála“, s najlepšou akustikou na svete, vystúpila tento rok 28. marca spoločne s Rakúskou aj Slovenská filharmónia. Tajomstvo „zázračnej“ akustiky zlatej sály sa nedá presne odhaliť. Faktom je, že čas doznievania sa rovná 2,05 sekundy, a to aj vtedy, keď je sála úplne obsadená, čo znamená vyše 2000 ľudí na 1744 miestach na sedenie a 300 na státie. Veľká hudobná sála je presne 48,80 m dlhá, 19,10 m široká a 17,75 m vysoká.

Akustický zázrak je bezprostredným výsledkom majstrovského architektonického diela, ale aj šťastím. Kým už kvadratická forma najlepšie zodpovedá základnej štruktúre koncertnej sály, architektonické prvky, ako stropné kazety a balkóny

optimálne zabezpečujú šírenie zvukových vln. Prázdny priestor pod drevenou podlahou poskytuje podobne ako pri husliach rezonujúci podklad. Ešte vždy je zlatá sála Mekkou pre zvukových technikov, ktorí sem putujú z celého sveta.

Miestnosť zdobí šesťnásť pozlátených karyatíd – sôch ženskej postavy, ktoré majú funkciu stĺpa, prekrásne stropné maľby Augusta Eisenmengera stvárňujúce Apolóna a deväť múz. Dôležitú partitúru v Hansenovej symfónii farieb hrá aj denné svetlo. „Akékoľvek vysoké boli očakávania, prvý dojem architektonickej krásy a štýlovej nádherly sály ich predsa prevýšil,“ písala tlač v roku 1870. „Veľká hudobná sála ponúka nielen ideálne ambiente pre hudbu, ale sama je hudbou,“ napísal viedenský kritik Carl Eduard Schelle.

NOVOROČNÉ KONCERTY SA VYSIELAJÚ DO 50 KRAJÍN SVETA

Počiatky novoročných koncertov siahajú do smutného obdobia dejín Rakúska, do roku 1939. V tom čase sa filharmónia strachovala o svoju existenciu. Nacisti brutálnym spôsobom prenasledovali jej členov židovského pôvodu. Na prvom novoročnom koncerte odznili výlučne diela dynastie Straussovcov. Podľa očitých svedkov to bolo priznanie sa k Rakúsku, ktoré po nemeckej anexii zmizlo z mapy Európy.

Odvtedy Viedenská filharmónia ponúka publiku repertoár ovplyvnený melanchóliou aj optimizmom. Filharmonici

MUSIKVEREIN

Autorika fotografií: Jana Gregor

sa tak snažia naplniť motto „Od srdca – k srdciam.“ Tieto slová predoslal svojej Misse solemnis Ludwig van Beethoven, ktorý svojím symfonickým dielom tiež prispel k vzniku a rozvoju viedenského orchestra.

Popularita novoročných koncertov vzrástla po roku 1959 vďaka ich televíznym prenosom. Vtedy stál na čele telesa legendárny Willy Boskovsky, ktorý Viedenských filharmonikov viedol celých 25 rokov. Tohtoročný televízny prenos obohatila svojou choreografiou mladá slovenská sólistka baletu Viedenskej štátnej opery Nina Poláková. Za svoje vysoko umelecké výkony jej bola v minulom roku vo Viedni udelená cena Förderpreis 2008 des Balletclubs Wiener Staatsoper & Volksoper.

V súčasnosti sleduje túto slávnosť udalosť prostredníctvom televízie takmer 70 miliónov divákov v 50 krajinách sveta. Koncert sa tradične končí valčíkom Na krásnom modrom Dunaji od Johanna Straussa syna a ako prídavok hrá Viedenská filharmónia tradične Radetzského pochod od Johanna Straussa otca.

Novoročný koncert 1. januára 2010 bude už druhý raz (po roku 2008) dirigovať Georges Prêtre. Tento slávny francúzsky dirigent bol vyznamenaný Rakúskym čestným krížom za vedu a umenie 1. stupňa.

KVETINOVÁ VÝZDOBA NOVOROČNÝCH KONCERTOV: DAR MESTA SAN REMO

Kvetinová výzdoba na novoročný koncert od roku 1980, keď sa prvý raz vysielal vo farbe, je tradične darom mesta San Remo. Dekorácia z nádherných červených antúrií osviežila aj čínsky novoročný koncert 9. 1. 2009 pod taktovkou majstra Pang Ka Pang, ktorý ako prvý uviedol čínsky symfonický orchester a Orchester tradičnej čínskej hudby vo Viedni. Hudobný spolok organizuje každoročne celú sériu čínskych koncertov.

Rok 2009 v Hudobnom spolku sa nesie v duchu spomienky na rakúskeho skladateľa Josepha Haydna, Sir John Eliot Gardiner diriguje Stvorenie (Die Schöpfung) a Ročné obdobia (Die Jahreszeiten).

NAJKRAJŠIA KOMORNÁ SÁLA NA SVETE: BRAHMSOVA SÁLA

„Stala sa najkrajšou a najreprezentatívnejšou komornou sálou, aká je vo svete známa,“ napísal viedenský denník Wiener Tageszeitung, keď Brahmsovu sálu v októbri 1993 po rozsiahlej renovácii predstavili verejnosti. Brahmsova sála je prekvapujúco farebne ozdobená, zelené steny, červené stĺpy, veľa zlata – tak vyzerala sála pôvodne a v tomto štýle gréckej renesancie sa prezentuje aj dnes. Brahmsova

sála má podobnú brilantnú akustiku ako jej väčšia „sestra“ zlatá sála. Sám Johannes Brahms tu vystupoval viackrát za klavírom, mnohé z jeho diel mali práve v tejto sále premiéru.

„PODNÁJOMNÍCI“ VIEDENSKÉHO HUDOBNEHO SPOLKU

Viedenská filharmónia je v budove Hudobného spolku vlastne doma, ale podnájomníkmi sú tu aj mládežnícka kultúrna organizácia Jeunesse, Viedenský mužský spevácky spolok, ktorý sa zapísal do histórie hudby prvým uvedením Straussovho valčíka Na krásnom modrom Dunaji. Na prízemí nájdeme majstra husliara Wilfrieda Ramsaiera-Gorbacha a dielňu na výrobu viedenských klavírov Bösendorfer. Klavíry špičkovej kvality predávané na celom svete dali meno aj ulici – Bösendorferstraße, ktorú Hudobný spolok uvádza ako svoju adresu. Na medziposchodí má rezidenciu viedenskej hudobnej vydavateľstvo Universal Edition.

Ples Viedenských filharmonikov

Ak ste po prečítaní týchto zaujímavostí dostali chuť vidieť zlatú aj ostatné sály a zažiť v Hudobnom spolku mimoriadnu atmosféru, vyberte sa na ples Viedenských filharmonikov. Ten najbližší sa koná 21. 1. 2010. Pre pánov je predpísaný vstup vo fraku a od dám sa očakáva róba dlhá po zem.

Zdroj: Dr. Joachim Reiber: „Musikverein“ www.musikverein.at, www.geo-magazin.sk

PRÁVA MENŠÍN V RAKÚSKEJ ÚSTAVE VOLKSGRUPPENRECHT IN ÖSTERREICH

Rečová a kultúrna rôznorodosť je centrálné dedičstvo, ktoré nás odlišuje od ostatných svetových regiónov. V Európe sa rozpráva 90 jazykmi, 37 ich je uzakonených ako oficiálne národné jazyky a 53 jazykov je neštátnych“ (napr. gaelčina, francúzština). Desať percent obyvateľov Európskej únie rozpráva regionálnym alebo menšinovým jazykom. Pre početných kritikov Únie v Rakúsku treba povedať, že Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu predstavuje najprepracovanejší a najúčinnější nástroj ochrany ľudských práv na svete a Výbor ministrov (zahraničných vecí) monitoruje dodržiavanie týchto záväzkov.

RAKÚSKE CENTRUM PRE NÁRODNOSTNÉ SKUPINY

Otázkou menšinových práv a návrhom na novelizáciu ústavného zákona sa zaoberá pracovná skupina pod vedením bývalej ministerky spravodlivosti Rakúskej republiky Dr. Marie Berger. Táto pracovná skupina vznikla na podnet Rakúskeho centra pre národnostné skupiny (Oesterreichisches Volksgruppenzentrum). Právni experti zohľadnia odporúčania európskej charty na záchranu regionálnych a menšinových jazykov a základných ľudských práv, zachytáva ale aj otázky vývoja úradného jazyka a závery rakúskeho ústavného súdu o topografických názvoch.

Rakúski Slováci, ako aj iné národnostné skupiny majú celý rad požiadaviek na rakúsku vládu, ale na ich presadenie nestačí jedno volebné obdobie. Celé generácie slovinskej národnostnej skupiny presadzujú v Korutánsku dvojazyčné tabule s názvami obcí.

PROBLÉMY NÁRODNOSTNÝCH SKUPÍN

Hospodárska kríza a s ňou spojená všeobecná redukcia štátnych výdavkov spôsobila, že rozpočet na národnostné skupiny nebude zvýšený. Už od roku 1995 sme s výškou podpory od štátu na rovnakej úrovni, čiže reálne vzhľadom na infláciu v riadnom mínuse. Formalizmy a byrokracia rakúskych úradov v týchto súvislostiach sa „zdokonaľuje“ z roka na rok.

Samozrejme, že sú aj pozitívne body, ktoré by som chcel spomenúť. Rakúsko zabezpečuje pre národnostné menšiny žijúce najmä v pohraničných oblastiach vyučovanie jazyka ich národnosti ako jedného z voliteľných živých jazykov od

tretieho ročníka základného vzdelávania, približne 1 hodinu týždenne, dotácia sa zvyšuje na druhom nižšom strednom stupni vzdelávania na 3 a 4 hodiny v jednotlivých ročníkoch. No realita je, že hlavne pre roztrúsené národnostné skupiny, ako sme my, je takmer nemožné dať dokopy celú triedu počas niekoľkých ročníkov za sebou.

EURÓPSKA CHARTA ZÁKLADNÝCH A MENŠINOVÝCH PRÁV

Aj v rámci spoločnej Európy môžeme očakávať nové impulzy. Rozhodujúci krok sa prijal, keď sa hlavy štátov a vlád členských štátov Rady Európy stretli vo Viedni na summite v roku 1993. Tam sa dohodli, že národnostné skupiny, ktoré vytvorila pohnutá európska história, treba chrániť a rešpektovať ako príspevok k mieru a stabilite. Na tomto stretnutí sa položili základy Európskej charty základných a menšinových práv.

Európska charta zaručuje každej osobe patriacej k národnostnej menšine slobodu voľby, či sa má s ňou zaobchádzať ako s takou, alebo nie. Toto ustanovenie ponecháva na každú osobu, aby sa rozhodla, či si želá podliehať ochrane vyplývajúcej zo zásad Rámcového dohovoru a môže si zvoliť príslušnosť k národnostnej menšine. Subjektívna voľba jednotlivca je neoddeliteľne spojená s objektívnymi kritériami relevantnými pre identitu osoby. Zároveň sa ale štáty zaviazali, že zo slobodnej voľby záruk nebude vyplývať žiadna nevýhoda, ani z uplatňovania práv, ktoré sú s takou voľbou spojené. Obzvlášť dôležité je uznanie práva každej osoby patriacej k národnostnej menšine na používanie svojho menšinového jazyka slobodne a bez obmedzovania. Používanie menšinového jazyka predstavuje jeden zo základných prostriedkov, prostredníctvom ktorých môžu také osoby zachovávať svoju identitu. Rovnako im dovoľuje uplatňovať slobodu prejavu.

Samozrejme, záleží na každom z nás, či sa Slováci v Rakúsku naďalej ako národnostná skupina udržia, úspešne ubránia asimilácii a podajú štafetu národnostnej svojbytnosti svojim deťom. Slováci na územia dnešného Rakúska patria, vždy tu žili a nie sú tu cudzincami. Sú len v minorite oproti Rakúšanom ako majoritnému národu v tejto krajine. A ako národnostná skupina uznaná ústavou Rakúskej republiky majú Slováci všetky práva a povinnosti ako každý iný rakúsky občan. A medzi tieto práva patrí aj právo na ochranu jazyka.

V máji tohto roku sa predstavitelia rakúskych národnostných skupín dohodli na predstavenstve Rakúskeho centra pre národnostné skupiny na nasledovnom:

EXPERTENGRUPPE

Unter dem Ko-Vorsitz von Dr. Maria Berger und Univ. Prof. Dr. Heinrich Neisser arbeiten folgende Experten an einer Neufassung des österreichischen Volksgruppenrechtes: Univ. Prof. Dr. Bernd-Christian Funk, Univ. Prof. Dr. Theo Öhlinger, Univ. Prof. Dr. Dieter Kolonovits, Univ. Prof. Dr. Gerhard Hafner, Univ. Prof. Dr. Anna Gamper, Dr. Günther Rautz, Dr. Caspar Einem und Mag. Mirjam Polzer-Srienc sowie Rechtsexperten der österreichischen Volksgruppen.

VORSCHLAG FÜR EINEN VOLKSGRUPPENARTIKEL IM B-VG:

Art 8 B-VG

- (1) Jeder Mensch hat Anspruch auf Achtung seiner Sprache und Kultur.
- (2) Die deutsche Sprache ist, unbeschadet der den sprachlichen Minderheiten bundesgesetzlich eingeräumten Rechte, die Staatssprache der Republik.
- (3) Die österreichische Gebärdensprache ist als eigenständige Sprache anerkannt. Das Nähere bestimmen die Gesetze.

Art xxx B-VG

- (1) Die Volksgruppen in Österreich und ihre Angehörigen haben Anspruch darauf, dass ihre Sprache und Kultur sowie ihr Bestand als Gruppe geachtet und gefördert werden.
- (2) Volksgruppen sind die in Teilen des Bundesgebietes wohnhaften und zum Zeitpunkt der Errichtung der Republik Österreich beheimateten Gruppen österreichischer Staatsbürger mit nichtdeutscher Muttersprache und eigener Kultur. Als Volksgruppen gelten jedenfalls die kroatische, die slowenische, die ungarische, die tschechische, die slowakische Volksgruppe und die Volksgruppe der Roma.
- (2 alternativ) Volksgruppen sind die in Teilen des Bundesgebietes wohnhaften und über mehrere Generationen ansässigen Gruppen österreichischer Staatsbürger mit nichtdeutscher Muttersprache

und eigener Kultur. Als Volksgruppen gelten jedenfalls die kroatische, die slowenische, die ungarische, die tschechische, die slowakische Volksgruppe und die Volksgruppe der Roma.

(3) Das Bekenntnis zu einer Volksgruppe ist frei. Keinem Volksgruppenangehörigen darf durch die Ausübung oder Nichtausübung der ihm als solchem zustehenden Rechte ein Nachteil erwachsen. Keine Person ist verpflichtet, ihre Zugehörigkeit zu einer Volksgruppe nachzuweisen.

(4) Die Volksgruppen und ihre Angehörigen haben Anspruch auf Kindergarten- und Schulunterricht in öffentlichen Pflichtschulen in der jeweiligen Volkssprache in ihrem Siedlungsgebiet, außerhalb dessen bei nachhaltigem Bedarf. Die Volksgruppen haben Anspruch auf eine verhältnismäßige Anzahl von öffentlichen höheren Schulen und auf Einrichtung einer eigenen Schulaufsicht. Sie haben Anspruch auf angemessene Förderung von privaten Kindergärten und Privatschulen, die der Pflege ihrer Sprache und Kultur dienen.

(5) Die Volksgruppen und ihre Angehörigen haben im gemischtsprachigen Gebiet Anspruch auf Gebrauch der jeweiligen Volkssprache als zusätzliche Amtssprache im Verkehr mit Verwaltungsbehörden und Gerichten sowie im öffentlichen Leben. Außerhalb dieses Gebietes haben sie Anspruch auf angemessene Erleichterungen zum Gebrauch der jeweiligen Volkssprache. Im gemischtsprachigen Gebiet kann die Volkssprache als zusätzliche Amtssprache von jeder Person gebraucht werden.

(6) Die Volksgruppen haben im gemischtsprachigen Gebiet Anspruch auf zweisprachige topografische Bezeichnungen und Aufschriften.

(7) Die Volksgruppen haben Anspruch auf finanzielle Volksgruppenförderung aus Bundesmitteln und aus Budgets der Länder und Gemeinden, in denen sich gemischtsprachige Gebiete befinden.

(8) Repräsentative Vereinigungen oder Selbstverwaltungskörper (Art 120a B-VG), die ihrem rechtlichen Zweck nach Volksgruppeninteressen vertreten, haben das Recht, die auf diesen Artikel gegründeten Rechte der betreffenden Volksgruppe vor Gerichten und Verwaltungsbehörden geltend zu machen. Die Rechte der Angehörigen der Volksgruppe bleiben davon unberührt.

Die genannte Expertengruppe wird ihre Arbeit im Herbst beenden und wir werden ihnen zu diesem Zeitpunkt unseren konkreten Vorschlag für die Novelle des Volksgruppengesetzes übermitteln.

KTO?

DETSKÝ FOLKLÓRNY SÚBOR
ROZMARÍN.

KDE PŔSOBÍ?

V RAKÚSKO-SLOVENSKOM
KULTÚRNOM SPOLKU.

KEDY VZNIKOL?

NA JESEŇ 2004.

PREČO?

ABY SLOVENSKE DETI
DOSTALI NIEČO NAVYŠE, ČO
ICH MÔŽE OBOHATIŤ.

ČO PONÚKA?

POZNANIE SLOVENSKEJ
ĽUDOVEJ KULTÚRY

NA JUBILEJNÝ KONCERT VÁS
POZÝVAME V DECEMBRI 2009.
POZVÁNKU NÁJDETE NA:

www.rozmarin.at

JUBILANT

ĽUDOVÁ KAPELA

Rakúsko-slovenský kultúrny spolok rozširuje pre deti svoju ponuku. Nielen piesne, tance, detské hry a kroje čakajú na nich v súbore Rozmarín. Zakladáme aj cimbalovú kapelu, ktorú budú tvoriť: husle, viola, kontrabas a cimbal. Aj ďalšie hudobné nástroje: akordeón, píšťalky a iné sú vítané. Všetci záujemcovia, deti, ako aj dospelí, ktorí si chcú zahrať v kapele, nech sa hlásia u vedúcej súboru Rozmarín, pani Heleny Steiner na telefóne: +43(0)699 11225099.

VÝUČBA HRY NA CIMBAL

Rakúsko-slovenský kultúrny spolok ponúka výučbu hry na cimbal pre deti od deviatich rokov (výnimočne aj od siedmich), ako aj pre dospelých s profesorkou zo štátneho konzervatória z Bratislavy. Záujemcovia sa môžu prihlásiť u vedúcej súboru Rozmarín pani Heleny Steiner na telefóne: +43(0)699 11225099. V septembri sa uskutoční v spolku ukážková hodina s pani profesorkou a jej žiakmi, na ktorú ste srdečne vítaní! Presný termín nájdete v programe RSKS.

MILÍ ČLENovia A PRIATELIA RAKÚSKO-SLOVENSKEHO KULTÚRNEHO SPOLKU,

ďakujeme za vašu priazeň a dovoľíme si vás upozorniť na zaplatenie členského alebo dobrovoľného príspevku, bez ktorého by naše aktivity neboli možné.

Riadny člen: 1 rok / € 23,-
2 roky / € 42,-
Študent: 1 rok / € 7,-
2 roky / € 12,-
Podporujúci člen: 1 rok / € 50,-

PSK 60000 Kontonummer 92040212

www.slovaci.at

Zmena programu vyhradená!
Programmänderungen vorbehalten!

IMPRESSUM

Pohľady, redakcia:
adresa, telefón a fax ako pri vydavateľovi.
Vydavateľ: Rakúsko-slovenský kultúrny spolok - Österreichisch-slowakischer Kulturverein
Otto-Bauer-Gasse 23/11, 1060 Wien,
Tel.: 00431/596 13 15, Fax: 00431/595 57 99
Šéfredaktorka: Ingrid Konrad
Redakčná rada: Zuzana Lettner, Vlado Mlynár, Jozef Macura, Martina Víglašská Jana Gregor, Ingrid Žalneva
Lektorka: Marta Bábiková
Grafická úprava: Gabriel Štrba
Články podpísané menom alebo skratkou autora nemusia vyjadrovať mienku redakcie.
Redakcia si vyhradzuje právo príspevkov krátiť a upravovať.
Tlač: Tlačiareň Dóša, s.r.o. Bratislava

Tento časopis vychádza vďaka finančnej podpore Úradu rakúskeho spolkového kancelára.
Die Herausgabe dieser Zeitschrift wird vom Bundeskanzleramt der Österreichischen Republik finanziert.

KÚPELE PIEŠŤANY SPONZOR PLESU VIEDENSKÝCH SLOVÁKOV RAJ PRE TELO AJ DUŠU

Kúpele Piešťany vďaka za svoju povest' predovšetkým unikátnym prírodným prameňom termálnej minerálnej vody, ktorá vyvierá z hĺbky 2000 metrov, vynáša niektoré špecifické zlúčeniny a energiu zemské magmy.

Regeneračné kúpeľné pobyty sú určené pre ľudí, ktorí hľadajú oddych a relax v pokojnom prostredí Kúpeľného ostrova. Všetky služby máte na dosah ruky. Týždeň pobytu Vám prinesie dokonalú regeneráciu celého tela, novú životnú energiu a vnútornú harmóniu. Regeneračné pobyty Vám pomôžu aktívne sa vy-

rovnať sa s dôsledkami stresu a uponáhľaného životného štýlu a tiež pôsobia preventívne voči vzniku mnohých civilizačných ochorení.

Základným liečebným programom je tradičný komplexný kúpeľný pobyt. Okrem neho ponúkame aj špeciálne liečebné programy, ktoré sú pripravené na vedeckej báze a obsahujú špeciálne balneoterapeutické a rehabilitačné postupy. Sú obohatené o nadštandardné liečebné procedúry, služby a bonusy.

Viac: <http://www.kupelepiestany.sk>

UBYTOVANIE NA TERMÁLNO M KÚPALISKU PODHÁJSKA SLOVENSKE MŔTVE MORE

Voda z TERMÁLNEHO prameňa PODHÁJSKA je svetovým unikátom s blahodarnými účinkami na celý organizmus. Podrobná štúdia dokázala, že má hlbší a stálejší regeneračný efekt než voda z MŔTVEHO MORA. Liečivé účinky mineralizovanej slanej vody pomáhajú ľuďom s problémami: pohybového ústrojenstva, dýchacích ciest, pri ochoreniach zažívacieho traktu, astmy, štítnej žľazy, podporuje doliečenie zlomenín a zmierňuje bolesti kĺbov a iné bolesti reumatického pôvodu. Lieči aj ekzémové ochorenia, vrátane

lupienky a iné kožné ochorenia. Teplota vody v prameni je 78° C, v bazénoch od 26 do 38 °C.

BAZÉNY A REKREAČNÉ ZARIADENIE SÚ V PREVÁDZKE POČAS CELÉHO ROKA.

Kontakt: František Tvrdoň,
Janka Kráľa 29, 942 01 Šurany
Tel.: 00421-903 - 381 689
alebo 00421-908-878 775
Email: tvrdon@podhajska.sk,
www.podhajska.sk/bungalovy

POZNÁTE HISTÓRIU MESTA, V KTOROM ŽIJETE?

Chceli by ste svojim priateľom a známym ukázať Viedeň? Chceli by ste darovať prehliadku mesta? Ak máte záujem o prehliadky po imperiálnej Viedni, zastrčených dvoroch a uličkách, či prehliadku zámku

Schönbrunn s odborným výkladom v slovenčine, češtine alebo nemčine, ozvite sa!

Kontakt: Ing. Jana Gregor
- certifikovaná viedenská sprievodkyňa
T 0676/9713113 E-mail: j.gregor@roggers.com

REDAKČNÁ UZÁVIERKA DVOJČÍSLA 2/2009 JE 31.10.2009

Sekretariát RSKS

Otto Bauer Gasse 23/11, 1060 Wien
Úradné hodiny: utorok: 08.00 – 09.30
štvrtok: 17.00 – 18.30
T 0043(0)1/596 13 15
F 0043(0)1/595 57 99
rsk@slovaci.at, sova@slovaci.at

Rímskokatolícke bohoslužby v slovenskom jazyku

Každú nedeľu a vo sviatok o 18.00 hod.
Pfarre an der Muttergotteskirche,
Jacquingasse 12, 1030 Wien

Bei Nichtzustellung bitte zurück an ÖSKV,
A-1060 Wien, Otto Bauer Gasse 23/11.

**Österreichische Post AG,
Info. Mail Entgelt barbezahlt**

INZERCIA/ ANZEIGEN

pre členov a dobrovoľných prispievateľov zdarma/ für die Vereinsmitglieder und Förderer kostenlos. Ceny/ Preise:
do 50 slov bez obrázku/ bis 50 Wörter ohne Bild € 5,-
do 50 slov s obrázkom/ bis 50 Wörter mit Bild € 7,-
S obrázkom alebo bez obrázku/ mit oder ohne Bild
• 1/8 A4 € 10,-
• 1/4 A4 strany € 15,-
• 1/2 A4 strany € 20,-
• A4 strana € 40,-